

รายการอ้างอิง

- กนก วงศ์ตระหง่าน. ภูมิปัญญาไทย. เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529. (อัดสำเนา)
- กรรณิการ์ ลัจกุล. (ผู้พูด). ภูมิปัญญาไทย. (บทวิทยุออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย). 18 มีนาคม 2536.
- จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. ปูชนียเมืองเพชรบุรี. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง เพชรบุรี: พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535. (อัดสำเนา)
- ชนิดา รักษ์พลเมือง. สังคมวิทยาการศึกษา. ภาควิชาสารัตถศึกษา, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2531.
- ดวงเดือน นีศาลบุตร. ประวัติการศึกษาไทย. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526. (อัดสำเนา)
- ตรี อำนวยกุล. จังหวัดเพชรบุรี. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง เพชรบุรี: พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535. (อัดสำเนา)
- ธวัช ปุณโณทก. ภูมิปัญญาชาวบ้าน. เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2534. (อัดสำเนา)
- น. ณ ปากน้ำ. ความเข้าใจในศิลปะ. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2532.
- . ลายปูนปั้น. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2534.
- . ศิลปะและวัฒนธรรมจากดินแดนอาหรับเมื่อแรกเข้าสู่สยามประเทศ. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2534.
- บัวไทย แจ่มจันทร์. ช่างเมืองเพชร. ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บัวไทย แจ่มจันทร์ ต.ช. ต.ม. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์, 2535.
- . ปูชนียสมัยอยุธยาในเพชรบุรี. วิทยาลัยครูเพชรบุรี, 2526. (อัดสำเนา)
- . ศิลปกรรมเมืองเพชร. ภาควิชาศิลปะ คณะศึกษามนุษย์ศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สหวิทยาลัย ทวารวดี เพชรบุรี วิทยาลัยครูเพชรบุรี. 2532.

- ประเวศ ะลี. การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (26-28 มีนาคม 2532), 2532.
- พิพาดา ยังเจริญ และสุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. การศึกษาและผลกระทบต่อสังคมไทย สมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2394). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- เพชรบุรี จังหวัด. สมุดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์, (จังหวัดเพชรบุรี จัดพิมพ์เผยแพร่เนื่องในโอกาสงานฉลองสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี), 2525.
- . สำนักงานจังหวัด. ประวัติศาสตร์มหาดไทยส่วนภูมิภาคจังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์, 2529.
- ภารดี มหาจันทร์. คู่มือการทำวิจัยเชิงประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2531.
- มหาธาตุวรวิหาร, วัด. วัดมหาธาตุวรวิหาร. เพชรบุรี: เพชรภูมิออฟเซตการพิมพ์, 2536.
- วัฒน์ จุฑะวิภาต. ศิลปกรรมของช่างทองเมืองเพชร: ความเป็นมาและสภาพปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, 2535.
- วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช. พัฒนาการทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษา. รายงานการสัมมนาทางวิชาการ, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2534.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. ประติมากรรมไทย. กรุงเทพฯ: องค์การค้าคุรุสภา, 2528.
- วิศณุ ทวีชัยสุวรรณ. เพชรบุรี. ฟ้าเมืองทอง 13 (เมษายน 2532): 47.
- วิภา เอี่ยมประไพ. หลักฐานทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2535.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม. เพชรบุรีกับความเป็นเมืองทางประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2534.
- ศิลปากร กรม. มรดกทางวัฒนธรรมบนผืนแผ่นดินไทยก่อนพุทธศตวรรษที่ 19. กรมศิลปากร, 2533.
- . พระนครคีรี. หนังสือเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม, กรุงเทพฯ: สหประชาพานิชย์, 2532. ศึกษาธิการจังหวัด, สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) จังหวัดเพชรบุรี. (อัดสำเนา)
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมในเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: ห.จ.ก. เกษมการพิมพ์, 2533.
- . ทองร่วง เอมโอษฐ์ ช่างปูนปั้นเมืองเพชร. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2529.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี. ประติมากรรมปูนปั้นเมืองเพชร. ใน "ที่ระลึกในงาน"เทศกาลงาน

ประเพณีและวัฒนธรรมพื้นบ้าน"วิทยาลัยครูเพชรบุรี, 2535. (อัครสำเนา)

ส. พลายน้อย. สวนกุหลาบ: ตำนานการศึกษาสมัยใหม่ในกรุงสยาม. กรุงเทพฯ: มติชน, 2535.

สมบูรณ์ แก่นตะเคียน. เพชรบุรี. กรุงเทพฯ: ห.จ.ก. เกษมการพิมพ์ 2533.

สามารถ จันท์สุรีย์. ภูมิปัญญาท้องถิ่น. เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ, 2534. (อัครสำเนา)

สำนักนายกรัฐมนตรี. ชีวิตไทย. คณะกรรมการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ, 2534.

สุนันท์ อุดมเวช. เพชรบุรี. ใน อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ อรุณ ภังคารวัฒน์. กรุงเทพฯ:
ห.จ.ก. เกษมการพิมพ์, 2534.

สุภัทรดิศ ดิสกุล. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ถึง พ.ศ. 2000. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์, 2535.

สุภาพรณ ณ บางช้าง. ขนบธรรมเนียมประเพณี: ความเชื่อและแนวปฏิบัติในสมัยสุโขทัย
ถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ. ความคิดและภูมิปัญญาไทยด้านการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2535.

เสนอ นิลเดช. งานปูนปั้น เอกศิลปะแห่งเพชรบุรี. เมืองโบราณ 17 (ตุลาคม-ธันวาคม 2534)
กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์ 2534.

แสงอรุณ กนกพงษ์ชัย. โรงเรียนสตรีแห่งแรกของเมืองไทยอยู่ในเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2534.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท.
เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ 26-28 มีนาคม 2534, สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ, 2534.

เอนก นาวิกมูล. เพชรเมืองช้าง ช่างเมืองเพชร. กรุงเทพฯ: บางกอกรีดเดอร์ส, 7(77):
12-17 มีนาคม 2521.

รายการสัมภาษณ์

ผู้รู้ และผู้เชี่ยวชาญ

พระครูพิจิตสรคุณ เจ้าอาวาสวัดเกาะแก้วสุทธาราม
 พระครูสมุห์ เข็ม กัณฺถมนิโก เจ้าอาวาสวัดพระทรง
 อาจารย์ล้อม เฟื่องแก้ว อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
 เพชรบุรี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มนุ อุดมเวช ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุนันท์ อุดมเวช ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี
 อาจารย์ประสม สุสุทธิ

ช่างชั้นครู

ช่างสอย ศิลปะกอบ
 ช่างเหิน เกศรา
 ช่างทองร่วง เอ็มโอบุญ
 ช่างเฉลิม ฟุ้งแดง

ช่างระดับศิษย์

ช่างเยี่ยม ทองไทร	ช่างยนต์ มิ่งหนองอ้อ
ช่างลอย อาร์เพื่อน	ช่างสราญจิตร เอ็มโอบุญ
ช่างแทน เกศรา	ช่างประทาน เกศรา
ช่างจำนงค์ ยันตะพันธ์	ช่างโยธิน บุญแสง
ช่างดอนโพธิ์ชัย บุญแสง	ช่างบุญเจื่อน เอ็มโอบุญ

ภาคผนวก

คำสัมภาษณ์

ช่างสอย ศิลปะกอบ

ชื่อ นายสอย ศิลปะกอบ

อยู่บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 5 ตำบลไร่ส้ม อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี

อายุ 68 ปี เชื้อชาติไทย

สถานภาพสมรสแล้ว มีบุตร 5 คน ชาย 2 คน หญิง 3 คน

ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

วันที่สัมภาษณ์ 7 มีนาคม 2536

ครูคนแรกคือใคร

ท่านเป็นลุงของผมนะครับอยู่ที่บ้านลาดเป็นช่างปูน ชื่อลุงพุด นามสกุลกลั่นอุบล ไม่ใช้ช่างปูนนั้นนะครับแกเป็นช่างปูนซีเมนต์ก่อสร้าง แกไม่มีหลักพลิกแพลงอะไรแกทำของแกเรียบ เรียบๆ ไม่มีลวดลาย

ขั้นแรกแกสอนอะไรให้ก่อน

สอนการถือปูน เริ่มจากปูนซีเมนต์ก่อนเป็นพื้นฐานของปูน ให้ถือปูนก่อน การถือปูนนั้นนะที่แรกผมไม่รู้ละ อะทำไมเขาจึงให้เราถือปูนตลอดเลย ต้องถือให้คม ให้ได้เส้นให้ได้มุม วิจิตรพิศดารมีฝึกกันหลายคนแต่ผลสุดท้ายเหลือผมคนเดียว แกเป็นคนจู้จี้ เหลี่ยมมันต้องให้ตรง ส่วนไหนล้นเหลี่ยมก็ต้องให้มัน ส่วนไหนเป็นเหลี่ยมก็ต้องให้คม ทำจนเบื่อ ผมมีเช้าวมาตั้งแต่เด็กแล้ว นะครับ หมายความว่าไอ้เช้าวการเขียนนั้นผมชอบมาตั้งแต่เด็กๆนะ คือชอบนั่งตลุงเรื่องมันเท่า นั้นแหละ ไอ้ที่นั่งตลุงเจ็ยกุดยอดเยี่ยมเลย ได้ยินเสียงกลองก็จำได้แล้ว คนละพูดกับช่างปูนนะ ไอ้ที่นั่งตลุงเรื่องมันตลุง ไม่ใช่ชอบดูอย่างเดียวนะที่นั่งตลุงนะชอบเขียนหนังสือด้วย เขียนจนครบบอกว่าไม่ต้องเรียนอันแล้ว

งานปูนปั้นละครับเริ่มมาอย่างไร

คือผมนะพิเศษ พิเศษอย่างไรรู้มั๊ย มันเรียนจากสูงมาหาค่ำ ไม่ใช่เรียนจากต่ำไปหาสูง เรียนปูนปั้นเลย ไม่เคยเป็นจับกัง คือเรียนกันนี้ธรรมดาแล้วจะต้องดำปูนก่อน นี่เรียนสูงเลย อย่างนี้มีคล้ายๆกับลูกเกิดนะคือมันมีพื้นฐาน ใ้เรามันมีแนวอยู่ว่า ลวดลายเรามันก็พอเขียนได้ ภาพก็พอเขียนได้ งานชิ้นแรกที่ผมปั้นรู้สึกว่าจะปั้นพระพุทธรูปเลยนะ พระประธาน ผมไม่ได้ปั้นตาอ้อย เหมือนอย่างคนอื่นเขานะ เพราะผมชอบปั้นดินมาตั้งแต่เล็ก คนเขียนเป็นมาก่อนก็ดี แต่ก็ยังช้ากว่าคนที่ปั้นปูนมาก่อน แล้วผมเป็นคนแสวง คือเห็นเขาทำอะไรที่ไหนก็ชอบไปดูเขาทำ บางทีก็มีคนวิจารณ์อย่างนั้นอย่างนั้นก็ทำให้เรารู้ได้ว่าอะไรเป็นอะไร

ผมมาหัดเขียนมาก็คือตอนที่ผมบวชอยู่วัดพระนอน คือมาศึกษาตู้พระไตรปิฎก คือเจ้าอาวาสที่วัดพระนอนก็เป็นญาติกัน เป็นลูกพี่ผม นามสกุลกลั่นอุบล ใครๆก็วิจารณ์ว่าตู้พระไตรปิฎกอันนี้สวยงามมาก เช่นกระหนกน้ำมัน ไม่ยัดและมันก็ไม่หด มันพอดีลายมันอ่อน บางคนก็เขียนเป็นทางไหนก็ล่อยไปเลย หรือไม่ก็ไปล่อยๆ คนวิจารณ์กันว่าตุลุนั้นะไม่ยัดและไม่หด ยู่สามลูกแต่ลูกนั้นมเบอรวัน จะช่องไฟลวดลายอะไรมันดูไม่ยัดไม่หด มันอ่อนของผมเลยละ คือผมเป็นคนช่างสังเกต สมัยก่อนมีคนเขามาจ้างให้เราไปเป็นครูเขียนครุเชิงฮวด ผมมันไม่ชอบอยู่ได้บังคับใคร เงินเดือนก็น้อย เสื้อผ้าก็ต้องแต่งให้เรียบร้อย มันสู้แบบนั้นไม่ได้ (ท่านสรรวมกางเกงเงิน ใส่เสื้อกฤษเียง เสื้อกฤษเียงคล้ายกับเสื้อม่อฮ่อม)

พอจะแบ่งประเภทของงานปูนปั้นได้มั๊ย

มันมีภาพในลายหรือภาพทับลาย หรือภาพในระหว่างลาย ถ้าจะพูดว่าสูงสูงต่ำต่ำ มันอยู่ที่ว่าเราจะปั้นลึ้มลายสูงหรือว่าลึ้มลายต่ำ จะใช้ลายแบบใดก็ขึ้นอยู่กับว่าที่มันสูงก็ลึ้มลายสูง หมายความว่าให้ภาพมันลอยออกมาให้เห็นชัด ผมเคยปั้นนะลอยอย่างมากออกมาจากพื้นนะ 6 นิ้วเช่นจิวโบสถ์ อันนั้นอธิบายกันยากนะ ลายนี้จะสูงเท่ากันไม่ได้ เราต้องรู้ว่าที่สูงที่ต่ำ ถ้าที่ต่ำเท่ากันได้ที่สูงเราต้องให้เด่นออกมาเดี่ยวอากาศมันกินหมด ท่านเจ้าคุณวัดยางท่านว่าอากาศมันกินหมดนั้นก็เป็นอย่างหลวงลุง แกก็เคยชวนให้ผมไปอยู่กับท่าน (วัดยางเดิมเป็นโรงเรียนการช่างแห่งแรกของเมืองเพชร)

นี้ภาพกับนี้คล้ายอย่างไหนยากกว่ากัน

ผมถือเสมอกัน ถ้ายากก็ยากเหมือนกันถ้าง่ายก็ง่ายเหมือนกัน ถ้าภาพประกอบคล้ายไทยนะภาพมันก็มาจากคล้าย อย่างเช่นกินรีนะตัวของมันก็มาจากคล้าย คนอื่นจะคิดยังไงผมไม่รู้นะ ภาพกับคล้ายเสมอกัน ยากก็ยากเหมือนกัน ถ้าง่ายก็ต้องง่ายเหมือนกัน เพราะต้นกำเนิดมาจากคล้ายทั้งนั้น (ยกตัวอย่างภาพเทพพนมมาให้ดูพร้อมกับอธิบาย) คือคล้ายไทยมันต้องอ่อน อย่างนี้สักแต่ว่าคล้ายและต้องเป็นเรื่องเดียวกันกลมกลืนกัน แต่การที่จะเอาภาพไปไว้ที่ไหนไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว จะต้องดูสถานที่ให้เหมาะสม เช่นคล้ายหน้ากระดานจะเอาไปไว้หน้าบ้านก็ได้มันแข็ง หรือจะเอารักร้อยเข้าไปไว้ก็ได้ บางทีก็เรียกคล้ายรวงผึ้ง

ก่อนลงมือปั้นต้องเขียนแบบก่อนหรือไม่

คือมีสองกรณี ถ้าผมมีลูกน้องผมต้องเขียนแบบ ถ้าผมปั้นเองผมก็ไม่ต้องเขียน คือการเขียนแบบกับการวางปูน โกลนมันตัวเดียวกันมันเรื่องอะไรผมจะต้องเขียนแบบ มันคนๆเดียวกันแบบมันอยู่ในใจอยู่แล้ว แต่ถ้าคนอื่นเขามาปั้นเราก็ต้องเขียนไว้เพราะเขาไม่รู้ว่าเราจะเขียนอะไร

ถ้าผู้ว่าจ้างเขาเขียนไว้ให้จะลำบากหรือไม่

สบายมากถ้าเขาเขียนไว้ให้เพราะว่าดีหรือไม่สวยหรือไม่โทษเราก็ไม่ได้ แต่ยังไม่เคยเจอเลยเราต้องออกแบบเองทั้งนั้น อ้อมมีอยู่รายหนึ่งของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ตลาดสดหรือไม่ก็เป็นแบบนี้คือ เอาอย่างวัดนั้นเอาอย่างวัดนี้ บางทีมันก็ไม่สะดวกใจเพราะว่าไอ้ที่เขาให้เป็นแบบนี้มันขัดตาเราแต่ก็ต้องทำให้เขาเพราะเขาเป็นผู้ว่าจ้าง

นี่ผมจะบอกอะไรให้ นะ ไอ้การออกแบบนี่นะ ผมมีหลักอยู่ว่า โกลนให้เพรียวไว้ก่อนไม่พอแล้วค่อยพอกเอาที่หลังได้ นี่ลุงพูดท่านบอกเคล็ดเอาไว้ ถ้าทำได้ทีพอดีไว้เลยนะพอลงชั้นปูนมันจะก็เป็นทะเลิงฟางไปเลยละคุณ เพราะฉะนั้นเขาจึงต้องทดเข้ามา เช่น ไอ้นั้นบอกลัดส่วนเท่านั้นเท่านั้น อย่างน้อยๆนะเราต้องทดไว้สักหนึ่งนิ้ว ลุงพูดนี้ตระกูลแกปูนทั้งนั้นเลยชำนาญมาก เตี้ยแก่ เจ็กก็ม

นั้น ตั้งแต่ตัวมังกร

เรื่องราคานะเราจะวางตายตัวไม่ได้ ต้องดู สถานที่ ระยะทาง ความยากง่าย
แต่บางรายที่บอกว่าเอาแบบนั้นแบบนี้เขาก็รู้ราคาอยู่แล้ว

เรื่องแดด เรื่องฝน ไม่ค่อยมีอุปสรรคเท่าไร ฝนอย่าให้ถูก แดดก็พอมีบ้างถ้าแห้งซ้ำ
ก็มัน ได้ดีมีเวลา

เรื่องของจิตใจ งานของผมนั้นถ้าหากมาสัญญาว่าต้องเท่านั้นวันเท่านั้นวันเสร็จไม่
ต้องมาจ้างผม ผมจะถามคนที่มาจ้างเลยว่ารอได้ไหม ถ้าคอยได้เอา คอยไม่ได้ไปจ้างคนอื่น คือ
ทุกอย่างมันแปรเปลี่ยน เช่น โทสะ นี่ตัวนี้แก้ไม่ได้ ถ้าเป็นช่างจริงๆ แล้วแก้ไม่ได้หงุดหงิดนะ
หงุดหงิดจากอะไร ฉะนั้นงานนะสัญญาไม่ได้ และผมก็ไม่แก้ คือว่าไอ้หงุดหงิดผมจะหงุดหงิดจากผู้
ว่าจ้าง ไม่ใช่ผู้จ้างตีผมหรือกะ ตีผมได้ผมไม่ถือ บางทีเขาตีเขาให้ความรู้เรา ถึงเขาไม่เป็น
เขาก็ให้ความรู้เราได้ คนดีมีอยู่สองพวก พวกอยู่กับพวกไม่รู้ ดีเพื่ออยู่กับดีเพื่อทำลาย เพราะจะ
นั้นผมไม่ถือเป็นอารมณ์

การที่ใจไม่สบายจะทำอย่างไร

นักเลย คือโบราณเขาใช้มาแล้วทั้งนั้น เช่นขุนศรีวิชัย ไปด้วยให้ตีเถาะแกออกกลายเป็น
นั้นะบางทีแกหงุดหงิดเขียนต่อไปไม่ได้เลย เขียนไปแล้วตัน เพราะสถานที่มันบังคับ ออกทำโน้นก็
ไม่เข้าทำ ออกทำนั้นก็เข้าทำ มันตันไปหมด นักเลย ต้องฝึก ที่นี้ไอ้การหยุดพักของแกนะเท่าที่ผม
รู้ละ ก็คือเลิกไม่ทำ นอนหลับจนเต็มอิ่มแล้ว ลุกขึ้นมาทำ ไอ้ที่ว่าตันมันก็ไปได้ฉิวเลยละนี่มันมีหลัก
อย่างนี้ ถ้าใจมันหงุดหงิดนะประสาทสั่งงานมันนิ่งชาน ใช้ไม่ได้ พอนิ่งชานแล้วไปไม่ได้เราอย่า
ไปขึ้น ถ้าขึ้นแล้วมันเสียของ

ในขณะที่ทำงานนี้ผมชอบความสงบ ใจต้องเป็นสมาธิ บางคนเขาไม่รู้ผมเป็นคนไม่พูด
ไม่จาอะไร พอกลับมาข้างล่างหยุดทำงานคุยกันได้สบายเลย พอเวลาทำงานไม่อยากพูด ผมถึงได้
บอกว่ามันไม่มีที่สิ้นสุด เรียงกันไม่รู้จักจบ เรียงกันจนตายก็ไม่หมด

ผมเป็นคนไม่ดื่ม บุหรี่สูบบ้าง คือว่าคนเรานะไม่มีทางออกเลยมันก็ไม่ได้นะ คือไอ้
ทางออกนี่คือทางระบายความคับข้องที่มีอยู่ จุดนั้นคนอื่นอาจจะไม่เหมือนผม คือผมเคยตั้งงาน

แต่ที่เราต้องนึกถึงครูบาอาจารย์ เราจะมีฝีมือมาจากไหนก็แล้วแต่ ผมนับถือครูบาอาจารย์เป็นที่
 สุด เช่นเวลาที่ต้นนี้ผมจะนึก พ่อแม่ครูบาอาจารย์ก่อนใครๆทั้งหมด พ่อผมนี้เป็นช่างไม้ใหญ่มา
 ท่านเก่งมากบ้านแถวนี้ฝีมือท่านแทบทั้งนั้น อันนี้เรารำลึกถึงท่านครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาขาวิ
 ชาความรู้มาให้ อัดบุหรี 2-3ที ลงได้เลย(ลงมือทำ) ไม่ว่าจะเป็นครูฝึกประจำ ครูที่ไม่มีตัวตนผม
 นึกถึงท่านหมด มันทำให้เราไปได้หมด ไปได้อย่างราบรื่น ไร่เรื่องครูนี้ผมนับถือมาก

คำว่า โค้ง ให้ ได้วงตรง ให้ ได้เส้นหมายความว่าอย่างไร

คำๆ นั้นะมันเป็นคำสอนการที่จะเขียนลาย โค้งให้ ได้วงคือส่วนนอก มองแล้วมันมีวง
 ตรง ให้ ได้เส้นหมายความว่า เส้นต้องขนานกันเท่ากัน คือวงส่วนนอกมันเป็นเกณฑ์ นี่ช่างคนไหนทั้ง
 ครูตรงนี้ คือเส้น มันก็หมดกัน

งานที่เป็นภาพประกอบถ้าเป็นภาพวรรณคดี เอาใส่ได้ เรื่องที่ไม่ใช่วรรณคดี คือเป็น
 เรื่องที่เกี่ยวกับนิยาย ไร่พวกนี้ใส่เข้าไปไม่ได้เลยมันคนละเรื่องกัน มันเข้ากรุปกันไม่ได้เลยที่
 เดียวละ สมมติว่าผมใส่เส้นนอกแล้วจะรำลาวแพนมันจะ ไปได้ไหมคุณเคิดดู มันต้อง ไปแสดงละครทีวี
 โน่นมันจึงจะไปได้ นี่แหละผมถือสิ่งเหล่านี้เป็นหลัก ใครมาจ้าง ให้ผมทำอย่างอื่นผมก็ไม่ทำ เพราะ
 มันผิดหลัก

ไร่คำว่า ลวดลายนั้นะมันคนละอย่างกัน ผมเคยถามช่างมามากแล้ว แม้แต่ครูบัว
 (ผศ. บัวไทย แจ่มจันทร์) อาจารย์ภาควิชาศิลปะสถาบันราชภัฏเพชรบุรี) เองก็เถอะผมถามผมถามแล้ว
 ไม่มีใครตอบผมได้ ผมให้แจ่งว่า ไร่ลวดลายนี้ทำไม่ถึงเรียกว่าลวดลาย ไร่ใหม่ทำอะไรคือลวด อะ
 ไรคือลาย มันมีความหมายของมันแต่เขาไปเรียกรวมกัน ที่นี้ไร่คนฟังเผินๆละก็ ไม่มีใครตอบทั้ง
 นั้น ไร่เฉลิม (ช่างเฉลิม) ไร่รุ่ง (ช่างทองรุ่ง) นั่งเฉยตอบไม่ถูก เอาละผมจะตอบ ลวดคือ
 เส้นลวด ลายคือตัวลาย ลายจะเกิดขึ้นมาได้ก็เพราะลวด ไม่มีลวดลายไม่มี สมมติว่าลายออกไป
 นี้ะออกไปเฉยๆไม่มีที่สิ้นสุดไปได้เรื่อยๆ แต่พอเราใส่ลวดคือกรอบนี้ เช่นกรอบจั่ว ลายมันก็จะ
 หยุต ลายมันสุด หรืออย่าลายหน้ากระดานนี้ะกรอบมันจะบังคับ อันนี้เรียกว่าลวด คือที่บังคับของ
 ลาย จะเป็นลายหน้ากระดานหรือลายลายอะไร มันจะออกจากกรอบนี้ไปได้ (หยิบตัวอย่างลาย
 เทพพนม) นี้คือลวด (ชี้ไปที่กรอบ) แล้วนี่คือลาย (ชี้ไปที่ตัวลายภายใน) เอ้าใครเถียงผมที่จริง

ใหม่ นี่มันคือลวดนี่มันคือลาย ไม่มันมันไม่มีที่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นการออกลายจึงออกในที่บังคับ ไม่มีใครตอบผมได้มันเป็นช่างกันได้อย่างไร มันจะเป็นรูปอะไรก็แล้วแต่มันต้องมีลวดเส้นคู่ ลายมันจะอยู่ต่างหากนี่คือลวดลายละ

งานปูนปั้นทำไมจึงนิยมไว้ที่โบสถ์

คือที่โบสถ์นี่นะเขาถือว่าที่สิ้นสุด ที่สูงส่ง หนึ่งที่โบสถ์ สองที่ปราสาท โบราณถือเป็นเรื่องสูง แต่เดี๋ยวนี้คนมองเมินๆ กันหมด สมัยผมเป็นช่างใหม่ๆ คนเขายังพอจะนับ้าง (นั่นหมายถึงนับถือ) สมัยนี้ไม่มี ความหมายเขามองต่ำๆ ยังไม่รู้ เขาเหยียด เขาหยามทั้งนั้นเลย ตอนนี่คือยัดขึ้น มาหน่อยเขามาฟื้นฟูเป็นศิลปะของชาติ จึงมองเห็นกันบ้าง

น่าจะเอาไปสอนเด็กๆ บ้างหรือไม่

อันนี้ผมว่ามันตรงกับโบราณนะครับ รู้ไว้ใช้ว่าใส่บาแบกหาม เด็กๆ มันจะได้รู้ไว้ ใครพูดอะไร เราจะได้รู้เมื่อต่างชาติเขาคูยกับเรา เราจะได้คอยได้ถูกต้อง ถึงเราทำไม่เป็นแต่เรารู้ เมืองเพชรเวลานั้นะเคยดำริกันมานาน เรื่องที่จะรวมตัวกันจัดตั้งอะไรนี้ เพื่อที่จะอนุรักษ์อะไรนี่นะ เริ่มกันมาตั้งแต่สมัยขุนศรีโนน ผมสืบมาหมด ถ้าคนละครู้กันแล้วละก็ลำบาก ลงกันไม่ได้ (ไม่ยอมซึ่งกันและกัน) ดูตัวอย่าง บางวัดนี่นะผมเคยแนะนำว่า จะจ้างช่างพวกไหนก็จำเสียพวกหนึ่ง เราจะไปเอาช่างมาแข่งกันไม่ได้ เช่นจ้างช่างร่วง (ทองร่วง) ช่างร่วงเขาก็ทำไม่มีอะไรเกิดขึ้น มาจ้างผม ผมก็เอากลุ่มของผม ที่นี้มาจ้างแต่หัวหน้าจ้างช่างเห็น จ้างช่างร่วง จ้างช่างเหลิม คุณเชื่อไหมงานนี้ไม่ต้องทำ พัง เลิกกัน คือเมืองเพชรมันเป็นอย่างนั้นนะ แต่เดิมก็พยายามแต่ก็ทำไม่ได้ ผมว่านี่ละมันทำให้เราสืบทอดกันมาได้เรื่อยๆ ถ้าไปรวมกันแล้วหาคนสืบทอดไม่ได้ คือศิลปะนี่มันมีอยู่ 2 อย่าง คือ ศิลป์พานิช กับศิลปะ อุตสาหกรรม ไล่ศิลปะจริงกันหมดแล้วเหลือแต่ศิลป์พานิช แต่บ้านเรา (เมืองเพชร) เขานับดีกันทุกคน แต่ว่ามันดีกันคนละแบบ เพราะฉะนั้นจะว่าของใครไม่ดีไม่ได้ ดูง่ายถ้าช่างคนไหนไม่ดีนะ ไม่มีใครเขาจ้างตงานตาย แต่นี่มีงานล้มมือกันทุกคน เพราะฉะนั้นคนจ้างเขาชอบแบบไหน เขาก็จ้างช่างคนนั้นไปทำ ยุคนั้นทำกันอย่างนี้นะครับ จ้างกันเป็นกรู๊ปไปเลยหมดเรื่องหมดราวไป เอากรู๊ปนั้นไปรวมกรู๊ปนี้ไม่ได้หรอกครับ

ปู่โธ่ราชสีห์มันอยู่ถ้าเดียวกันได้ที่ไหน แหมแต่ไหนดแต่ไรมมาแล้ว เขาเคยมาชวนผมนะ ผมก็บอกว่า เออดีลองไปรวมกันดูก่อนรวมกันได้แล้วค่อยมาหาผมแล้วผมจะเอาด้วยคน ผมรู้จะจุดประสงค์ที่แรกนะดีแต่มันปลายแล้วไม่ใช่ ผมก็นึกเขาเป็นถึงครูบาอาจารย์น่าจะมีความคิด คิดจะหลอกผมใช้สมัยไอ้ผู้ว่าคนหนึ่งนั่นนะ โลกนี้มันไม่มีอะไรจริงใจกัน ช่างเขาไปช่วยกันตั้งหลายคน ไปยกย่องคนอยู่คนเดียว มันกลายเป็นว่านี่แค่ใครแค่ตมัน (แต่ตหมายถึงกลุ่ม) ลงอีรอยเดิมที่หาเอาผมไปเป็นตัวตั้ง หนึ่งละนะ สองล้วงเอาวิชาของผมไป ไม่ใช่ว่าจะส่งเสริมหรือว่าจะรวมกัน มันกลายเป็น ลวง ส่งลูกน้องมาดูไอ้ตอนสาธิตบนเขาวังนั่นนะ ล้วงเอาไส้คนโน้นที่ ล้วงเอาไส้คนนี่ที่ เอาไปฝึก ครั้นมันพยายามกันมานานแล้วขนาดคิดจะตั้งเป็นโรงเรียน เขียวนะครึ่งสมัยก่อนโน้นนะ ผมว่าถ้าทำเพื่อคนเมืองเพชรจริง ๆ ละก็ผมสนับสนุนเต็มที่

ตอนนี้มีลูกมือกี่คน

ผมไม่ค่อยมีลูกมือมาก มีเป็นชุดๆ เขาสำเร็จกันแล้วก็แยกกันไป คือลูกมือผมจะมีทั้งงานหยางงานละเอียด ตอนนี้มีอยู่แค่ 4-5 คนเท่านั้น ไอ้ชื่อนี้จำไม่ค่อยจะได้ ไอ้จำ นี้มอบหมายงานให้ได้บ้าง ที่ออกไปอีกก็เช่น ไอ้กิ่ง ช่างฝีมือไม่ค่อยมีหายาก มีแต่คนงานดำปูน

พอจะสรุปได้ไหมว่าขั้นตอนการสอนศิษย์ที่จะให้เป็นช่างปูนนั้น ทำอย่างไร

ขั้นเริ่มต้นนี่นะ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม เริ่มจากทำปูนเป็นก็ได้ หรือว่าเริ่มจากเขียนลายเป็นก่อนก็ได้ อันนี้เป็นขั้นบันไดขั้น คือหมายความว่า ขั้นสำคัญมีอยู่ 2 ขั้น คือ

1. เป็นปูน ชำนาญปูน
2. เป็นลาย

อันนี้อยู่ที่พื้นฐานของแต่ละคน เพราะว่าถ้าพื้นฐานเป็นลายมากก็ฝึกปูนได้เลย ถ้าพื้นฐานเป็นปูนมากก็ลาย เพราะฉะนั้นทั้งสองขั้นนี้ ตั้งต้นได้ทั้งสองขั้น แต่เป็นใจผมนะ คือผมนะที่แรกเป็นลาย ผมจึงบอกว่าเป็นลายก่อนแล้วมาเป็นปูน บางคนผมบอกว่าเป็นปูนก่อนเป็นลาย สองอย่างนี้มันจะต้องกลมกลืนกัน หนึ่งกันไม่ได้ ชาติอย่างหนึ่งอย่างใดก็เป็นช่างปูนนั้นไม่ได้ ลูกผมนะแกไม่

เป็นลายแก่ก็ได้เท่านั้น เก่งปูนอย่างเดียว เพราะฉะนั้นจุดอ่อนมันอยู่ตรงนี้ ไม่เป็นปูนมันจะ ไปขึ้นได้
อย่างไร ไม่เป็นลายมันจะ ไปออกแบบได้อย่างไร มันต้องประสานกันสองอันนี้แยกจากกันไม่ได้

ไอ้กระหนกสามตัว หรือตาอ้อยที่มีก้นตัวเดียวกันนั้นแหละมัน ไปแตกออกที่หลัง การฝึก
ต้องหัดที่ตาอ้อยก่อน เพราะมันยังหยาบอยู่ เริ่มตั้งแต่หยาบปูน ให้เหมือนกับดอกบัวพอบอกดอกบัวออก
มันก็เป็นตาอ้อย เพราะฉะนั้นควรจะปั้นอันนี้ก่อน พอปั้นอันนี้ได้แล้ว เราค่อยปั้นสามตัว มันก็ออกรูป
ดอกบัวเหมือนกัน แต่อันนี้ (หยาบกระจิง ปฏิภาณ) คือกระจิงปฏิภาณ มันก็เป็นรูปดอกบัว มันแยก
ออกจากตัวนี้ ตัวนี้ ตัวนี้ จะทรงข้าวบิณฑ์หรืออะไรก็ได้แล้วแต่มันทนไม่ทนอันนี้ เป็นตรงนี้แล้วจะพลิก
จะแปลงก็แล้วแต่ปัญญาใคร แต่อย่าลืมนว (ลวด)

ผมเคยถูกเชิญไปสาธิต ผมก็บอกว่าจะ เริ่มต้นตรง เขียนร่างไว้ก่อนก็ได้หรือจะปั้นเลย
ก็ได้ สมมติว่าจะเอารูปजू ก่อนอื่นแบ่งศูนย์กลางของजूก่อน เราตีเส้นศูนย์กลางเราก็ได้ลวดลาย
जूแล้ว ลวดลายมันอยู่ที่ใจเรา ไม่จำเป็นต้องร่างก็ได้ นี่ตัวนี้ก็จะวางตรงนี้ ตัวนี้ก็จะวางตรงนี้
แต่ถ้าให้คนอื่นเขาปั้นต้องเขียนลายไว้ก่อน ไม่งั้นคนอื่นจะไปรู้ได้อย่างไรว่าเราจะเขียนลายอะไร
เราจะเล่นอีท่าไหน บั๊กหลักทำช่อง ไปให้ตีเสียก่อนแล้วค่อยร่างลายลงไป เหมือนกับเราจะปลุกถั่ว
บั๊กหลักชะให้ตีให้มัน ได้ระยะเท่าๆ กันตันถั่วขึ้นมามันก็เป็นระเบียบสวยไปเอง แต่ถ้าคนเป็นลายอยู่
แล้วไม่ต้องร่างลง (โกลนได้เลย) เพราะว่ามันเป็นงานเดียวกัน ข้อสำคัญให้มันอยู่ในกรอบอย่าลืมน
ลวดให้มันอยู่ในพิกัดนี้ มันจะเลยไปได้ยังไง

ส่วนผสมของปูนปั้น

ก็มีปูนขาว ทราย กระดาษ น้ำอ้อยหรือน้ำเหลือง น้ำตาลบ้านเรา (ตาลโตนด) ดีที่สุด
ยังได้น้ำเหลืองมันยิ่งดีมันเหนียวดี แล้วเขาก็ไม่รู้จะเอาไปทำอะไรแล้วด้วย อัตราส่วนโดยมากผม
ใช้ ปูนขาว 3 ชัน ทราย 1 กระดาษ 1 น้ำตาลแล้วแต่เหมาะสม

คำสัมภาษณ์

ช่างเหิน เกศรา

ชื่อนายเหิน เกศรา

อยู่บ้านเลขที่ 128 หมู่ที่ 1 ตำบลบางจาน อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี

อายุ 63 ปี เชื้อชาติไทย

สถานภาพสมรส ภรรยาชื่อนางปรารงค์ มีบุตรด้วยกัน 11 คน ชาย 2 คน หญิง 9 คน

ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2536

ครูคนแรกคือใคร

คือตอนนั้นผมอายุสักประมาณ 15-16 ก็ออกจากโรงเรียนแล้วก็เที่ยวตลาด (เมืองเพชรฯ) มาเที่ยวที่วัดลาด เห็นช่างเขาทำเมรุกัน ก็เลยแวะเข้าไปดู ตอนนั้นก็มีช่างเลี้ยงพ่อครูชโลม เศษสุวรรณ แกเป็นช่างทำเมรุรู้สึกชอบ ตอนแรกก็หัดเขียนลายพาดาน (พาดานเมรุ) ลายเปลว ครูเลี้ยงแกเป็นคนร่างดินสอ ผมเป็นคนลงสีแกบอกให้ลงสีอะไรก็ลงสีนั้น แล้วแกก็มาแต่งลายที่หลัง ต่อมาก็เขียนเองได้ลงสีเอง ไม่ได้เรียนนั้น เขียนลายอย่างเดียว

งานปูนก็ได้หลักจากเจ๊กจื่อ งานแกส่วนมากจะเป็นงานพิมพ์กระຈัง เสียเป็นส่วนใหญ่ เพราะงานของเจ๊กจื่อเป็นแบบติดพิมพ์มากงานยากๆ ไม่มี งานแรกที่ทำก็ปั้นหน้าบันทอระฆังวัดโพธิ์ทัยมณี เดิมช่างทบกนั้นแต่ปั้นไม่สำเร็จเราเองก็ไม่เคยปั้นเลยลองดู ทำอยู่จนเสร็จคุณพ่อเชื่อท่านก็บอกว่าใช้ได้ นั้นแหละงานแรก ส่วนมากผมจะใช้วิธีครุฑหลักจามากกว่า คั้นควั่วด้วยตนเอง คือเห็นที่ไหนเขาสวยๆ ก็จำแบบเขามา ที่วัดใหญ่ก็ไปดูบ่อยแต่ลายค่อนข้างยากผมทำไม่ค่อยเป็นหรอก ไล่ชั้นตอนนี้ผมก็บอกไม่ถูก

ไอ้ตรงไหนควรจะเป็นลายอะไรนี่ ส่วนมากคนจ้างเขาจะบอกเองว่าเอาอย่างที่ไหน เอออย่างนี้ เราก็ทำตามทีบอกสบายแก่เราด้วยไม่ต้องมาออกแบบเอง อย่างของกรรมศิลป์การ ยิ่งดีใหญ่เพราะว่าเขาจะออกแบบมาให้เสร็จเราทำตามที่เขาต้องการสบาย

คำว่าโค้งให้โค้งตรงให้ได้เส้นหมายความว่าอย่างไร

หมายความว่าให้มันได้ช่องไฟ ให้มันกลมกล่อม ไม่เบี้ยวไม่หัก กลมกลืน เหมือนยอดตำลึง อย่าให้หักพอมันหักแล้วดูไม่ได้ ตรงให้ได้เส้นก็หมายความว่าเส้นจะต้องวิ่งให้มันขนานกัน ช่องไฟ เสมอกัน

คำว่ากินลมหรือลมกินบางแห่งก็เรียกว่ากินดา หมายความว่าอย่างไร

คือว่าภาพบางภาพอยู่ในที่สูง เวลาเรามองภาพมันจะเล็กลงเราต้องขยายส่วนออกนิด หน่อยเพื่อให้มันพอดีกับสายตา ผมก็บอกไม่ถูกเหมือนกันว่าส่วนเท่าไร แต่ก็ต้องขยายสูงมากก็ขยาย มาก บางแห่งก็เสียท่า (ไม่สวย) เวลาโกสันทันจะรู้ว่ามันควรใหญ่แค่ไหน มันไม่ได้ทำวันเดียว เสร็จก่อนที่จะขึ้นไปทุกวันนี้เราก็ต้องมองงานของเราอยู่แล้วว่าควรจะทำอะไรหรือเปล่า แต่ส่วนมากก็ ขึ้นไปเรื่อยๆ

ยังมีการไหว้ครูยกครูอยู่หรือเปล่า

ครับผมทำทุกปี ยกครูทุกปี

การปั้นลายหรือภาพก็ขึ้นที่ตรงไหนก่อน

ตรงไหนก่อนก็ได้ผม แต่จะต้องปั้นข้างบนลงมาประเดี๋ยวมันตกใส่กัน เละเทอะ โกลน เสร็จแล้วพอเวลานั้น ก็จับจุ่มก่อน เรียกว่าขึ้นส่วนหน้าก่อน เอาตาเป็นศูนย์กลาง

ภาพต่างๆ ที่เราเห็น เช่น ครูท นาค ยักษ์ เราต้องมีความรู้เรื่องต่างๆ เหล่านี้แค่ไหน

เอ ผมไม่ค่อยจะรู้เรื่องเหล่านี้เท่าไร อย่างเช่นพระนารายณ์ทรงครุฑนี่ พระนารายณ์ต้องสีกเราเรียกว่าแบ่งภาค ถ้าไม่แบ่งภาคมันฆ่าครุฑฆ่าพระยานาคไม่ได้ ฆ่ายักษ์ก็ไม่ได้ ใ้พวกนี้ฤทธิ์มันมาก

เวลาทำงานหรือลงมือปั้นชอบบรรยากาศแบบไหน

ชอบความสงบ แล้วก็จิตใจต้องปลอดโปร่ง หงุดหงิดมีเรื่อง โธ่ เรื่องนี้ไม่ได้ประเดี๋ยวก็บ้ายส่งเดช เมื่อก่อนผมก็ดื่มอยู่เหมือนกัน เตี้ยวันนี้เลิกแล้วมันเสียงาน

เวลาที่มีลูกมือกี่คน

พวกนี้ลูกๆ ผมทั้งนั้น เมื่อก่อนก็มีหลายคนพอเขาเป็นแล้วเขาก็ไปหมด จำชื่อไม่ค่อยจะได้ ช่างแดงน้อง เมื่อยช่างรุ่งก็เคยมาอยู่ที่นี้ นักเรียนก็มากันหลายคน พวกกรรมศิลป์ก็เคยมาพวกนักเรียนพวกนี้ดีไปอย่าง คือเงินทองไม่เอาเอาความรู้อย่างเดียว ผมก็ได้สอนอะไรเขามาก ผมอธิบายไม่เป็นได้แต่ทำให้ดู อยากรู้อะไรละผมก็ทำให้ดูทั้งนั้นผมทวงไม่ทรวง (ไม่ทรวงทรวง)

ส่วนผสมของปูนมีอะไรบ้าง

ไม่มีอะไรมาก มี ปูนขาว มีกระดาด มีทรายละเอียด กาวหนัง น้ำตาล ปูนขาวเราใช้ปูนใหม่ๆ หน่อยมันเหนียวดี สมัยก่อนไม่รู้จักปูนขาวคนแต่ก่อนเขาเอาเปลือกหอยมาเผาไฟทำเป็นปูนก็มี ทรายก็ทรายในท่า (แม่น้ำ) ร่อนซะให้สะอาดเอาทรายละเอียด กาวหนัง เตี้ยมันมีขาย สมัยก่อนเขาใช้หนังวัวมาเคี้ยวหลายๆ ไฟ (เคี้ยวนานๆ) น้ำตาลก็ใช้น้ำตาลทรายแดง น้ำตาลทรายขาวใช้ไม่ได้ไม่เหนียวมันมียา สมัยก่อนไปขอเขาที่โรงเหล้าเอาไ้่น้ำเหลืองอ้อยที่เขาจะทิ้งแล้วมันแทะเหนียวดีจัง ใช้ชนิดเดียวเท่านั้นละ ถ้าไม่มีน้ำตาลอ้อยหรือน้ำเหลืองอ้อยเรานั้นะใช้

น้ำตาลโตนดเรานี้ก็ได้ ส่วนผสมก็ ปูนขาว 3 ส่วน ทราวยกับกระดาษ 1 ส่วน น้ำตาลเล็กน้อยมาก
 ไปก็ออกสีแดง แล้วก็แข็งเกินไป น้ำตาลมันรดตัวน้อยไปก็ไม่เหนียวปั้นยาก เอาพอสังขยานประมาณ
 กระดาษก็เหมือนกันสมัยก่อนไม่มีก็ใช้ฟางข้าวนี้แหละแต่ตำยาก ผมถ้าหากหากระดาษฟางไม่ได้ก็
 ใช้กระดาษลังนี้แหละ ไล่ลงที่แกะแล้วมีลูกฟูกอยู่ข้างในนั่นแหละใช้ได้

เครื่องมือที่ใช้ปั้นมีอะไรบ้าง

มีเครื่องใหญ่กับเครื่องเล็ก กระบะใส่ปูน ของผมมีเท่านั้น บางทีผมก็ใช้เครื่องอันเดียว
 ตลอดแล้วแต่งาน ถ้างานละเอียดหน่อยก็ใช้เครื่องเล็ก ไม้เกรียงนี้ต้องตีเอาทั้งนั้นมันไม่มีขาย
 บางอันก็ซื้อเขามาแล้วก็มาแต่งให้มันพอดี สมัยก่อนใช้ลวดหรือเหล็กย้อมๆ ตีเอา

คำว่าเพชรบุรีเป็นเอกลักษณ์หมายความว่าอย่างไร

เอียงไปไม่ทราบ รู้แต่ที่อื่นเขาใช้ปูนซีเมนต์ปั้น แต่บ้านเรานี้ใช้ปูนของเราที่บอกเมื่อ
 ตะกี้ ที่อื่นเขาไม่มีหรือทำที่สังเกตมา ไปปั้นที่อื่นๆ ประจวบ ทับสะแก สามร้อยยอด ระนอง
 ต้องเอาของจากบ้านเราไปทั้งนั้น ที่อื่นไม่มีขาย น้ำตาลทรายแดงยังหายากเลย ยิ่งกวาดหนึ่งด้วย
 ละก็ไม่มีขายต้องเอาไปจากบ้านเราทั้งนั้น ไม้เรื่องลายนั้นเราไม่ได้คุยที่อื่น เขามันก็สวยของเขา
 แต่เราดูมันแข็งๆ หยิบๆ ของเรามันอ่อนแล้วก็หวาน เออเป็นเพราะมันใส่น้ำตาลก็รู้ไม่

สัมภาษณ์เพิ่มเติม เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2536

ช่วยสรุปขั้นตอนของการสอนงานปั้นให้สักหน่อยได้ไหมว่า น่าจะเริ่มต้นอย่างไร จนกระทั่ง
 เป็นช่างได้มีสักกี่ขั้นตอน

คือมันตอนนี้ก็หัดรู้จักปั้นก่อน คือ หัดผสมปูน ตำปูน โครกปูน ที่เราเรียกกันว่าปั้นน้ำตาล
 หรือปั้นด้าบ้านเรานั่นแหละ ให้เหนียวให้ได้ที่ คนที่จะหัดปั้นจะต้องเริ่มตรงนี้ทุกคน คือจะต้องรู้ว่า

หากจะปั้นลายละเอียดก็ใช้ทรายละเอียดหน่อย แต่ถ้าปั้นลายหยาบ ๆ ก็ทรายหยาบลงมาหน่อย คือ ลายใหญ่เราก้ใช้ทรายกอปานกลางผสมเข้าไปให้แก่ทรายแก่กระดาดหน่อย แต่ถ้าลายละเอียดก็ ใช้น้ำมันน้อย ลดกระดาด ลดทราย ของละเอียดทรายก็ต้องละเอียด ขั้นที่สอง ก็ฝึกเขียนลายใน กระดาดแบบ เช่นลายหน้าจั่ว เราก้ตัดกระดาดให้เท่ากับขนาดกับจั่ว แล้วก็ลงมาเขียนลาย นับชะ ครึ่งหนึ่ง แล้วก็ปรุให้เป็นรู ๆ เอาขึ้นไปกดที่จั่วเอาปูนขาวหรือฝุ่นตบ (สีฝุ่น) พอตบข้างหนึ่งแล้วก็ กลับกระดาดอีกข้างหนึ่ง เสร็จแล้วก็เอามุกกันจุ่มสีเขียนทับลวยปรุ สีที่โดนนั้นไม่ลอก ถ้าไม่ไว้ใจก็ ใช้ตะปูวิเมนต์ดอกไปตามแนวเส้นข้างลงไปอีก เอาตะปูดอกนี้ตีเวลา โกลนจะได้จับแน่นตีปูน โกลนไม่ ล่อน ถ้าเป็นภาพก็ต้องผูกเหล็กช่วย ลายที่เขียนคนที่ โกลนนั้นแต่ละจะต้องเขียนเอง ถ้าเขียนไม่เป็น ก็ต้องหัด ถ้าหัดแล้วไม่เป็นก็ต้องไปจ้างเขาเขียน ลายที่เริ่มหัดเขียนก็มีกระหนกสามตัว พอเขียน ต่อๆ ไปก็ออกไปเองแตกลายละเอียด แต่บางจั่วบางแห่งก็ไม่ชอบหาว่ามองต่าง ๆ แล้วมันทาบไม่ สวยมันป้อไปหมด ชอบลายโต ๆ บอกว่าชัดดี

คนที่เพิ่งเริ่มหัดนั้นปั้นไม่ได้หรอก ขนาดช่างเก่า ๆ เขายังเขียนลายไม่ค่อยจะได้เลย แต่ปั้นเก่ง แก่เขียนลายไม่ได้ผมก็เคยเขียนให้ หรือบางคนก็แกะสลักเก่งแต่ลายก็เขียนไม่ได้ บางคนโกลนเป็น ปั้นเป็น เขียนไม่เป็น อย่างครูสม (ประสม สุสุทธิ ช่างเขียน) แก่ได้แต่เขียน แต่ปั้นไม่ถนัด มีคนมาจ้างแกะเขียนเยอะเยอะ ผมเองก็เคยมีคนมาจ้างเขียนเยอะเยอะ เช่นที่ปากทะเล ที่บางแก้ว บางจาน พวกนี้เขาเขียนไม่เป็น ได้แต่ปั้น ปั้นก็ไม่ได้สวยอะไรมากนักหรอก ส่วนมากจะเป็นภาพขุนต่า ปั้นง่าย ๆ

สมัยผมเองก็ไม่ได้ฝึกกับใครเท่าไร เขียนก็เขียนเองมันอยากเขียน เห็นหนัง (หนัง ตลุง) เข้าก็อยากเขียนมันสวยดี ตอนมาเจอกับอาจารย์ เล็งก็ได้รับคำแนะนำให้เขียนให้ถูกวิธี เดิม เราเข้าใจของเราเอง พอมาได้คำแนะนำก็มีหลักเกณฑ์มากยิ่งขึ้น แกบอกว่ "ลายอะไรทุกอย่าง ปลายจะต้องตั้งขึ้นเสมอ ไม่มีเอาปลายลงหรือก โดยเฉพาปลายเปลว ยอดมันต้องกระพือขึ้นเสมอ มันไม่ได้ปักลงเหมือนมีสังกะสีมาปัก เปรียบเสมือนต้นไม้มันย่อมหาอากาศ(แสง) อยู่เสมอ จะคด จะงออย่างไรก้แล้วแต่ ปลายจะต้องตั้งขึ้นเสมอ" คุณเคยเห็นเปลวไฟมั๊ย มันจะพุ่งขึ้นเสมอ ช่างไฟ จังหวะ เป็นยัง ไปถึงสูงยิ่งต้องห่าง ไม่งั้นมันจะทาบไปหมด (ลงมือเขียนให้ดู กระหนก 3 ตัว) ลาย อะไรก้แล้วแต่ ต้องตั้งให้ได้จังหวะ ให้ได้วงซึ่งกันและกัน ลายอะไรก้แล้วแต่จะต้องไปจากสามตัว นี้ทั้งนั้น ที่นี้จะพลิก จะอม กันอย่างไรก้แล้วแต่ปัญญาใคร พลิก ก้คือ ไบลายมันบิตซ้อนกัน อม ก้คือ

มันอมก้านกัน ไบมันห่อกลมอมกันแล้วคลายปลายใบ จริง ๆ แล้วไส้สามตัวนี้มันจะเท่ากันหมด จะอยู่ตรงไหนก็แล้วแต่ ไส้ตัวปลายยึดปลายเล็กน้อยเพื่อให้มันพริ้วไหว มันจะเล็กจะใหญ่ก็ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่เราจะทำ ส่วนจะแตกปลายออกไปอย่างไรก็ต้องมี ตา เหมือนกับต้นไม้มันมีตาแตกทั้งสิ้น หรือจะออกแบบปากนก เรียกว่า นกคาบ มีเขี้ยวมีปาก ก้านที่แตกก็ออกจากปาก สุดท้ายเราจะประดิษฐ์อย่าให้หัก โค้งให้ได้วง

เด็กบางคนที่มีมันสนใจนะ พอหยุดพักกินข้าวหรือว่าหยุดพักดำปุณ มันจะเขียนทันที เขียนบนทราย เขียนบนดิน เขียนบนปูน เขียนด้วยถ่านเรานี้แหละ บนทรายก็เขียนด้วยไม้แหลม ๆ ไม่ต้องใช้สมุดดินสอให้เปลือง ไส้สมุดดินสอเนี่ยพอเขียนไว้ไม่สวยลบเลอะเทอะ หรือขีดฆ่าเลอะเทอะมันดูแล้วท้อแท้บางคนเลิกไปเลยก็มี สู้พื้นดินไม่ได้ นอกจากนั้นก็ต้องไปดูที่เขาทำไว้แล้ว เช่นที่วัดใหญ่สุวรรณารามผมไปประจำ วัดเขา (เขานันไดอัฐ) วัดสระบัว นี่พวกลาย ส่วนภาพก็ไปดูเขาทำไว้ที่วัดมหาธาตุ เช่นภาพไอ้เซ่ ภาพยักษ์ที่พระปรารค์ รูลึกจะเป็นฝีมือของครูพิมพ์ หรือไม้กึ่งของขรัวอินโข่ง ผมไม่แน่ใจไม่ได้ถามใคร ดูแล้วก็เอามาปรับให้เข้ากับพื้นที่งานของเรา คนเรามันมีส่วนนะ ขึ้นหน้าก่อนมีสามส่วน ตาเป็นศูนย์กลางระหว่างศรีษะกับคาง

ชั้นที่สามก็โกลน ใครปั้นคนนั้นก็โกลนเอง การโกลนต้องเผื่อสัก 1 เซนต์ เสริมแล้วจึงปั้นชั้นแรกก็ปั้นแบน ๆ ก่อน ไส้ตัวหลังนี้มันจะซ้อนขึ้นมาทำให้ดูนูนขึ้นมา เทนกันขึ้นมาเรื่อย ๆ จนถึงตา อ้อยกลม ๆ ไส้ตรงนี้ต้องรู้ด้วยว่าเจ้าของเขาจะปิดกระจกด้วยหรือเปล่า ถ้าปิดกระจกก็ต้องกดให้เป็นร่อง คือแทนที่เราจะเทนเราก็กดให้เป็นร่องเพื่อให้กระจกมันลงได้ คนหัดแต่ละคนจะใช้เวลานานหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่า ใครขยัน สนใจ ถ้าขยันและสนใจก็เป็นเร็ว ถ้าขี้เกียจไม่สนใจก็เท่า นั้นก็ได้แค่ดำปุณ อยู่อย่างนั้นนั่นไม่ได้ บางคนแววมณี อย่างที่ว่า หยุดพักเป็นเขียนลาย มันขยันไม่นั่งภาพที่เราปั้นเราต้องมีความรู้ว่าเรื่องราวมันเป็นอย่างไรไม่เงิ่นเราก็อพริกแพลงไม่ถูกไม่รู้ว่าเอาใครไว้ที่ไหน เช่นพระนารายณ์สี่กร แต่ละมือถืออะไรบ้าง หรือพระพิศเนศหัวเป็นช้าง พงโต ๆ งาหักข้างหนึ่ง เราก็ตองรู้ ที่นี้ไอ้การที่จะรู้ได้ก็ต้องหาหนังสืออ่านสมัยหนึ่งสมัยมีเยอะแยะ ตัวอย่างของกรมศิลป์เขาก็มียะเยอะ หรือไม้กึ่งไอ้ที่เขาปั้นไว้แล้วก็ต้องไปดูเขาปั้น เรียกว่าเราต้องรู้ในสิ่งที่เราทำที่เราปั้น แต่ลายต่าง ๆ นี่บ้านเรามีเยอะแยะ เช่นที่วัดสระบัว วัดเขานันไดอัฐ วัดใหญ่ฯ ที่อื่น ๆ ไม่ต้องไปดูแล้วบ้านเราสวยกว่า ยิ่งที่ศาลาการเปรียญวัดใหญ่ฯด้วยแล้วเป็นต้นแบบ เป็นครูให้เราเลยทีเดียวนะ คือดูเสร็จแล้วก็มาปรับประยุกต์ให้เข้ากับลักษณะงานของเรา

เรียกว่าประยุกต์ใช้ เช่นลาย ข้อหางโต (พุ่มหางโต) ก็มาจากที่อื่นไม่เห็นที่ไหน เรื่องครูบา อาจารย์นี้ผมระลึกถึงเสมอ มีตัวหรือไม่มีตัว ครูพัก-ลักจำ หรือครูเลี้ยง ผมบอกเล่าถึงท่านเสมอ ให้อัครทูททุกปี ไม่นั่นแน่อนว่าเมื่อไร พร้อมเมื่อไรทำเมื่อนั้น ยกเว้นในพรรษา ยกเว้นพฤทศ ปีนียกไป แล้วเลี้ยงพระด้วย

ลูกมือตอนนี้มีอยู่กี่คน

ลูกมือตอนนี้เพิ่มมาอยู่ใหม่คนเดียว อีก 4 คนก็เป็นลูกชายลูกสะใภ้ ช่วยกัน มีนักเรียน มาจากกรมศิลป์มาฝึกงานกับผมนะ เมื่อปีที่แล้ว ผมไม่รู้ว่าจะสอนเขาอย่างไร ผมก็บ่นให้เขาดูแล้วก็ให้เขาทำตาม เอะเขาก็โกลนเป็นนั่นได้ เพราะว่าเขามีพื้นเขียนลายเป็น เป็นลายมาก่อนนี่มัน เป็นเร็วนะ แต่ยังไม่ก็ต้องมาเรียนปนกันก่อน คือไ้ตอนแรก ๆ โบกไม้ติดทรอก คุณเคยมีัย มันไม่ ติดต่อกับมันหลดหมด คือว่ามีทั้งสองมันไม่สัมพันธ์กัน ระหว่างมือที่ถือกระบะปนกับมือที่ถือเกรียงนี้ นะมันต้องสอดคล้องสัมพันธ์ให้จังหวะกันมันจึงจะไปกันได้ ตอนแรก ๆ ก็เมื่อก่อนทุกคนทำไป ๆ มันรู้จังหวะไปเองแล้วมันก็ติดจะ โกลนตรง ไหนก็ได้มันสำคัญที่ตรงนี้เป็นปูนเสียก่อน

ลายปูนเป็นพระอุโบสถหลังนี้ (วัดสวนสันติ) ใครออกแบบ

ผมออกแบบทั้งหมดโดยที่คนพ่อท่านบอกว่า เอาเป็นภาพทั้งหมด มีลายบ้างเล็กน้อยหลัง หลังเลย และอย่าให้ซ้ำกับใคร ผมก็เลยเชิญทวดดาอยู่บนยอดมณฑปทั้งหมด 100 กว่าองค์ ไ้ตรง ไหนที่มันต้องแบกก็ใช้ลพพาร พวกลิงพวกหนูมาเอาเขาโง่ล่า ไ้พวกนี้มันแบกได้หัวมันไม่แหลม เทวดาแบกไม่ได้หัวแหลม เอายักษ์บ้าง ครุฑบ้างมารับใช้ มีนางฟ้าไปรอยดอกไม้ด้วย ต่อไปก็ลงมาข้างล่าง เช่นที่คันทวยนี้ใช้ลิงแบก ที่อื่นเขาใช้ลายคันทวยผมจะใช้ลิง ส่วนผนังด้านนอกนั้นก็จะเป็นสวณ ปลูกมีกระรอกกระแตงหากไปตามเรื่อง ชู่มักเหมือนกันที่อื่นเขาใช้ลายมงกุฎลายชฎา แต่ผมจะ ทำเป็นลายเถาว์พันไปรอบ ๆ จั่วช่อมอาจจะใช้หน้าสิงห์ เขาใช้ราหูอมจันทร์กันก็มีแต่ผมจะไม่ใช้ คุณพ่อบอกว่าอย่าให้เหมือนใคร ผมก็เล่าโครงการให้ท่านฟังแล้วท่านก็เห็นด้วย ผนังด้านในก็ เหมือนกันจะปั้นเป็นภาพทั้งหมดเป็นเรื่องราวแบบหุ่นดำ สมัยก่อนนี้ผมเขียนภาพอยู่กับพี่ชายของครู สันฐาน (อ.สันฐาน ภิรมย์ส ครุสอนศิลปะ ร.ร.เบญจมาฯเพชรบุรี) ผมว่ามันเป็นงานตลาดไม่ใช่ งานศิลปะ ก็เลยหันมาเอาดีทางศิลปะดีกว่างานปั้นนี่ละที่ผมคิดว่ามันเป็นงานศิลปะ เป็นงานอนุ

รักษ์ คือผมก็ไม่ได้เรียนมาผมโหมยลักจำเขามาทั้งนั้นแล้วก็เอามาประยุกต์ อย่างข้อฟ้านี้เห็นมัย
คุณเคยเห็นที่ไหนบ้างข้อฟ้าอย่างนี้ ผมว่ามันไม่เหมือนใคร ไอ้ตรงปากเหยี่ยวนี่แทนที่มันจะเป็นปาก
เหยี่ยวผมก็ดัดแปลงให้มันเป็นนาคปากครุฑ ที่เขาเรียกกันว่านาคคาบ คุณพ่อเห็นแล้วก็บอกว่าแปลกดี
คงต้องใช้เวลานานพอสมควรโบสถ์หลังนี้และผมก็คิดว่าจะเป็งานชิ้นสุดท้าย แล้วก็ปล่อยให้พวก
ลูก ๆ เขาทำกัน นี่ไอ้คนเล็กก็ทำอยู่ที่วัดห้วยโรงปล่อยให้เสียบ้าง เขาจะได้เป็น จะได้ตัดสินใจ
ใจได้ถ้าเราอยู่ใกล้ ๆ มันก็คอยจะถามโน่นถามนี่ให้มันตัดสินใจเอาเองบ้าง คุณพ่อแก่ก็เร่งเหมือน
กันนะอยากจะเสร็จเร็ว ๆ ผมก็เลี้ยงไปเลี้ยงมาเพราะไม่เงินเด็กผมไม่เป็งาน แต่มันก็งานหมา
หอรอกะไม่ใช่งานรายวันถ้าเป็งานรายวันทำแบบนี้ไม่ได้

ก็ดีนะครับถ้าหากจะส่งเสริมให้เด็กรุ่นหลังได้รู้จักงานศิลปะ โดยเฉพาะงานปูนปั้นที่เป็น
ของบ้านเรา แต่มันหาคนเอาจริงยาก มันมีแต่คนตงงานมันไม่ใช่คนฝึกงาน

คำสัมภาษณ์

ช่างทองร่วง เอ็มโอยส์

ชื่อ นายทองร่วง เอ็มโอยส์

อยู่บ้านเลขที่ 178 ต.หนองโสน อ.เมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี

อายุ 48 ปี เชื้อชาติไทย

สถานภาพสมรส นางเจื่อน ไม่มีบุตร

ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นครธรรมเอก

วันที่สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2536 และ 5 มีนาคม 2536.

ท่านมีทัศนะอย่างไร เกี่ยวกับงานปูนปั้น

ช่างก็เทวดา ครูก็เทวดา ชี้อโนนช้อโนน สมมติเนรมิตรกันว่า องค์นั้นเป็น โอนันองค์นั้นเป็น โอนัน เป็นภูมิที่สวยสุข มีนางฟ้าเป็นบริวาร 500 ก็อาจจะมีเค้าความจริง ไม่ใช่ว่าคนเราจะมีเมีย เหมือนอย่างเทวดา ถ้ามีเมียมากๆ ก็จะมีความทุกข์มาก รับภาระมาก เอามาเทียบเคียงกันไม่ได้ สิ่งโบราณกำหนดเอาไว้เขาก็ต้องมีเหตุผล เอามาจากคนมีความรู้ คนที่มีความคิด เพราะว่ามัน มาจากเรื่องของจิต ความละเอียดอ่อน ความวิจิตรพิสดารของจิตมันมีมาก ซึ่งถ้าหากคนที่จิตใจไม่ วิจิตร ก็ไม่สามารถจะเข้าใจเรื่องของคนที่มีจิตที่วิจิตรได้

จิตที่วิจิตรหมายความว่าอย่างไร

จิตลักษณะที่วิจิตรหมายความว่า เพียงแต่เราได้เห็นอะไร เข้าตามันเป็นเพียงสิ่งธรรมดา แต่จิตเอามาปรุงแต่งให้เป็นเรื่องเป็นราว ให้มันวิจิตรพิสดาร เหมือนกับ ยาขอบ ได้ไปพบ ข้อมูลที่เอามาแต่งผู้ชนะสิบทิศออกมาได้มาไม่กับบรรทัด แต่ได้เอามาคิด ได้เอามาปรุงแต่ง ให้ เป็นละคร นั้นมันเป็นจิตที่วิจิตรออกไปไม่มีที่สิ้นสุด นี่คือจิต มีลักษณะที่วิจิตร ความคิดนี้เห็นเพียงนิดเดียวแต่คิดไปได้มากมาย คิดไปต่างๆ นานา เห็นเหมือนกันแต่อีกคนคิดไปทางหนึ่ง อีกคนก็คิดไป

อีกทางหนึ่ง นี่คือนิยามของจิตที่นึกคิด ลักษณะของจิตอีกอย่างหนึ่งก็คือ จำแนกอารมณ์ หมายความว่า จิตนี้มีความพิศดารตรงที่สามารถที่จะแยกแยะได้ว่า ไอนี้อะไร นี่เสียงใคร นี่เสียงคนนั้น นี่เสียงคนนี้ อันนี้เพชรแท้ อันนี้เพชรเทียม อันนี้เพชรรัสเซีย จิตนี้สามารถจะรู้ได้ ทับทิมเกรดไทน์ อันนี้ทองประมาณกี่เปอร์เซ็นต์ ไม่ใช่ 100 % หรืออะไร จิตเห็นแล้วจิตสามารถแยกจำแนกออกไปได้ต่างๆนี้คือ จิต ที่มีลักษณะวิจิตร ละเอียดย่น เป็นจิตที่จำแนกอารมณ์อย่างกว้างขวาง ลักษณะจิตอีกอย่างหนึ่งก็คือ จิตที่เรียกว่าปัญญา นี่ก็จิต คือความรู้ความคิด ความรู้แน่ ความรู้จริง รู้แน่รู้จริง รู้แจ้ง ปัญญาที่ต้องรู้ว่าอะไรมันเกิดประโยชน์ อันนี้ไม่จริงยั่งยืน อันนี้ไม่ใช่ของแท้ เป็นของปลอม หลอกหลวง สามารถจะรู้เท่าทัน อันนี้ปัญญารู้ ก็จิตเหมือนกัน จิตนี้มันเยอะเยอะไปหมด มันวิจิตรพิศดาร เพราะฉะนั้นคนที่ทำงานช่างก็ออกมาจากจิต ที่วิจิตร นักประพันธ์ก็ออกมาจากจิตที่วิจิตร ช่างเขียน ช่างปั้น จิตรกรรม จิตรกร ทำงานออกมาทำด้วยจิตที่วิจิตร ที่เราไปดูเห็นไปต่างๆ เห็นเป็นงานที่มีคุณค่า

แสดงว่าคนที่จะมาเป็นช่างได้นั้นจะต้องมีจิตที่วิจิตร ถ้าไม่มีจิตที่วิจิตรงานก็จะออกมาไม่มีคุณค่าใช้มี

ครับคนที่ไม่มีจิตที่วิจิตรก็จะเป็นได้แค่ช่างปูน ช่างฝีมือ เช่น ช่างต่อตู้ ช่างไม้ ช่างปูน ทำอะไรก็ทำตามอย่างกัน เลียนแบบกัน แต่คนที่ขึ้นในระดับเป็น จิตรกร เป็น ประติมากร เป็นผู้สร้างสรรค์มาจากจิตใจของตัวเอง งานของเขาออกมาจะมีรสชาด มีคุณค่า มีความซับซ้อน มีความลึกซึ้ง มีข้อคิดแฝงไว้ซึ่งความคิด ความฝันเฟื่อง ตามที่เขาจะเห็นเขาจะถ่ายทอดออกมาได้อย่างวิเศษ

คนที่เป็นลูกมือมาอยู่แค่สองสามวัน พอจะบอกได้ไหมว่า เขาจะเป็นช่างได้หรือไม่

ถ้าเป็นดนตรีนะเขารู้เลยว่า มีแววมัย มีลูกเกิดมัย หรือว่าเรียนแบบเขาตะพึดไป ไม่มีลูกเกิดเลย ไม่มีแววอะไรเลยที่แสดงว่าออกมาจากหัวตัวเอง ก็รู้ได้ อันนี้มันเป็นเรื่องลึกซึ้ง

คนที่เคยเข้ามาฝึกหัด สมมติว่ามีมาสัก 5 คน จะเหลือเป็นช่างสักกี่คน

บางที 5 คน ไม่มีเหลือเลย คือสักแต่จะทำเป็นแรงงาน ทำเป็นแบบช่างปูน ช่างก่ออิฐ ช่างไม้

ถ้าอย่างนั้นก็ค่อนข้างหายาก

หายากมาก คนที่มีจิตที่วิจิตรต้องมีการสั่งสมไว้ บางทีเขาเรียนจะต้องเป็นมาจากชาติ ก่อน หรือเป็นมาจากในท้อง ถ้าเขาไม่ได้เป็นมาจากในท้อง เราก็ต้องมาหัดช่างนอกอีกนาน

ใช้คำว่า พรสวรรค์จะได้มี

นั่นแหละ เรียกว่าเป็นมาจากในท้อง เขาเป็นมาตั้งแต่ชาติก่อนๆ โน้น เขาสั่งสมมาแล้ว ตั้งแต่ชาติที่แล้วๆ มา เราว่าที่เขาเกิดเขาเป็นมาจากในท้องแล้ว

ก็เรียกว่าฝึกอีกไม่เท่าไร

เหมือนกับคนที่เคยท่องหนังสือได้มาแล้ว แล้วลืมไป พอมาทวนอีกเที่ยวสองเที่ยวก็จะ ได้ ดั้งนั้นมันเปรียบเทียบกับบางคน เข้ามาหัดนี้เข้ามาพร้อมๆ กัน ทำไมอีกคนถึงไม่เป็นอีกคนทำไม่ถึง เป็นและไปได้ดี

เคยพบมากี่คนแล้ว

ก็มีบ้าง บางคนก็มาอยู่ตั้ง 10 ปี แต่มันดีไปคนละด้าน ทัศนคนละอย่าง บางคนถนัดอักษร บางคนถนัดมนุญย์ บางคนถนัดลาย เอามาเปรียบเทียบกับกันไม่ได้ เวลาทำงานใหญ่ๆ มันยาก มันยาก ตรงที่ว่า ไม่มีพื้นฐานการสั่งงานมาก่อน บางคนเห็นว่าสวยดี อยากรู้ แต่พออยู่ไปโดนความลำบาก

เข้าก็สู้ไม่ไหวมันไม่ใช่งานสบาย ต้องขึ้นไปที่สูง ต้องตากแดดร้อน โทษจะต้องทำให้จิตใจสงบพอที่จะทำงานได้ แดดร้อนแต่ก็ต้องใจเย็น ไม่รู้กรูกรุน ความวิจิตรไม่เกิด จะว่าง่ายมันก็ไม่ง่าย จะว่ายากมันก็ไม่ยาก มันเป็นงานที่ให้อีกคนอื่นเขาดู และตัดสินใจไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น การที่จะขึ้นพระพุทธรูปนี้ ประกอบด้วยพระคุณของท่าน เมตตาคุณ พระมหากรุณาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ คือขึ้นแล้วให้มีลักษณะอย่างนั้น ไม่ไปเหมือนใครคนใดคนหนึ่ง หรือไปเหมือนช่างปั้นเข้า ช่างอ้วนก็ทำพระอ้วน ช่างผอมก็ทำพระผอม ปัญหาว่าทำอย่างไรจึงจะทำตรงนี้ได้ ก็บอกแล้วว่า จิตรกรนี้ ผลงานที่ออกมาจากมือมัน จะต้องออกมาจากจิตที่วิจิตร จิตรที่ตั้งไว้ดีแล้วงานออกมาถึงสวย แต่ก็บริสุทธิได้พระเก่าๆ บางองค์ท่านไม่สวยหรอก แต่มองดูมีเมตตา น่ากราบไหว้ น่าบูชา ช่างสมัยใหม่ถึงแม้ว่าทำถูกส่วนถูกต้องไปหมด แต่ไร้วิญญาณ นั่นคือช่างต้องมีจิตดี อะไรมันก็ออกมาดี

เกร็ดความรู้ เหล่านี้คนที่เบญจมือจะหาได้ที่ไหน เช่นการที่จะทำให้จิตมันวิจิตร

โดยปกติจิตนี้มีลักษณะที่วิจิตรอยู่แล้ว แต่ว่าเราจะทำให้จิตของเราบริสุทธิ์ คือโลภน้อยๆ โกรธน้อยๆ ใ้พวกที่มันเบญจมือเสียๆ นี้ให้มันน้อยๆ แล้วเราก็จะทำงานได้ดี เพราะจิตมันวิจิตรของมันอยู่แล้ว โจรมันมีวิธีพิศดารที่จะคิดฆ่า คิดปล้น มันก็วิจิตรของมัน

เวลาสอนศิษย์ท่านสอนหลักธรรมเหล่านี้ด้วยหรือเปล่า

สอนครับก็บอกเขาว่า อย่าโลภ เอาแต่ตัวเองๆ ส่วนเล็กๆ ฟังกันไม่ค่อยออก มันเป็นเรื่องจริงที่ว่า อะไรต่ออะไรมันเกิดมาจากจิต ผมบวชแล้วผมสึก ผมสึกตอนข้างแรม เจ้าอาวาสบอกว่าทำไมถึงมาสึกข้างแรม ผมบอกว่าผมไม่ถึงอะไร เพราะผมก็ต้องไปทหาร (ทหารเกณฑ์) พอผมมากราบอาจารย์ ครูฝึก อินฟ้าแสง อ้าวท่านก็ทักผมอีก เอ๊ะทำไมสึกข้างแรม และท่านก็พูดต่อไปว่า กำลังดวงดาวนี้มีมันแพ้กำลังใจคน ดังนั้นมันเป็นเรื่องของดวงดาว ดาวฤกษ์เป็นดาวที่มีอิทธิพลต่อดวงชะตา ดาวพระเคราะห์ต่างๆ ก็หมายถึงบริวาร อาจารย์บอกว่าดาวฤกษ์นี้ยังแพ้กำลังใจคน ใจต้องไม่หวั่นไหว ต้องสู้

จิตมันแยกออกไปอีกตั้งหลายอย่าง จิตที่คิด เช่นที่เรียกกันว่า มนะ มโน ทหัย วิญญาณ มีลักษณะมากมายแยกแยะออกไป แยกแยะออกไปเพราะอะไร เพราะมันมีหน้าที่ มันมีความหลากหลายต่าง ๆ ประดุจแต่ให้เกิดอะไรต่อมิอะไร ต้องคนที่มันพื้นฐานจึงจะคุยกันรู้เรื่อง อย่างเด็กใหม่ ๆ เขาเรียกจิตจรกรก็จิตจรกรกับเขาด้วย มันแปลว่าอะไรก็ไม่รู้ มันเป็นวิจิตรเสียมมากกว่า เหมือนกับ ศิลปะ แปลกันมากมาย ช่างสิบหมู่ หมู่ 1 คืออะไร หมู่ 2 คืออะไร ที่จริงมันไม่ใช่ว่า หมู่ 1 ช่างปั้น หมู่ 2 ช่างเขียน หมู่ 3 ช่างวาด ช่างทอง ช่างถม ช่างกระจก นับๆ ไปมันเกิน จริงๆ แล้วมันคือศิลปะ ภาษาบาลีว่า สิบปะ ช่างสิบหมู่ คือหมู่ศิลปะ ไม่ใช่สิบหมู่ 1,2,3, ที่นี้ศิลปะนั้นคืออะไร แพทย์ที่เขาจบออกมาต้องมีใบประกอบโรคศิลป์ ทำไมเขาจึงว่าโรคศิลป์ ผมยังไม่เคยถามแพทย์เลย ว่า ใบแพทย์ทำไมจึงเรียกใบประกอบโรคศิลป์ โรคศิลป์คือโรคอะไร และศิลป์คืออะไร มันไปชี้ที่ตัวกรรม ประกอบกรिया โรคศิลป์คืออะไรผมก็เลยเดาๆ เอาว่า สมัยก่อนส่งลูกไปเรียนศิลปะ วิชา เรียนการปกครอง เรียนฟันดาบ เป่าปี่ ก็ศิลป์ พระอภัยไปเรียนศิลปะวิทยาก็ไปเรียนเป่าปี่ เรียนปกครอง เรียนแพทย์ ศิลปะวิทยาทั้งนั้น ที่นี้ศิลปะมันแค่ไหน ที่เราเห็นๆ มันแค่ไหน ขอบข้ายมันอยู่แค่ไหน อย่างจิต มนะ มโน วิญญาณธาตุ ทหัย แต่มันจะมีแก่นสาร

ต้นกล้วยคือต้นไม้ที่มีใบยาวๆ ใหญ่ๆ

จะว่าต้นกล้วยที่มีลูกกินได้

จะว่าต้นกล้วยที่แกงกินได้

มันใช้ทั้งนั้น ทำอย่างไรจึงจะทำให้มองเห็นได้ว่า ต้นกล้วยต้นมันเป็นอย่างไร บอกให้ชัด ต้นกล้วยนั้นคือต้นไม้ที่มีใบยาวๆ ใหญ่ๆ ใบห่อหุ้มกินได้ ต้นมันลอกออกเป็นกาบๆ มีลูกกินได้ มีดอกแกงกินได้ ต้นกล้วยคือต้นไม้ที่เอาใต้มันไปแกงกินได้ ถ้าเราแยกเอาส่วนใดส่วนหนึ่งของมันมาพูด เราก็มองไม่เห็น มีคำไหนบ้างที่เป็น ปริมาณ คือความจริง มันมีเหตุอย่างไรมันก็เกิดอย่างนั้นขึ้นตามเหตุตามผล มันเป็นธรรม ธรรมชาติ ธรรมคือเหตุ ชาติคือเกิด เหตุเกิด ผลที่เกิดมาย่อมเกิดจากเหตุ เหมือนกับตาเราเห็นรูป เกิดการเห็นขึ้น เมื่อเห็นเกิดขึ้นยังไม่รู้ว่าอะไร แต่สัญญาที่เคยจำไว้ว่าของอย่างนี้เขาเรียกว่าไอนั้น สัญญาที่เป็นเจตสิก เกิดขึ้นมาสนับสนุนการเห็น บอกว่าไอนั้นสัญญาเคยจำไว้ว่า ไอนั้นนาย ก. ก็เป็นความรู้ เป็นธรรมชาติ ต้นไม้ที่ขึ้นก็เรียกว่าเป็นธรรมชาติ แต่ต้นไม้ที่เอามาตัดใส่กระถาง เป็นรูปนกยูง เป็นอะไรต่ออะไรมันไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติ เราเอามาจักรสาน เราเอามาแต่งให้เป็นนกยูง เอามาปลูกให้เป็นแถวที่หน้าโรง

เรียนแล้วก็ตัดให้เท่ากัน เอาดอกไม้มาร้อยเป็นพวงมาลัย ใ้ภูเขามันเป็นชั้นเป็นเชิงวิจิตรพิศดารมันก็ไม่ใช้ศิลปะ เพราะมันเกิดขึ้นเอง หินที่มันซ้อนอยู่ข้างบนเหมือนกับคนเอาไปวาง เป็นรูปเสาสองต้น ก็ไม่ได้เป็นศิลปะ คนเราพอโกรธขึ้นมาก็ด่ากัน ไม่ใช่วาทศิลป์ เช่นไอ้ท่า แต่ถ้าได้เรียบเรียง มีความคล้องจอง ว่าเป็นกลอน เช่น ลำตัด มันด่ากันคมคายลึกซึ้ง เป็นวาทศิลป์ การจัดสรรคำพูดให้เป็นระเบียบ ก็เป็นวาทศิลป์ คนเราลองโกรธแล้วฟันกันฉับๆ ต่อยกันล้มลุกคลุกคลาน เป็นมวยวัด ไม่เป็นศิลปะ แต่พอบอกว่านี่นะแม่ไม้ เกรกवादวิตเตะอย่างนี้ ฤาษีบดยาต้องอย่างนี้ 1,2,3 เป็นแม่ไม้ เป็นการต่อสู้กันด้วยศิลปะ ไม่ได้ใช้อารมณ์และความป่าเถื่อนเข้าฆ่ากัน เป็นศิลปะการต่อสู้ ที่นี้โรคเป็นไปตามธรรมชาติ แต่แพทย์จะไม่ให้เป็นละ เอาไอนั้นกวาดเข้าไปเอาไอนี้ให้กินไม่ให้มันเป็น มันจะเป็นไม่ให้มันเป็น ประยูรประกอบยา จะเป็นใช้ไม่ให้มันเป็น อย่างนี้หรือเปล่าผมไม่รู้ความหมายของเขา

การเปลี่ยนแปลงแก้ไขที่วันนี้คือ วาทศิลป์ ถ้าเป็นคำพยานโสนไม่ได้เรียบเรียง ไม่ได้ร้อยกรอง พยานๆ เลยก็ไม่ใช้วาทศิลป์ตรงนี้จะต้องชมวดด้วยใหม่ว่าจะต้องเป็นไปในทางที่ดี

ก็เราก็ต้องจัดมันเข้ามาเป็นระเบียบเป็นระบบ เช่น ต้นไม้อาจจะโค้งก็ได้ อาจจะยับอย่างนี้ก็ได้แต่ก็ต้องเกิดจากการกระทำของเรา ที่เราต้องการให้เป็นไปอย่างนี้ ลำตัดแม่ประยูร หรือลำตัดหวังเต๊ะอะไรนั้น อาจจะว่าอย่างพยานโสนก็ได้ แต่ก็ต้องมาจัดสรรคำก่อนให้เป็นคำร้อยกรอง มีการสัมผัสนอก สัมผัสใน การใช้อักขระวิธี เอามาจัดระบบ มันมีบทมีบาท 2 บาท เป็นหนึ่งบท ก็เลยกลายเป็นเรื่องยาวที่จะต้องหาความรู้กันมากมาย จึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษา น่าค้นคว้า น่าบันทึก น่าจดจำ ศิลปะนี้ผมก็ศึกษามาบ้าง ส่วนจิตนี้ อู้ไม่รู้จบ เช่น วิตก กับวิจารณ์มันมันยังไ้ตรงไหนเรียกวิตก เพราะมันมีคำอีก นึกคิด สติสัมปชัญญะ วิตกตัวนี้มันคู่กับวิจารณ์ ไม่ใช่วิตกกังวล กังวลมันเป็นวิตกเจตสิก เจตสิกที่จรตเข้าไปจรตในอารมณ์ เรียกว่า วิตกเจตสิก เข้าไปคลุกเคล้าอารมณ์ ส่วนวิจารณ์ เรื่องราว เราหยิบหนังสือมานี้พอเราได้เปิดอ่านได้อะไรนี้ ก็เกิดการวิจารณ์ในอารมณ์ ก็คือว่าเห็นอะไร ฟังอะไร ได้ยินอะไร เราจะวิตกในอารมณ์เข้าไปจรตจ่อ พอรู้เรื่องราวเรื่องอะไรก็วิจารณ์ ตอนวิตกยังไม่รู้ว่าเรื่องอะไร แต่พอวิจารณ์เราจึงรู้ที่เราเอามาใช้กันมันเฉียดๆ ไม่ตรง เช่น แหมคุณอย่าไปวิตกกังวล ก็ใช่ ก็เรายังไม่รู้มันก็วิตก

มันยังไม่รู้แน่แท้ พูตกันให้ชัดเจนลึกลงมันมีลักษณะอย่างไร ลึกลงเข้าไปอีกยิ่งตอประกาย ที่ว่าปัญญานั้น เป็นอย่างไร จิตกับปัญญามันต่างกันตรงไหน มันลึกลง มันลึกลงเอามากๆ และถ้าหากไล่กันไปได้ ก็น่า กลายเป็นผู้ไม่รู้อะไรเลย ไม่ค้นคว้ากันอย่างชนิดที่ว่า ถ้าเป็นเทพก็ถอดกันไม่รู้ก็ทน เป็น เรื่องที่กว้างขวาง เป็นเรื่องของศาสนา เป็นเรื่องละเอียดอ่อน เราควรรู้จักตัวเรา คือจิต เรา ต้องเอาจิตเข้าทำงาน บางคนเขาต้องการแค่เงิน ผมว่าคนทำงานอย่างนี้ต้องศึกษาต้องค้นคว้า เขาไม่ค่อยจะซื้อหนังสืออ่านกัน ไม่ซื้ออะไร เข้าชั้นมาก็มาทำงานกลับไปบ้านก็หาทำให้อ่าน มัน จะได้เรื่องอะไร เตือนร้อนไอนั้นเตือนร้อนไอนี้ ใจมันเร่าร้อน มีแต่เรื่องภายนอก ไอนั้นก็โง่ ไอนี้ก็รู้มาก อย่างนี้มันจะวิจิตรไปได้อย่างไร ถ้าจะเปรียบเทียบอย่างช่างนี้รับๆทำงานเดียวจะไป เข้าบ่อน รับให้เสร็จเดียวจะไปอีกกิจกรรมหนึ่ง กิจกรรมนั้นชอบมากขณะที่ทำงานที่จิตใจก็ไปอยู่ที่กิจกรรมนั้น พอเลิกปั๊บไปเลย ทั้งที่กิจกรรมไม่มีประโยชน์ ไม่มีเหตุผล มันเสียทั้งหมดเลย มันไปวิ จิตรอยู่ที่อื่น แทนที่จะเอาใจมาจดจ่ออยู่กับงานต้องพิจารณา ต้องทุ่มเท ค้นคว้า บางคนคิดว่าจริงแต่ไม่ ได้ค้นคว้าจิต มันไปไม่รอด งานไม่สำเร็จมีปัญหาเรื่องเงิน มีปัญหาเรื่องคนอื่นตะบัน คนอื่นไม่ดีทั้ง นั้น ไปทำที่ไหนก็ไม่ดี วัดไหนวัดนั้นคนรอบตัวไม่ดี โดยไม่รู้ตัวตัวเองนั่นแหละไม่ดี เราไม่ดีแต่คิด ว่าเราดี พอไปเจอไอ้สิ่งที่ดีเข้ามันก็เป็นฝ่ายตรงข้ามไปหมด งานการเหลวไหลหมด ไม่ค้นคว้า เรื่องจิตของตนเอง

ที่นี้ที่ถามว่าบนสวรรค์ทำไมถึงมีสัตว์ต่างๆ มันเป็นภูมิเป็นภพอีกภพหนึ่ง ชั้นเทวดาทั้งสิ้น ทั้งครุฑ ทั้งวัว ทั้งยักษ์ พอลึกๆอย่างนี้เป็นเรื่องน่าคิด แม้เป็นตำนานก็เป็นความจริง แต่เป็นความจริงของภพนั้น ยักษ์ก็อยู่ในภูมิเทวดา ไม่ใช่เลวกว่ามนุษย์เขาอยู่ในภูมิเทวดา อยู่บนสวรรค์ นาค ครุฑ มันภูมิ ภพ หรือภาวะชั้นโน้นชั้นนี้ เช่น ชั้นอภิสรา ชั้นกามาวจร เป็นมิติอีกมิติหนึ่ง เช่น มนุษย์อยู่ในภูมิชั้น 5 มีตา หู อวัยวะทั้ง 5 มีรูป มีความรู้สึก เวทนา สัญญา (ความจำ) สังขาร การปรุงแต่ง วิญญาณ การรับรู้ นี่คือภูมิที่เป็นชั้น 5 เราจึงมีทางสัมผัสกับโลกได้ มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แต่มันก็ได้เท่านั้น ภูมิที่เป็นเทวดาเกิดขึ้นก็ตัวใหญ่เลย ไม่มีลูกเด็กเล็กแดง เนรมิตร ได้ มีแต่ความสุข มีการเสวยสุข สนุกสนาน ใจรู้ใจ แต่คนเราไม่รู้ใจ จะรู้ก็ด้วยตา ไม่ใช่รู้แบบ เจ้าเข้าทรง แต่แล้วอีกมิติหนึ่งเขาอยู่อย่างเขา มีทิพย์เนตร มีหูทิพย์ ใครทำความชั่วที่ไหนแม้แต่ เปรตอสุรกาย ใครที่มีพ่อแม่เป็นเปรตอสุรกาย อยู่ใกล้ๆเราเนี่ย เปรตและอสุรกายเหล่านั้นจะรู้ว่า ใครทำชั่วอะไรไว้ เปรตก็ย่อมรู้ นี่มันเป็นอย่างนั้น อีกภูมิหนึ่งเขาเป็นอย่างนั้น ฉะนั้นพอลูกลาน

ทำความเข้าใจ โกงมา แล้วทำบุญอุทิศให้บิดามารดา เปรตก็ไม่อนุโมทนาไม่ยอมรับ เพราะรู้ว่าบุญที่ส่งมานั้นมาจากความชั่ว นี่ก็เป็นอีกมิติหนึ่ง เราเป็นมิติของเราแค่นี้ เพราะฉะนั้นมิติอื่นๆ เราไม่สามารถจะรู้ได้ แต่ว่ามันก็มี เช่น เทวดาซีซ้าง ซีครุท เพราะมันเป็นวิถีของเขา

คำว่า โกง ให้ได้วงตรง ให้ได้เส้นท่อนเข้าใจว่าอย่างไร

ความหมายของเขาก็คือ ลายไทยนี้มันจะต้องมี เส้นลวดลาย ลายประเภทเส้น โกงมันจะต้อง โกง ให้ได้วง ไม่หัก เมื่อเป็นเส้นโค้งแล้วจะต้องชนดเป็นกันหอย ให้ได้วง ไม่ใช่หัก หรือ แม้แต่กระทงก็เหมือนกันจะต้อง โกง ให้ได้ลักษณะของมัน

วันแรกที่ขึ้นนี้มีพิธีกรรมอะไรบ้างหรือเปล่า

ก็มี ก่อนจะทำงานก็ต้องบอกกล่าวครูบาอาจารย์ ถ้าเป็นแบบพิธีการเจ้าของงานเขาจะจัดการเรื่องเหล่านี้ไว้พร้อม ในเรื่องของวันที่ทำถ้าเป็นเรื่องของเราผมจะไม่เลือก พร้อมวันไหนก็ลงมือทำงานได้เลยรอไม่ได้ ฤกษ์ก็คือความพร้อม

แดดกับฝนมีอิทธิพลต่องานปูนปั้นมากน้อยเพียงใด

มีบ้างเหมือนกัน จะมีมากก็งานปิดทองลงรัก ความคงทนก็เกี่ยวข้องบ้าง ส่วนมากช่างเก่าๆ เขาไม่ค่อยหวั่นไหว ช่างจะต้องรู้จักว่าของดีเป็นอย่างไร อะไรสวย บางคนทำไปงั้นๆ คนทำจะต้องรู้ว่าใช้ได้หรือยัง ทำจนกระทั่งคนทำเห็นว่าดีแล้วก็ใช้ได้ งานศิลปะเป็นงานที่สร้างสรรค์ไม่ใช่งานเพื่อปากท้อง

ความงามของชายหาดไม่งามเท่ากับในเมือง

คนจนอยู่ป่าอยู่เขาก็มองกบ เขียด เป็นของมีค่า มีความต้องการ

ถ้าท้องอืดมันจะมองอะไรต่อมิอะไรสวยไปหมด

เงินที่ทำงานเป็นเงินที่อมแล้ว เพราะฉะนั้นงานช่างจึงสะท้อนออกมาซึ่งความเป็นไปของ

เศรษฐกิจ ชายที่ดินชายอะไรได้ วัฒนาอารามก็งามไปด้วย งานศิลปะบ่งบอกถึงภาวะ
ของเศรษฐกิจ เป็นเครื่องชี้วัดที่อ่านได้

เวลาทำงานต้องการความสงบ หรือว่าชอบบรรยากาศแบบไหน

แต่ละคนไม่เหมือนกัน ผมเองชอบความเงียบ(สงบ) แต่ก็มีคนมาถามมาอะไรก็ทำได้
คือต้องทำได้ เมื่อก่อนเคยหัดเขียนสีน้ำ เวลามีคนมาดูมีกลิ่น มันก็ต้องฝึกๆ จนไม่สิ้น อาจารย์
อารมณ์ อินทร์ฟ้าแสง(เป็นบุตรอาจารย์พิมพ์ อินทร์ฟ้าแสง) บอกว่าโน่นไปฝึกมันหน้าวิก(โรงหนัง)
เลย เป็นการฝึกสมาธิไม่ออกแวก ไม่หวั่นไหว บางคนก็ตำหนิร้องฮือ ออกงานบ่อยๆ ก็ทำได้มี
สมาธิมากขึ้น และเวลาทำงานผมไม่สูบบุหรี่ปกติผมก็ไม่สูบ ไม่ดื่ม เพลงก็ไม่ค่อยได้ฟัง ไม่ชอบ

จุดเริ่มต้นของการปั้นไม่ว่าจะเป็นลายหรือเป็นภาพ จะขึ้นต้นตรงส่วนใดก่อน

ลายไทยไม่ว่าจะเป็นลายอะไร เช่นลายกระหนกนี้จะขึ้นต้นตรงไหนก่อนก็ได้ถ้าเรา
โกลนหรือร่างไว้แล้ว ภาพก็เหมือนกันอย่างเช่นเทวดานี้เราขึ้นตรงหน้าคือจุมุกก่อนยักษ์ก็เหมือนกัน
ขึ้นจุมุกก่อน สัตว์ก็เช่นเดียวกันต้องโกลนให้เห็นหน้าว่าเป็นอะไรเสียก่อนซึ่งเป็นศูนย์กลางของส่วน
ต่างๆ พอขึ้นจุมุกเราจะรู้เลยว่า เป็นยักษ์หรือเป็นเทวดา

กกลมหรือกลมกินทานเข้าใจว่าอย่างไร

ลวดส่วนต่างๆ ไม่ได้มีการกำหนดตายตัวมันจะขยายขึ้นเมื่อสูงขึ้นๆ แต่ข้อฟ้ามีลวดส่วนคือ
ขึ้นอยู่กับขนาดของข้อ คือ ครึ่งข้อกับอีกเศษสี่ แต่ถ้าเป็นอาคารเตี้ยๆ ก็ไม่ต้องเพิ่ม มันต้องดูความ
เหมาะสมและดูสถานที่ บนเขาหรือที่ลุ่ม

เรื่องราวต่างๆ ที่มันได้รับความรู้มาจากไหน ต้องศึกษาหรือไม่

ก่อนที่จะปั้นมันต้องค้นคว้ามาก่อน เช่น ม้ามังกร หัวมันเป็นอย่างไร ซามัน ตีนมัน มัน เป็นอะไร ต้องแยกรายละเอียดเป็นตีนม้าหรือตีนมังกร ตัวมัน ขน หรือเกล็ด ต้องรู้ต้องศึกษาค้นคว้า ภาพพระอภัยเป่าปี่ ปี่มีตั้งหลายอย่าง จะเป่าปี่อะไร ปี่ชวา หรือว่าเป็นอกปี่ใน ในวรรณคดีก็ไม่ได้บอกว่าเป็นอะไร เหมือนกับชลุ้มี่ทั้งชลุ้มี่หริบและชลุ้มี่เพียงออ หรือจะปั้นขนาดก็ต้องรู้ว่าปั้นระนาดอะไร ระนาดเอกหรือระนาดทุ้ม ถ้าเป็นระนาดเอกก็ต้องรู้ต่อไปอีกว่ามีลูก 21 ลูกหรือว่า 22 ลูก มันต้องมีความรู้ในเรื่องเหล่านั้นพอสมควร

งานปั้นส่วนมากนิยมปั้นไว้ที่ไหน

เมื่อก่อนนิยมไว้ที่เจดีย์ ต่อมาอยู่ที่ปราสาท เช่นปราสาทขอม วัสดุที่ใช้เมื่อก่อนนี้ใช้ศิลา ต่อมาก็เอาปูนขาวที่ทำจากหินเผาไฟผสมยางไม้แล้วก็เอามาหล่อ หรือปั้น ก็เลยกลายเป็นวัสดุตัวใหม่ ในสมัยนั้น ซึ่งก็เป็นปูนสำหรับปั้นเรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยอยุธยา ต่อมาก็มีปูนซิเมนต์เข้ามา มีไฟเบอร์กลาส มีเลซิน มาทำเป็นปูนอะไรต่ออะไรได้

เป็นที่น่าสังเกตว่าคนหนุ่มคนสาวเข้ามายึดอาชีพนี้เพิ่มมากขึ้นใช้หรือไม่

มียุคหนึ่งทำงานเขียนรู้งเรื่อง ต่อมาก็มึงงานปูนปั้นรู้งเรื่อง มีการ boom มันไม่มีอาชีพอื่นที่หันเข้ามาแต่ก็เหลือไม่กี่คน เป็นผู้สืบทอดไปเรื่อยๆ

ตอนนั้นท่านมุลูกมออยู่กับคน

มีหลายคน เป็นชุดๆ ตอนนั้นมารวมกันอยู่ที่นี้* มีหลายรุ่นครีบ 3-4 รุ่น รุ่นแรกๆ ผมไม่
อยากให้เขาเรียกเป็นศิษย์อาจารย์ จริงๆแล้วเขายังไม่ค่อยจะยอมรับผมสักเท่าไร คือเขาคิดว่า
การที่เขามาทำงานกับเรานี่เขาเป็นของเขาเอง เขาคงไม่อยากจะนับถือเราเป็นครูบาอาจารย์เป็น
ศิษย์เป็นอะไรกันหรอก ใช้ให้เขาทำโน่นทำนี่ไม่ค่อยจะได้สักเท่าไรแล้วแต่ใครอยากจะทำผมไม่
เคยบังคับใคร

ตอนนั้นศิษย์ที่กำลังฝึกหัดอยู่กับคน

ตอนนั้นก็ม็เด็กอีสานอยู่ 3 คน ซึ่งติดตามมาจากสวนจิตรลดา** นอกจากนั้นก็เป็นประ
เภทคนงานที่จ้างมาช่วยตำบูนอีกประมาณ 40 คน

*วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเพชรบุรี ขณะที่ทำการสำรวจข้อมูลนี้กำลังมีการซ่อมแซม
ครั้งใหญ่ ซึ่งดำเนินการซ่อมแซมโดยกรมศิลปากร เริ่มทำการซ่อมแซมเป็นปฐมฤกษ์เมื่อวันที่ 25
กันยายน 2535 และเริ่มพิธีสร้างพระพุทธรูปพิมพ์ ใส่กรูบรรจุในพระปรางค์ และพิธีปฐมฤกษ์ตำบูน
โบราณพระปรางค์ เมื่อวันที่เพ็ญเดือน 12 จันทรที่ 9 พฤศจิกายน 2535

** เด็กอีสานที่ติดตามมาจากศูนย์ศิลปาชีพสวนจิตรลดา ซึ่งช่างทองร่วง เอ็มโอบุ๊ ได้รับ
เชิญให้เป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษไปสอนวิชาช่างบูนปั้น คือ 1. นายจำนงค์ ยันตะพันธ์ 2. นายโยธิน บุญ
แสง 3. นายดอนโพธิ์ชัย บุญแสง

จะสรุปได้ไหมว่า ถ้าจะสอนให้เขาเป็นช่างจะต้องเริ่มต้นด้วยขั้นตอนอะไรบ้าง

ขั้นตอนที่เราเคยหัดกันมานี้ เราให้ตำปูก่อน หมายความว่านี่เป็นวิธีของชาวบ้าน พอตำปูกินได้แล้ว ก็ให้ใช้หินไปอยู่ข้างบนที่สูง ช่วยสกัดปูนบ้างติดตัวพิมพ์บ้าง ต่อจากนั้นก็ให้ปั้นที่เขา โกลนไว้แล้ว คือให้คนที่เขาปั้นเป็นแล้วเป็นคนโกลนไว้ให้ แล้วจึงโกลนเองปั้นเอง ให้คนอื่นเขาไปดูแล้วตัวเองทำตาม พอปั้นลายตัวที่คนอื่นเขาเขียนให้ได้แล้วต่อไปต้องเขียนเอง

แต่ถ้าในระบบการศึกษาทั่วไปแล้ว เขาจะเขียนก่อน แต่ที่เราปั้นก่อน แล้วโกลน ปั้นแล้วไปเขียน โกลน ปั้น ต่อมาก็ดัดฉาบ แล้วหัดก่อ

มีเหตุผลอย่างไรที่เริ่มต้นอย่างนั้น

เราไม่ได้ตั้งกฎเกณฑ์ครั้นมันเป็นไปโดยธรรมชาติ คนที่เข้ามาให้เขาเขียนก่อนนี้เขาเขียนไม่ได้หรอก เราไม่มีเวลาสอนให้เขียน ฉะนั้นเมื่อให้มันโกลนมันก็โกลนไม่ได้ ดังนั้นเราจึงให้มันดูหน่อยแล้วให้มันตาม เราทำให้ดูขั้นหนึ่งแล้วขั้นต่อไปก็ทำได้ทำลงไปบนงาน โกลนที่เขา โกลนไว้แล้ว มันมีแบบที่เขาปั้นไว้แล้วทำไปเรื่อยๆ หลายๆ ชั้น พอไปหลังๆ(ทำไปนานๆ)ก็โกลนเอง ก็เคยปั้นแล้วย่อมเห็นทางโกลน ย่อมรู้ว่าเขาโกลนแค่ไหนจะต้องปั้นแค่ไหน เมื่อตัวเองมาปั้นบ้างก็ต้องโกลนเท่านั้น โกลนก็ต้อง โกลนลงไปบนงานเขียนที่คนอื่นเขาเขียนไว้ก็ทำไปจนเข้ามือแล้ว(เข้มมือ) หนักเขียนเองก็จะรู้ว่าไปแค่ไหน

คนที่จะจบแต่ละบทแต่ละชั้นพอจะบอกได้ไหมว่ามีลักษณะอย่างไร

ได้ ตอนแรกนั้นก็จบไปขั้นหนึ่งแล้ว ที่นี้เขามีแต่หุ่น ลี้นๆ มานี้ ทำให้เหมือนอันโน้นทำให้เหมือนอันนี้ได้แล้ว

อีกขั้นหนึ่งก็ ออกแบบใหม่ ไม่ให้เหมือนอันโน้น ไม่ให้เหมือนอันนี้ อย่าให้เหมือนใครนะ อันโน้นเขาลายเปลว อันนี้เขาลายก้านชด ลายไอนั้นลายไอนี้ คุณทำขึ้นมาใหม่อย่าให้เหมือนของเขาที่ทำมาแล้ว

พอจะแบ่งชั้นได้ไหม

มันมีครับ มันมีระดับที่ว่าเขาคิดขึ้นมาเอง แล้วก็เหมือนใครนี่หายาก ก็มีอยู่คนหนึ่งก็เป็นน้องชายผมเอง (ข้างลำรวย เอม โอบอ้อม ปัจจุบันทำอยู่ต่างจังหวัด) เขาทำเองได้ออกแบบเองได้

มีบางวัดที่เขาเห็นฝีมือผมและน้องชายผมใกล้เคียงกัน เขาก็ว่าจ้างให้ไปทำ เขาก็บอกว่าเป็นอะไรก็ได้ที่แต่งปรัชญา แต่งธรรมะ รู้สึกจะเป็นวัดพายัพ โคราช น้องชายผมเขาก็ทำไปได้สักชั้นหรือสองชั้นอะไรนี่ แล้วก็ทำต่อไปไม่ได้จริงๆ แล้วเขาจ้างทิ้งหลัง น้องผมเขาทำไม่ได้มันตันสาเหตุก็เพราะเขายังไม่จบ ภูมิเขายังไม่พอ สมมติว่าจะให้เขาทำเรื่องบัว 4 เหล่า คือ บัวใต้น้ำ บัวใต้อุโมงค์ บัวกลางน้ำ บัวพิน้ำ เขาจัดไม่ถูก ที่เขาจัดไม่ถูกเพราะพื้นฐานทางธรรมะเขาไม่พอลองจัดดูแล้วมันไม่เข้าท่า ทำไม่ได้ อย่างนี้ตัวใครตัวมันจะต้องแสวงหาเอาเองสอนกันไม่ได้

วิธีการถ่ายทอดทางอ้อมมีบ้างไหม

หมายความว่า เราทำนี่จะให้เขามาเป็นลูกน้องเราไม่ได้ แต่ว่าเวลาเราทำเขาก็มาทำของเขา เขาก็คอยดูเรา เขาก็เห็นว่าเราใช้เทคนิคอย่างนี้ประเดี๋ยวเขาก็ไปปรับปรุงของเขาให้ล้าหน้าเราไปเอง มันเป็นการจูง เขาไม่ยอมรับจริงๆ แต่โดยทางอ้อมเขาก็ยอมรับ เอาเขามาทำคนละด้านคนละหน้า เป็นต้น ใช้ได้ทั้งนั้นเป็นทางอ้อม เขาไม่ค่อยยอมรับความเป็นศิษย์สักเท่าไร เพราะเขาก็มาช่วยทำอะไรต่ออะไร มันคล้ายกับเรื่องโบราณที่ว่า "ครูกับศิษย์ไปเล่นดนตรีหน้าพระที่นั่ง ครูแก่แล้วศิษย์ก็เล่นไป พระราชาก็ถามว่า ไปหัดมาจากไหน ศิษย์ก็ชี้ไปทางอาจารย์ พระราชาก็พระราชทานรางวัลให้ศิษย์สมมติว่า 100 แต่พระราชทานให้ครู 200 เพราะทรงเห็นว่านอกจากจะเป็นเองแล้วยังสอนผู้อื่นได้ด้วย ศิษย์ก็เกิดความริษยา เพราะเขาเป็นคนเล่น ครูนั่งเฉยๆ กลับได้มากกว่า

เห็นไปได้ไหมว่าเราไม่ค่อยได้มีการยกครูกัน

ผมยกครับยกทุกปี มีการครอบครูด้วย แต่ก็ได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง

พอจะบอกได้ไหมว่าคนที่จะเป็นช่างปูนนั้น ควรจะมีลักษณะอย่างไร

มันบอกยาก บางคน 2 ปี 3 ปี ก็ไปได้แล้ว บางคน 10 ปี แต่บางคนก็เก่งๆ มาจากอาชีพที่ตีหิน ระเบิดภูเขา งานมันหนักพอมาทำงานช่างก็เอาใจใส่เกิดความเพลิดเพลิน บางคนติดสอยห้อยตามเป็นหลายปี 10 ปีไม่เป็น

หมายเหตุ ลักษณะและรูปแบบการสัมภาษณ์ช่างทองร่วง เอ็มโอสส์ ผู้สัมภาษณ์ได้ปรับไป
ตามข้อมูลที่มีอยู่เดิมแล้วคือ ประวัติและผลงานของช่างทองร่วง เอ็มโอสส์ ซึ่งมีอยู่ในหนังสือ
อ้างอิงแล้ว ชื่อ ทองร่วง เอ็มโอสส์ ช่างปูนปั้นเมืองเพชร

คำสัมภาษณ์

ช่างเจлим ฟังแดง

ชื่อนายเจлим ฟังแดง

อยู่บ้านเลขที่ 69/2 ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองฯ จังหวัดเพชรบุรี

อายุ 49 ปี เชื้อชาติไทย

สถานภาพสมรส ภรรยาชื่อนางประทุม มีบุตร 4 คน ชาย 3 คน หญิง 1 คน

ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 7 ว.โท (วัดเขียนโท)

วันที่สัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2536

ใครเป็นครูคนแรกของท่าน และท่านใช้วิธีถ่ายทอดความรู้เรื่องปูนปั้นอย่างไร

ผมมีพื้นฐานการเขียนอยู่บ้างแล้ว ผมอยู่วัดพระทรงครุทวน (ช่างเขียน) แก่ก็อยู่วัดพระทรง สมัยนั้นในวัดพระทรงมีช่างเยอะ (มาก) ช่างแกะ ช่างปูน มีมาก รุ่นนั้นก็ มี ครูทวน ชุนศรี (ชุนศรีวังยศ) ช่วงหลังก็มีคุณพ่อเป้า (เจ้าอาวาสวัดพระทรง) ส่วนมากคนพวกนี้จะเป็นช่างทำเมรุ ท่านจะมีความรู้สืบทอดกันมาอย่างไรผมไม่เคยได้ถามท่าน แต่มาถึงรุ่นผมนี้ ผมเรียนกับครูทวน เริ่มจากหัดเขียนก่อน ก็เขียนไม่ได้มากอะไรหรอก เขียนเฉพาะตัวพื้นฐานเท่านั้น เช่น กระจก รุ่นต่อมาก็อาจารย์ป้อม เป็นช่างทำเมรุท่านต้องการลูกมือ เรียกว่าเป็นเด็กวัดนี่นะท่านใช้ให้ทำอะไรก็ต้องทำทั้งนั้น หัดเขียนภาพ ตีตกระจิง ตีตหน้ากระดาน อันนี้ก็เป็นพื้นฐานอีกเรื่องหนึ่ง ต่อมาก็ ออกแบบลายลูกโกศ ลายเมรุ ร่วมทำกับพระวัดพระทรง

งานปูนปั้น คือตอนนั้นผมเรียนมัธยมอยู่ที่โรงเรียนศึกษาปัญญาจบ ม.6 มาเรียนต่อที่โรงเรียนอรุณประดิษฐ์อีก 2 ปี ไม่จบ 8 ออกไปอยู่บ้านพักหนึ่ง โดยปกติแล้วพ่อผม (นายโพธิ์ ฟังแดง) ก็เป็นช่างก่อสร้างอยู่ ตอนนั้นท่านอายุ 80 กว่าแล้วเลิกทำแล้ว กำลังทำศาลาวัดทับคางผมก็ไปช่วยท่านซุดหลุมเสา เทเสา เทคาน นี่เรียกว่าเริ่มงานปูน เมื่อชีวิตเริ่มหันไปในทางช่างแล้ว เติม

อยากเป็นครู มันก็เลยเรื่อยเปื่อย พอติดอนันต์ช่าง ยี่ง หนองจอก แก้กเป็นช่างปั้นอยู่แก่น้อยที่วัด หนองปลาไหล พาผมกับช่างยี่งนี่เขาชอบพอกัน แล้วก็ช่างสอยก็รุ่นๆ เดียวกัน ช่างยี่งแกมาขอ แบบศาลพระภูมิเอาไปขายทางหนองจอก ก็เลยสนิทสนมกันมากขึ้น พ่อผมก็เลยฝากผมให้ช่วยฝึกหัด ปั้นสักคน ช่างยี่งนี่แกเขียนลายไม้เก่ง พอถึงพวกขี้มอะไรนี่แกก็เลยไม่ทำ แต่ผมก็ได้หลักทางปูน จากแกมาเยอะ เช่นงานก่อ งานฉาบ ซึ่งเป็นพื้นฐานทางปูนซีเมนต์ที่จริงแล้วผมก็มีมาบ้างแล้วอยู่ เดิมเพราะว่าพ่อผมเป็นช่าง อย่างที่บอกแล้ว หลังจากช่างยี่งแกไปแล้วก็มีคุณค่าสุข เป็นพระช่างทำ เมรุแกก็มาทำต่อ แกก็ให้ผมเป็นลูกมือช่วยแก แกทำข้างล่างแกให้ผมขึ้นจั่วปั้นลายที่จั่ว (หน้าบรรณ) 4 จั่ว (โบสถ์ 4 มุข) ผมก็นึกในใจเออผมจะทำได้รี แกบอกว่าย่านบ้านยังหนุ่มอยู่แกบอกว่าเอ็งนั่น แทะทำได้ ผมปั้นจนหมดทั้ง 4 ด้าน ก็มานั่งนึกดูว่าเอเรานี้เป็นช่างปั้นเสียแล้ววรีนี่ ที่นี้มันก็เลยมี งานทำไปเรื่อยๆ ไปวัดคงคา วัดกุฎีดาว

ต่อมาผมมารู้จักกับครูเลิศ พ่วงพระเดช (ช่างเขียน) กับครูนิล อินทร์ฟ้าแสง (ช่างปั้น) ตอนไปทำงานที่วัดกุฎีดาวจะต้องผ่านครูเลิศ ผมจะต้องแวะนั่งคุยกับท่าน ว่างๆ หรือเมื่อยๆ ก็มานั่งคุยกับท่าน แล้วก็เลยมาบ้านครูนิล พonganที่วัดกุฎีดาว เสร็จครูนิลแกก็ให้ผมมาช่วยทำที่วัดพลับ แกจะไม่ทำ แกให้ผมทำด้านทิศตะวันออก ช่างร่วมทำมุข ตอนหลังมาเปลี่ยนเป็นให้ช่างร่วมทำจั่ว หลังผมไปทำมุข ผมก็เลยว่า เอางี้ดีกว่า อาจารย์ผมเรียกแกอาจารย์ อาจารย์ทำไปเถอะถ้าไม่ เสร็จแล้วผมจะช่วย ให้ผมไปทำด้านหลังดีกว่า ผมมันมือใหม่ๆ ทำด้านหลังจะเหมาะกว่า จริงๆ แล้วเราอยากให้แกทำ เพราะว่าแกทำวิหารสวยดี พอทำที่วัดพลับเสร็จก็ไปทำที่วัดปากคลองต่อไป เรื่อยๆ จำไม่ได้แล้วว่าวัดอะไรบ้าง จริงๆ แล้วตอนนั้นอยากเรียนเพาะช่าง ก็ไม่ได้เรียนแต่เขา มีการเปิดสอบชุด ก็สอบได้वादเขียนตรี ต่อมาอีก 2 ปี ก็สอบได้वादเขียนโท ส่วนवादเขียนเอก ไม่ผ่าน ไม่ตรบชุด มันมีทั้งหมดด้วยกัน 4 ชุด ไอ้การที่เราไปสอบทำให้เรารู้ว่าเขาเรียนอะไรกัน บ้าง เดิมก็อยากจะเป็นครูอยู่แล้ว พอได้วุฒิก็ไปสมัครสอนอยู่ที่โรงเรียนปรีดิติรังสรรค์ (โรงเรียน มัธยมเอกชน) ได้ใบรับรองจากกระทรวง อยู่ได้ปีกว่าก็ลาออก สาเหตุก็คือมันรู้สึกอึดอัด เวลาที่จะทำอะไรต่ออะไรเล่นมันไม่มีเลย คิดว่ากลับไปเป็นช่างดีกว่า

พอจะสรุปได้ไหมว่าครูเขาสอนเรามีขั้นตอนอะไรบ้าง

ข้างย้งนี่เริ่มไปทำกับแก็กี่ตำปุ่นก่อน ต่อจากนั้นก็หัดปั้นลายหน้ากระดาน ตาอ้อย รักร้อย ทุกอย่างนี้แกจะทำให้เราดูหนึ่งตัวแล้วจึงให้เราปั้นตาม อย่างเช่นรักร้อยนั้นมันจะซ้อนทับกันลงมาเรื่อยๆ มันก็อาศัยรูปทรง รูปทรงแหลมคล้ายกับดอกบัว เรียงกันลงมาเรื่อยๆ ข้อสำคัญต้องจับปูนให้มันเท่าๆ กัน ลูบเกรียงให้มันเรียบร้อย โดยมากก็เริ่มต้นกันจากตรงนั้น รักร้อยมันง่ายๆ ต่อไปก็เป็นบัวคว่ำ บัวหงาย ลายหน้ากระดาน ประจำยาม เป็นกลีบลายซุ้ม ข้างย้งนี่ผมอยู่กับแก็กี่อยู่แค่ 2 เดือนแก็กี่เลิกนิบ ของครูนิบที่เราผ่านงานโบสถ์มา 2 หลัแล้วส่วนมากจะได้จากการคุยถามแก็กี่เรื่องที่เราข้องใจสงสัย ตอนนั้นแก็กี่เขียน(ปั้นภาพ)เรื่องรามเกียรติ์ ส่วนมากจะเป็นเรื่องการลงสี เราคุยกับคนใหญ่ๆ เราได้เปรียบ เราเป็นเด็กเราไม่รู้อะไรเราก็กถามเขาเรื่อยๆ ไป รูปแบบ รูปทรง ลักษณะลาย ส่วนมากจะปั้นในลักษณะลอยตัวกับนูนสูง นูนต่ำไม่ค่อยได้ปั้น นูนต่ำก็แบบเหรียญบาทไง ส่วนมากจะเป็นนูนสูงคนเขาจะให้เห็นได้ชัด นอกจากนั้นก็ปั้นลาย

มีกำหนดกฎเกณฑ์หรือไม่ว่าภาพอะไรควรจะต้องตรงไหน

ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว อันนั้นขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้าง เช่นซุ้มประตูจะเอาบุษบก หรือว่ามงกุฎ ทรงชฎา ก็ตีราคากันไป ไม่เท่ากัน ขนาดความสูง ละเอียดหยาม นูนสูงหรือว่าลอยตัวราคาไม่ต่างกันเท่าไร

คำว่าโค้งให้ได้วงตรงให้ได้เส้นท่านเข้าใจว่าอย่างไร

คือเขาพูดถึงลาย เช่นลายก้านชดนี้หลักเกณฑ์เบื้องต้นของลายไทย โค้งอาจจะเป็นวงกลมหรือรูปไข่ก็ได้แต่อย่าให้เถามันหัก ส่วนใหญ่เราจะเป็นวงกลม รูปไข่ไม่ค่อยจะทำกัน ส่วนมากจะเป็นวงกลมมันสวยกว่ากัน ตรงให้ได้เส้นก็หมายความว่า อย่างเช่นอย่างลายหน้ากระดาน มีควมมีลวด ต้องให้ขนานกันกันไปอย่าให้คด

ก่อนจะลงมือทำงานมีพิธีอะไรบ้างหรือไม่

ส่วนมากเราก็แค่ยกมือไหว้ เอาบ้างเหมือนกัน บางทีก็มีการชุมนุมเทวดา บทสักเค เทวดาจะมาหรือไม่ก็ไม่รู้ สำหรับวันก็ไม่ได้เลือก พร้อมเมื่อไรก็ลงมือทำเมื่อนั้น ดวงดาวจะทำอะไรก็ได้

แผนกับแอดมีอิทธิพลกับงานหรือไม่

อุทกภูมิไม่เกี่ยวข้องสักเท่าไร โดยเฉพาะปูนดำเราไม่ค่อยมีผล แต่ถ้าโดนเม็ดฝนละก็พรุณ อุทกภูมิจะมีผลอยู่บ้างก็ตรงความชื้น เกือบ ชยัน จิตใจ ของเราเท่านั้นที่มีอิทธิพล โดยเฉพาะงานเขียนมีมากกว่างานปั้น ช่างเขียนใช้สมาธิมากกว่าช่างปั้น บางวันมีเรื่องหงุดหงิดมากๆ มันปั่นไม่ได้ต้องเลิกคุยกับคนโน้นบ้างคุยกับคนนี้บ้างพออารมณ์มันเปลี่ยนไปก็ค่อยว่ากันใหม่ ใจเป็นใหญ่ ผมเองเป็นคนชอบความสงบ วิทยุเดี๋ยวนี้มันไม่น่าฟัง รายการอะไรก็ไม่รู้ ยิ่งเพลงด้วยแล้วไปกันใหญ่ ความงามในเรื่องภาษาไม่มีเลย มีแต่จิ้งหะไฮ้ๆ ไปเท่านั้นเอง สุบหูหรือบ้าง แต่เหล่าไม้ต้มโดยเฉพาะในเวลาทำงาน หลังเลิกงานก็พอเอาบ้าง

การปั้นภาพเราจะเริ่มตรงส่วนไหนก่อน

ลายส่วนมากจะเริ่ม ฟอร์มรูปแบบก่อน รายละเอียดค่อยมาทีหลัง ส่วนภาพนี้ผมจะเขียนไว้ที่ผนังงานแล้วก็ผูกเหล็กหรือลวด โกลนให้เป็นร่าง ปั้นหน้าก่อน เพราะหน้าจะเป็นส่วนที่ขยายไปสู่ส่วนอื่น ในส่วนหน้าเราจะปั้นจุมูก่อน เขียนก็เขียนจุมูก่อน หน้าเราจะแบ่งเป็นสามส่วน จากหัวมาถึงตาถึงคิ้ว ตาถึงจุมูก จุมูกถึงคาง รูปสัตว์เราก็ปั้นหน้าก่อน ถ้าหัวใหญ่ตัวก็ใหญ่ด้วย

ภาพที่อยู่ที่สูงต้องย้อยส่วนไป อย่างเช่นซุ้ม ชั้น2 ชั้น3 ชั้น4 อาจจะเป็นชั้นละนิ้ว ก็ปั้นไปเล็งไป ก็เป็นกฎเกณฑ์ตั้งแต่โบราณ ว่าอยู่ที่สูงต้องขยาย ต้องเผื่อนิดหน่อย ความสัมพันธ์ของโครงสร้างเส้นมีความสัมพันธ์กันมาก เหมือนหน้าคน บางคนหน้ารูปไข่ บางคนหน้ากลม ตาหูมีความกลมกลืนก็มองสวย เหมือนกับการประกวดนางสาวไทย บางคนจะลงตัวกลมกลืน มันก็เกิดความงามขึ้น

มา คือมันมีส่วนสัมพันธ์มันควรจะอยู่ในที่ที่ควรจะอยู่ ดังนั้นคนเป็นช่างจะต้องดวงจิตวิญญาณแห่งความงามเหล่านี้ ถ้าหากจิตใจฟุ้งซ่านมากจะเลิกทำ เพราะไม่มีสมาธิในการทำ

นารายณ์ทรงครุฑมีเรื่องราวอย่างไร

ปกติแล้วตามเรื่องของเทพ เราเอาคติมาจากพราหมณ์ เทพพราหมณ์กับพุทธก็เข้าด้วยกัน อยู่ นิทานพื้นบ้านของเราก็เหมือนกันรู้สึกจะมาคลุกคลีกับมนุษย์มาก นารายณ์ก็เป็นเทพมาด้วยกันกับครุฑเป็นพาหะของนารายณ์ อาหารของครุฑก็คือเนาค ครุฑกับเนาคไม่ค่อยจะถูกกันครุฑคอยจะเนาคเสมอ อีกอย่างหนึ่งก็ปั้นเพื่อความสวยงาม ประดิษฐ์ให้มันสวยงามขึ้น เพราะว่ามันก็อ่อนไหวอยู่แล้ว นอกจากนั้นก็ยังมีพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ พระพรหมทรงหงส์ ส่วนเทพองค์อื่นๆ ก็ไม่ค่อยนิยมพระนารายณ์ พระอิศวร พระพรหม พระอินทร์ พวกนี้ถือว่าเป็นมหาเทพ เทพองค์อื่นๆก็เป็นเทพบริวารไป อีกอย่างหนึ่งพระนารายณ์นี่ตามเรื่องละก็เดี๋ยวต้องไปปราบยุคเข็ญ ปราบความชั่วร้าย และครุฑก็มีอำนาจ ประดิษฐ์ให้สวยงามได้ง่าย

ที่ศาลาบุญประคองในวัดมหาธาตุที่ผมปั้นเอาไว้ฉันนะ ผมไปหาท่านเจ้าคุณ ท่านก็บอกว่าปั้นศิลปะบริสุทธิ์นั้นการเลื่องไม่เอา บริสุทธิ์ก็พวกเทพนะซี ผมก็เลยยกคณะเทพลงมาทั้งหมด พระอิศวร พระนารายณ์ ที่ม้วนตั้งตัวออกนั้นแหละ บางครั้งเราก็จำไม่ได้เหมือนกันว่าเทพองค์ไหนมีพาหะเป็นอะไร อวูระอะไร พระพายี่กว้าง พระสุริยวงศ์ขึ้นกยุง อัศวินหน้าเป็นม้าแล้วก็ขี่ม้าอะไรพวกนี้ บางทีเราต้องไปหาหนังสืออ่านบทพจนานุกรมให้มันแน่นอน ก็มีหนังสือเทวกำเนิด ชของพระยาภิจักริภรณ์ เราก็ต้องอ่าน บางทีก็จำไม่ไหว

เคยได้รับรางวัลอะไรบ้าง

ก็ไม่ได้ประกวดอะไรกับเขา ปีนี่ดูเหมือนจะได้ดีเด่นประจำภาคกลาง จะรับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพฯ เมื่อไรก็ไม่รู้ เคยไปเป็นวิทยากรให้ วิทยาลัยครู กศน. ส่วนมากจะสอนพื้นฐานเบื้องต้น ลายไทย ส่วนมากจะ让他รู้รูปทรง รูปแบบลายตาอ้อย ประจำยาม รักร้อย ผีก็มีให้มันหยิบปูนเท่าๆ กัน เราก็ต้องสังเกตเอาว่าเราหยิบมาเท่าหัวแม่มือ อันต่อไป

เราก็ต้องหีบแค่นี้ไม่งั้นมันไม่เท่ากัน ทำไปเรื่อยๆแล้วมันจะเท่ากันเกิดความชำนาญ

ต่อไปก็ขึ้นสายกระหนก ตัวยอดมันจะยากกว่าเพื่อน เวลาปั้นนั้นจริงๆ แล้วเราจะปั้น จากยอดลงมาไอ้ซึ่งมันจะได้ไม่หล่น โส้มาทับที่ปั้นไว้แล้วเสียหายได้

ตอนนี้มีลูกมือกี่คน

ลูกมือตอนนี้มี 4 คน ผมรับงานแห่งเดียวเสมอมันไม่มีคน น้องชายชื่อฉลอง เขาก็ไป ตั้งวงใหม่ตอนนี้รู้สึกว่าเขาจะไปทำอยู่กรุงเทพฯ ของน้องเมย์ก็แยกวงกันไป ตอนนั้นก็เลยเหลือผมกับ เด็กตำบลอีก 2 คนวันนี้ก็ไม่มาคนหนึ่ง ตอนนั้นผมอยากได้ลูกมือที่ยังไม่เป็นอะไรเลยมาหัด แต่หากคน มีใจรักยาก บางคนมาทำนิดหน่อยเลิกจับมันไม่สนุก มันไม่ชอบความเงียบสงบหรือไงก็ไม่รู้ คง ชอบความสนุกสนานเฮฮา ไอ้ช่างอย่างผมมันเงียบ นั่งเฉยทั้งวัน ถ้าใจไม่รักคงอยู่ยาก มันไม่ สนุกเหมือนงานอื่นเขา

คำถามที่ว่า เมืองเพชรบุรีเป็นเอกลักษณ์ ท่านเข้าใจว่าอย่างไร

เพชรบุรีเรานี้ได้เปรียบตรงที่มีของเก่าเยอะ เช่นที่วัดเขานัน ไดอิฐ งามพรวั๊วไหว ของอยุธยายังสู้ไม่ได้เลย และที่แปลกก็คือ ปูนที่นั่นเป็นปูนดำ ที่วัดใหญ่สุวรรณารามก็เป็นปูนดำ มัน ไม่เหมือนใครมันงามแล้วก็สมบูรณ์ ที่อยุธยาหางานที่สมบูรณ์ดูได้ยาก ที่บ้านเรามีของดีให้ดูไอ้การที่จะศึกษามันก็สะดวกขึ้น ช่างก็ทำกันสืบเนื่องเรื่อยๆ ต่อกันมา โดยส่วนมากพระตามวัดต่างๆ ท่าน คอยดีคอยชม คอยเตือน มันก็เลยคงอยู่ จะไปดูงานที่ไหนๆ ก็ได้ช่างเพชรบุรีเขาทำมันจะลงตัว มีความสัมพันธ์ มีความงาม ลงตัวไปหมด คือเทียบเปอร์เซ็นต์กันแล้วของเรานี้ยังสมบูรณ์มีความงาม มากกว่าอยู่เยอะ

ปัจจุบันเจ้าอาวาสหรือพระในวัดที่เป็นช่างศิลป์จึงหมดไป

คือพวกช่างทั้งหลายจะต้องช่วยกันถ่ายทอด เพราะว่าพระหมดไป ยิ่งอยู่ก็เฉพาะช่างทำ
เมรุ ช่างแกะสลัก ช่างปูนปั้น ไม่มีแล้ว

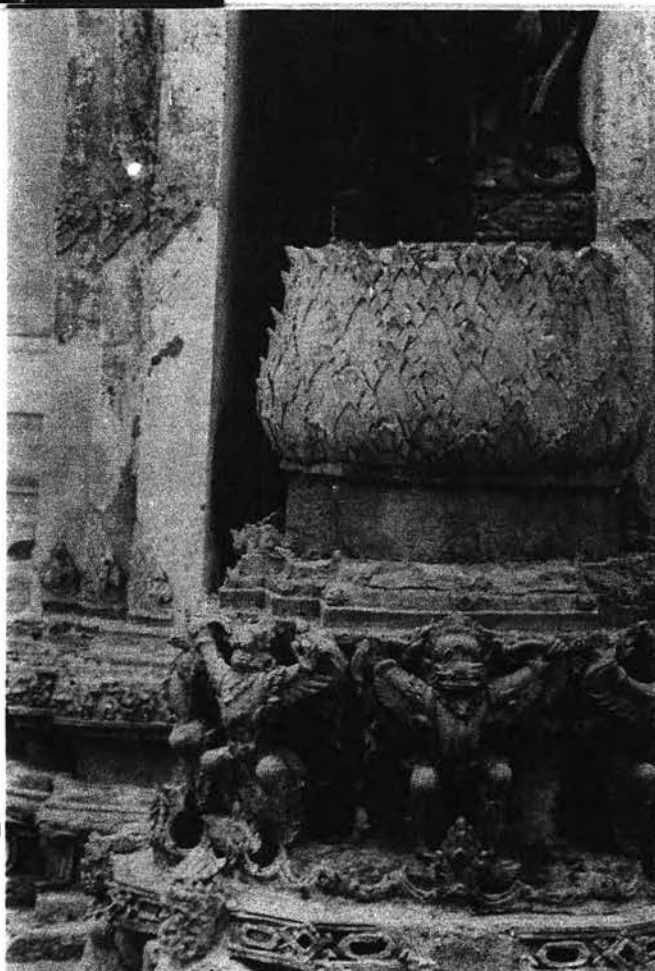
พระรุ่นเก่าๆ ท่านพูดว่า "เราจะต้องช่วยกัน และจะต้องดูให้เป็น เห็นให้มาก" ดูให้
เป็นหมายความว่า ดูให้เราดูว่าดีอย่างไร ไม่ดีอย่างไร ต้องดูให้เป็น "เห็นให้มาก" หมาย
ความว่า ดูเรื่อยไป แสวงหาประสบการณ์ด้วยว่าเขาทำอะไรไว้ที่ไหน แล้วก็ดูให้เป็นด้วย ถ้า
เห็นมากแล้วดูไม่เป็นก็เท่านั้น ดังนั้น "ต้องดูให้เป็น เห็นให้มาก" เหมือนภาษิตที่ว่า ใครว่าไว้ก็
ไม่รู้ละ "เดินทางพันลี้ อ่านหนังสือนับพันเล่ม" จึงจะเก่ง คือต้องมีความรู้ ความรู้คือหนังสือ เดิน
ทางคือ ต้องท่องเที่ยวหาประสบการณ์ ก็แบบเดียวกัน

จะมีแนวทางการเผยแพร่ในโรงเรียนบ้างไหม

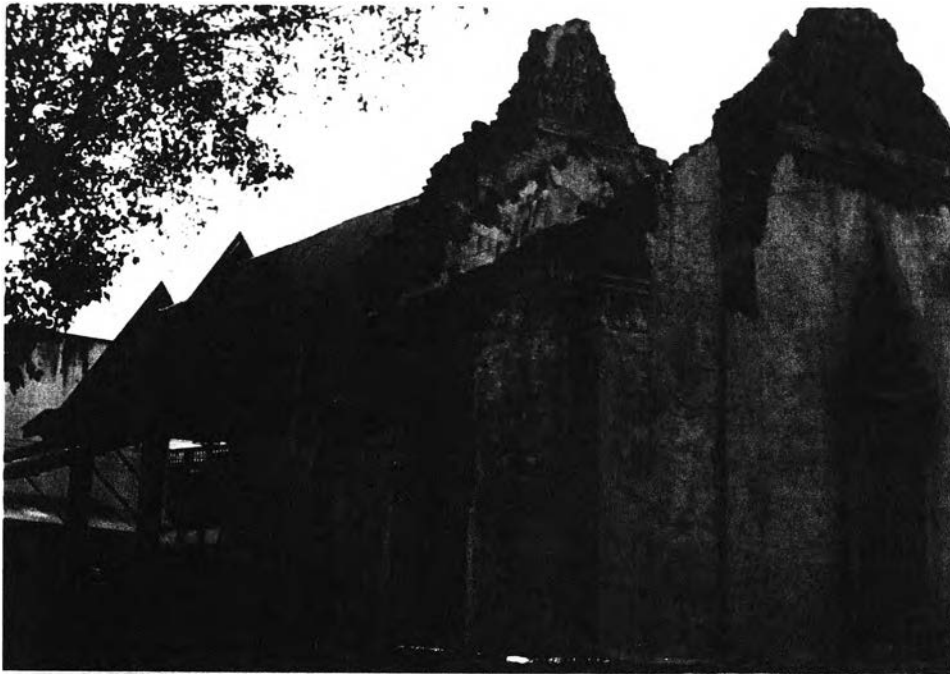
ที่จริงแล้ววิทยากร หรือพวกช่างก็พอจะมี แต่โรงเรียนน่าจะเปิดเรียนสักหน่วยสอง
หน่วย และน่าจะเปิดในโรงเรียนมัธยม อย่างน้อยเมื่อเด็กได้เรียนไปแล้ว ผมว่าในร้อยคนมันจะ
ต้องมีสักคนหรือสองคน นักเรียนทั้งจังหวัดจะเอาสัก 10 คนไม่ได้ เขียวหรือ แล้ววิชานี้มันก็พอจะ
เลี้ยงตัวได้ ดูอย่างผมไม่เห็นจะอดตายก็ยังพอเลี้ยงตัวได้ สามารถมีบ้านมีช่องของตนเอง ผมว่า
เป็นวิชาชีวะที่ได้เปรียบนะ คือยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว คือ 1. ได้ผลงาน 2. ได้เงิน ทำไปๆ
มันก็เพิ่มคุณค่าของมันเอง.

ภาพที่ 1 วัดกำแพงแดง

ภาพที่ 2 ฐานเสมาวัดสระบัว

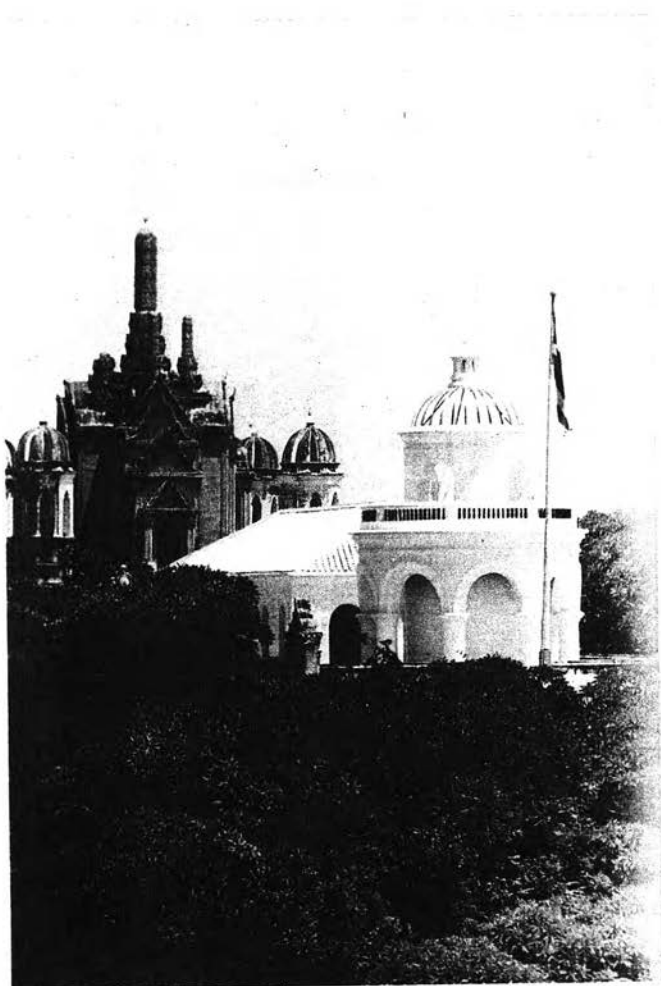
ภาพที่ 3 รัศมีลอย

ภาพที่ 4 บริเวณวัดกำแพงแดง

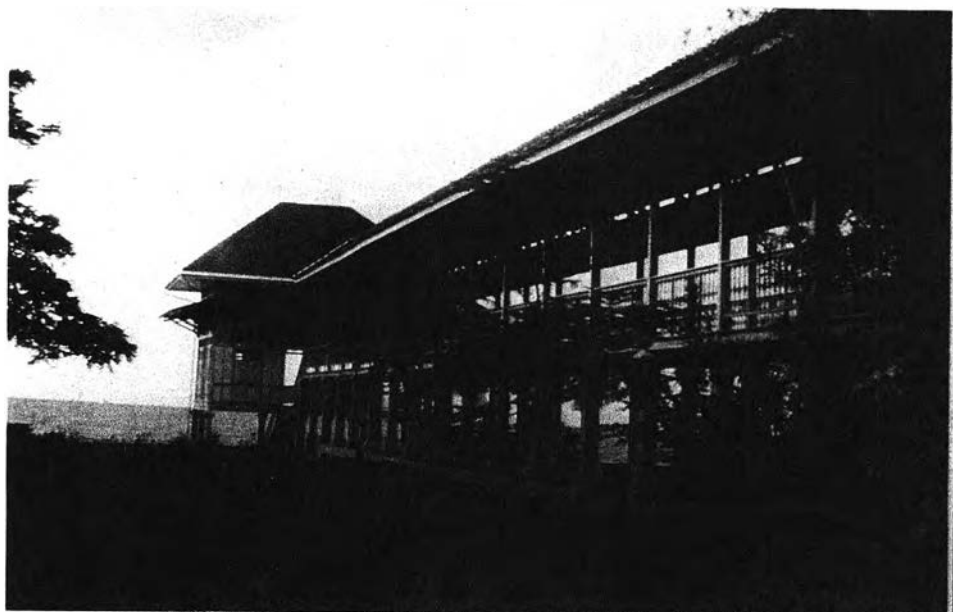

ภาพที่ 5 พระนครศรี

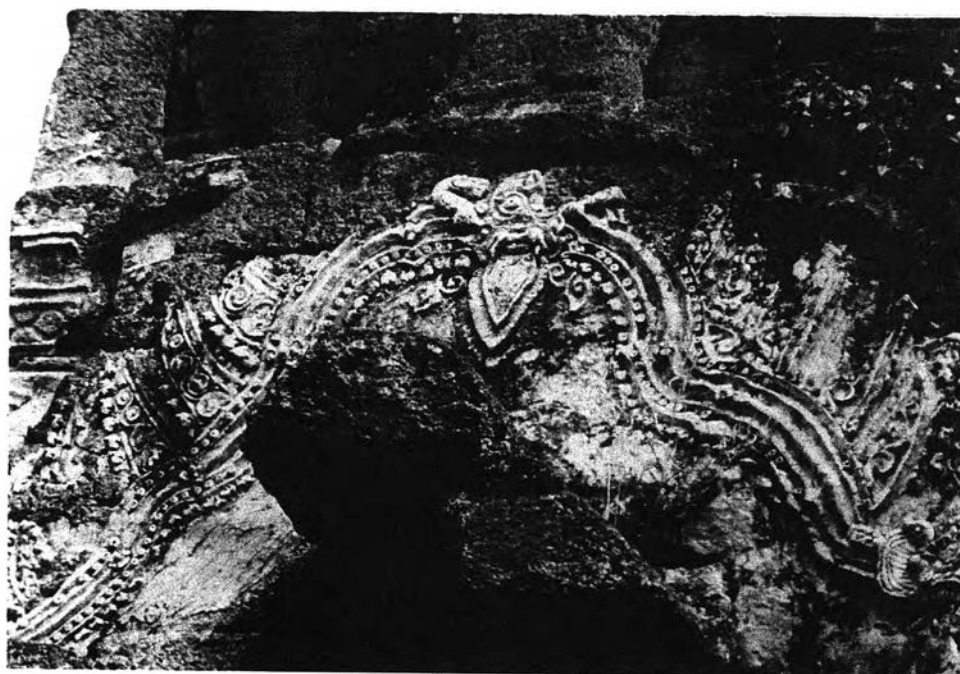

ภาพที่ 6 พระที่นั่งเวสยาณทัชเชียรปราสาท

พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

ภาพที่ 7 พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

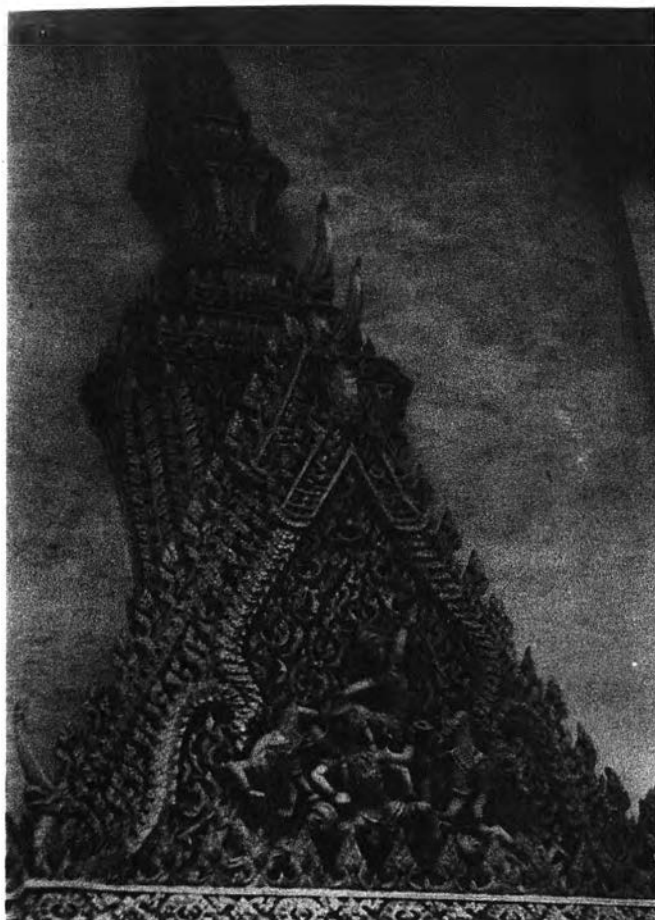

ภาพที่ 8 ซุ้มปราสาทกัณฑ์แห่งแดง

ภาพที่ 9 สมเด็จพระสังฆราชแดงโม

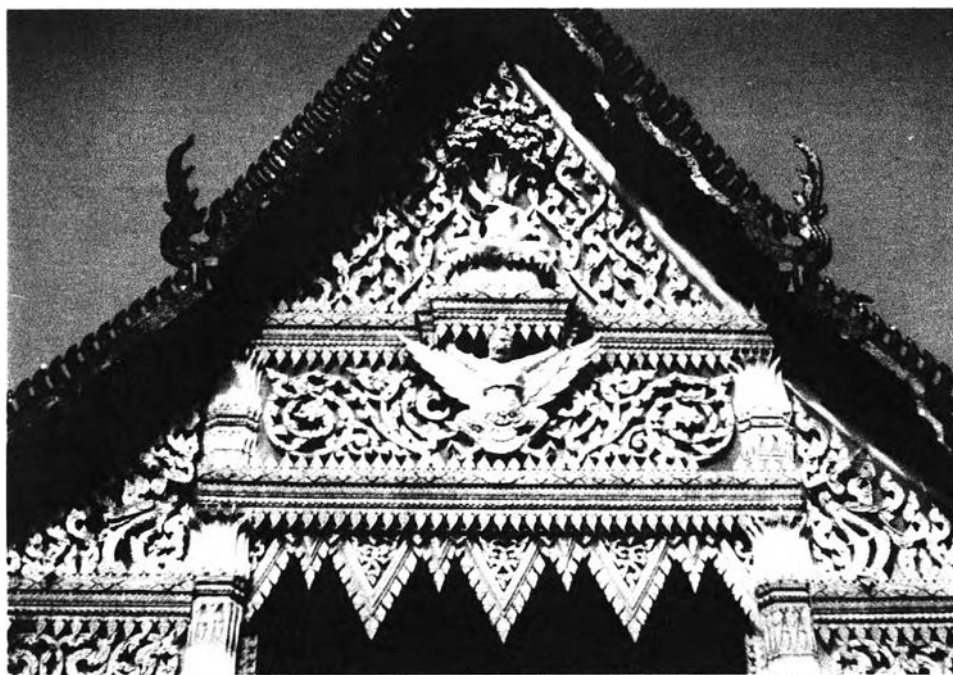
ภาพที่ 10 หน้าบันพระวิหาร วัดพลับพลาชัย

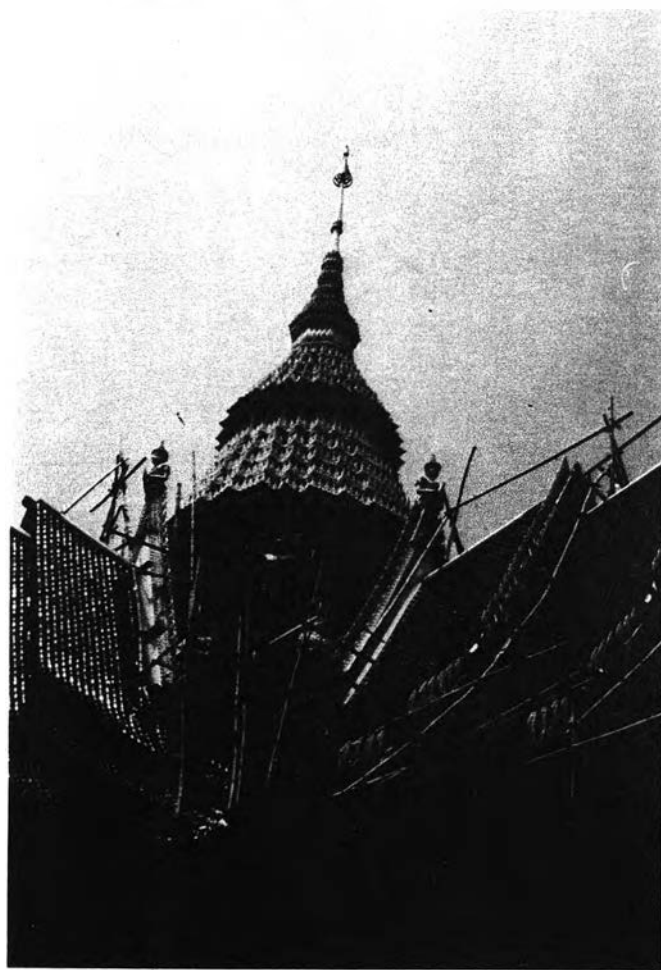
ภาพที่ 11 ซุ้มประตูพระอุโบสถ วัดผดุงพลาชัย

ภาพที่ 12 พระอุโบสถ วัดสวนสันติ อำเภอยะขอม

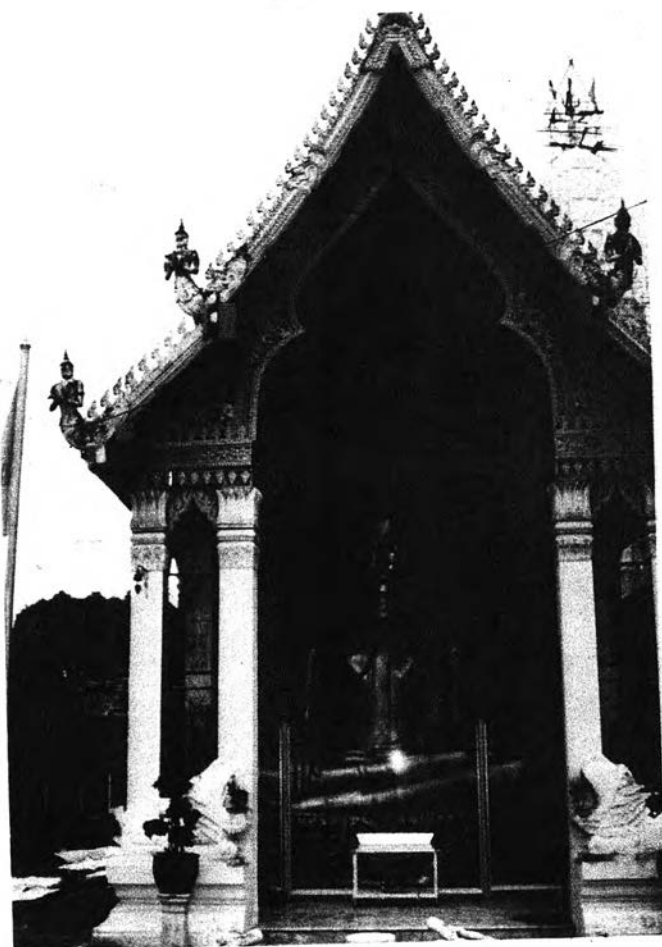
ภาพที่ 13 หน้าบันพระอุโบสถ วัดทาคอย อำเภอยาง

ภาพที่ 14 พระอุโบสถ วัดสวนสันติ อำเภอยายอย

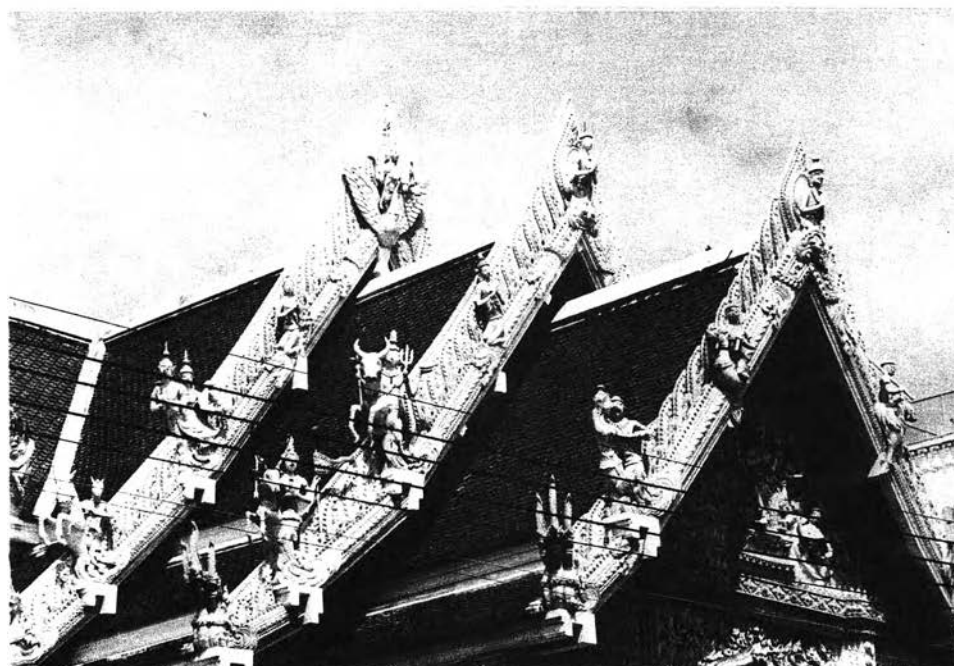

ภาพที่ 15 พระพุทธรูประเบียงพระปรางค์ วัดมหาธาตุฯ

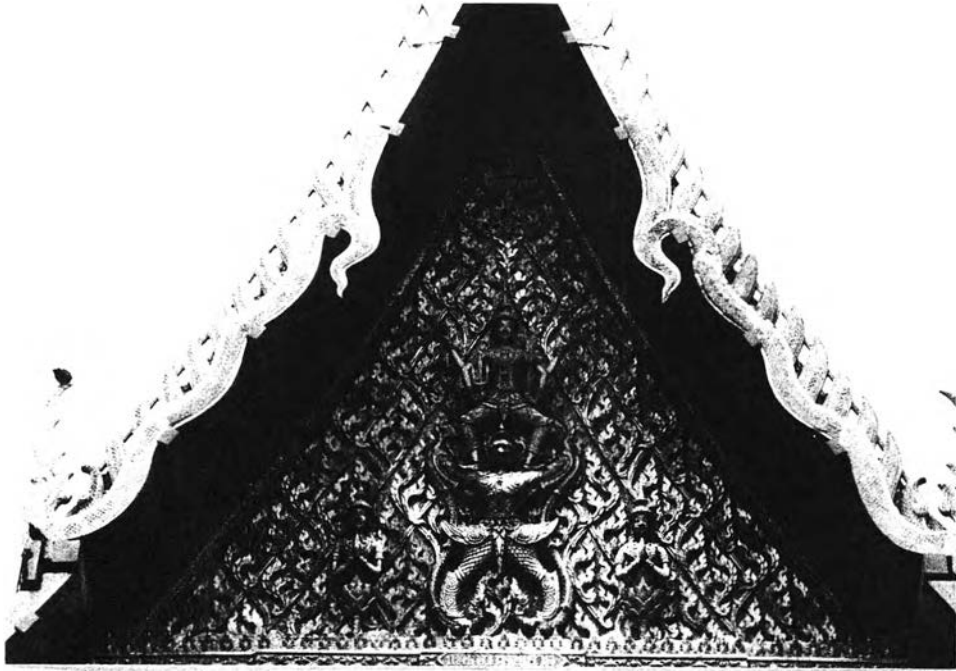

ภาพที่ 16 หอวงทออุทอง วัดมหาธาตุฯ

ภาพที่ 17 ศาลหลักเมือง

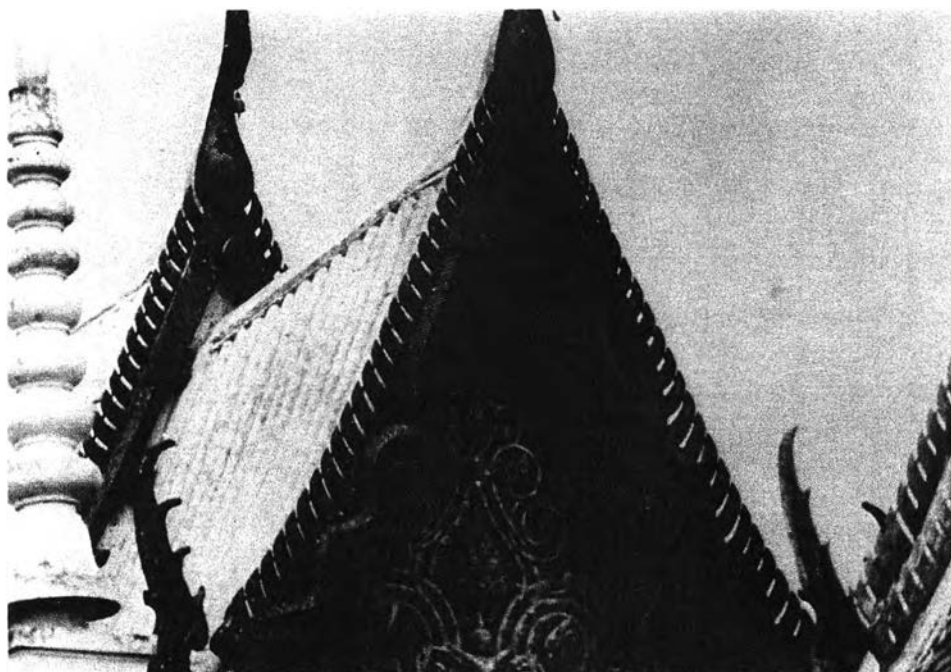
ภาพที่ 18 อาคาร อัมพร บุษบะครอง วัดมหาธาตุฯ

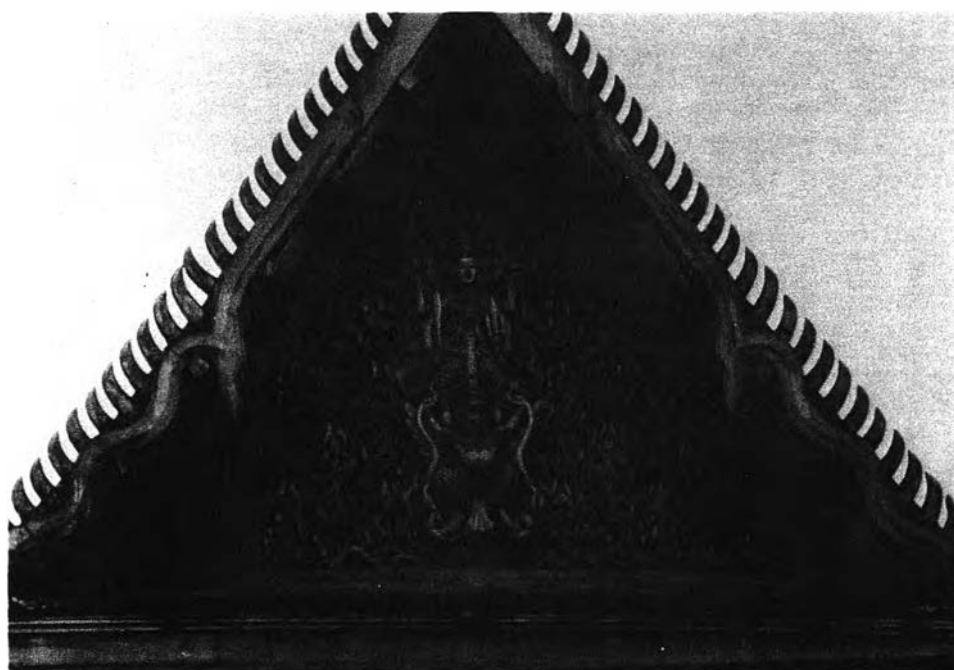
ภาพที่ 19 หน้าบันพระอุโบสถ วัดคงคาราม

ภาพที่ 20 หน้าบันพระอุโบสถ วัดในกลาง อำเภอยางชุมน้อย

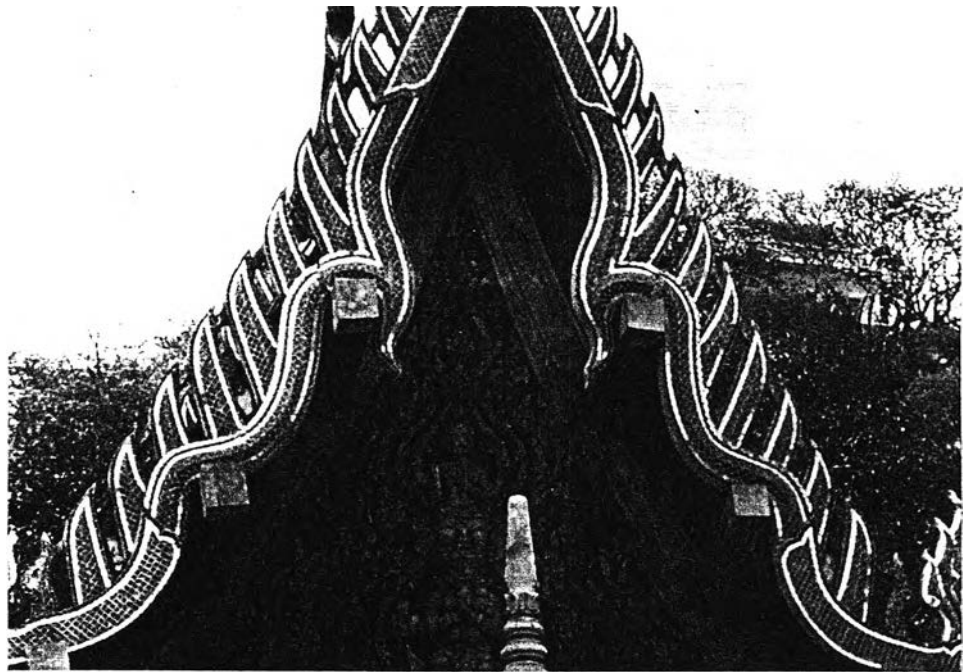
ภาพที่ 21 หน้าบันพระอุโบสถ วัดใหญ่สุวรรณาราม ตำบลตะวันตก

ภาพที่ 22 หน้าบันพระอุโบสถ วัดใหญ่สุวรรณาราม ตำบลตะวันออก

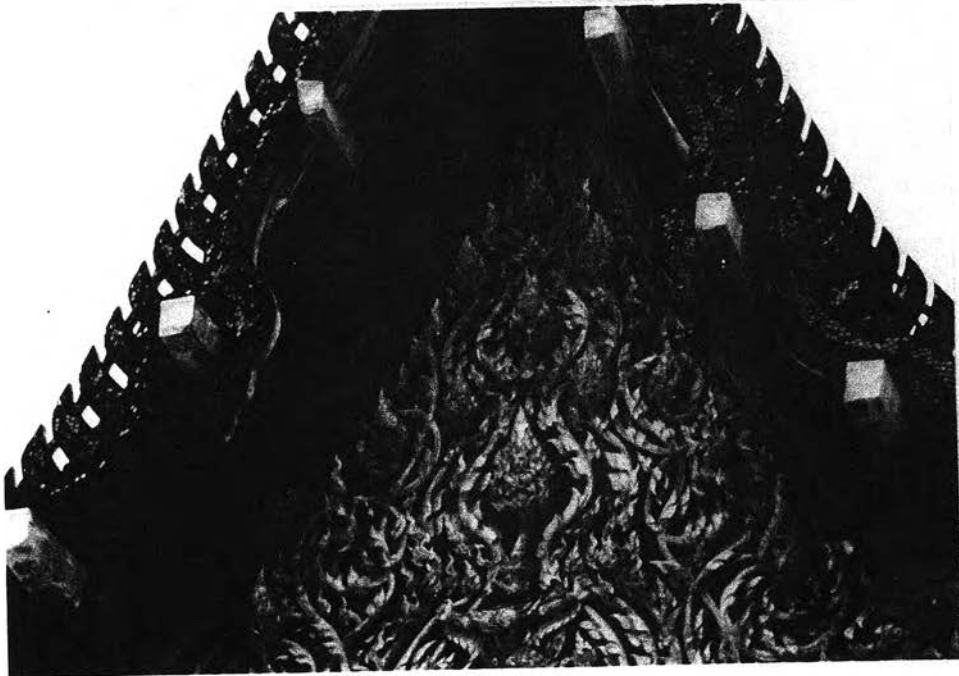
ภาพที่ 23 พระนอน วัดพระพุทธไสยาสน์

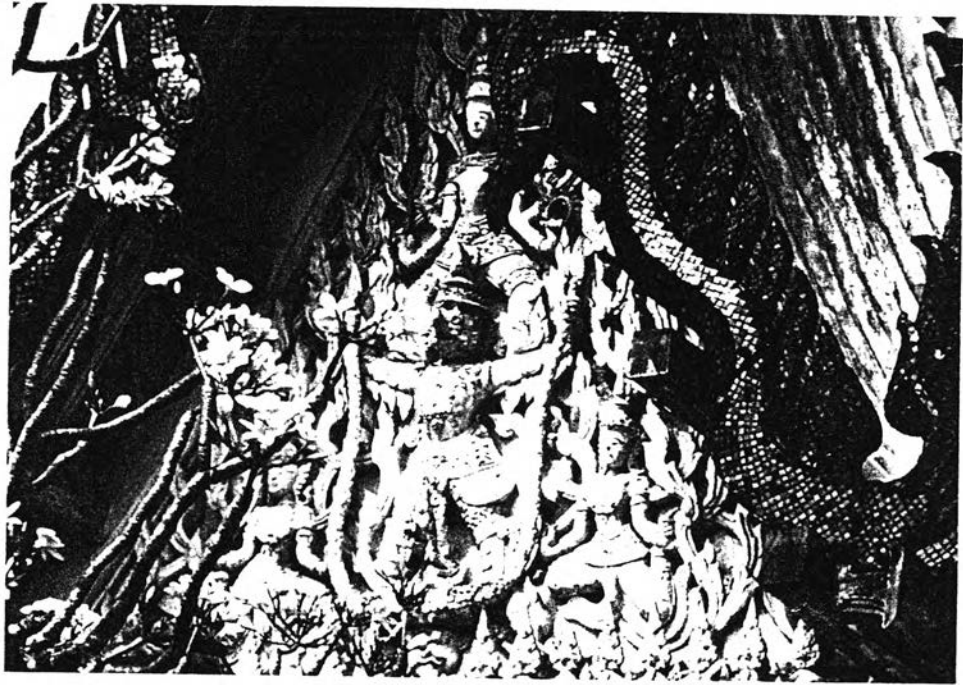
ภาพที่ 24 หน้าบันพระอุโบสถ วัดสระบัว

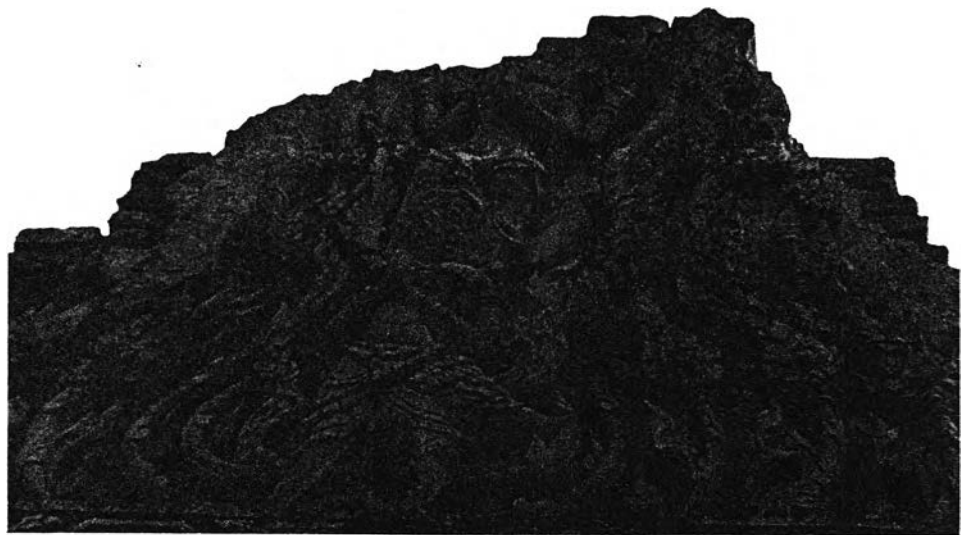
ภาพที่ 25 ฐานเสมาวัดสระบัว

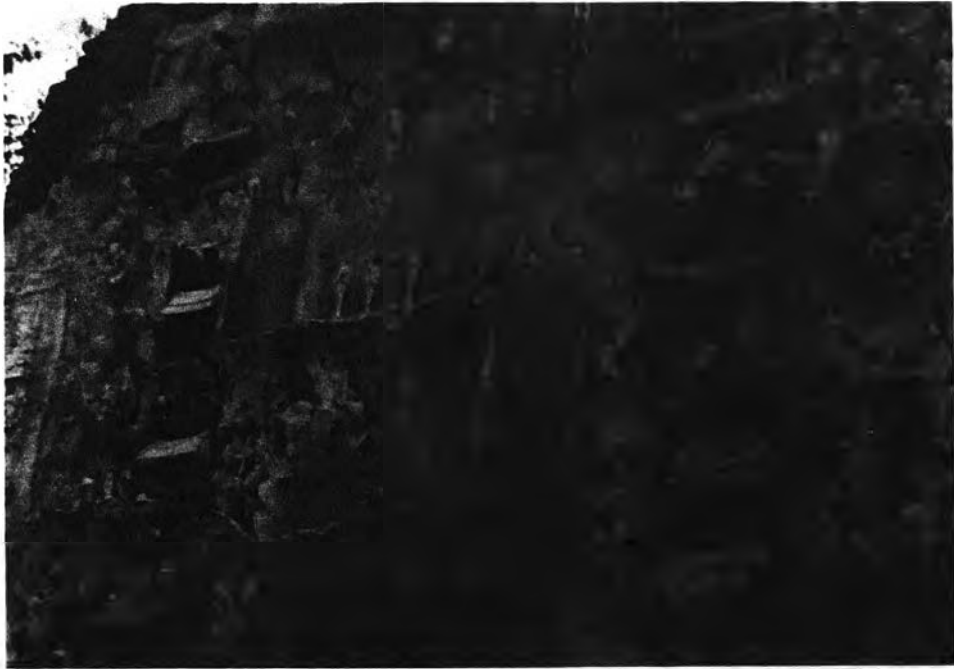
ภาพที่ 26 หน้าบันพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม

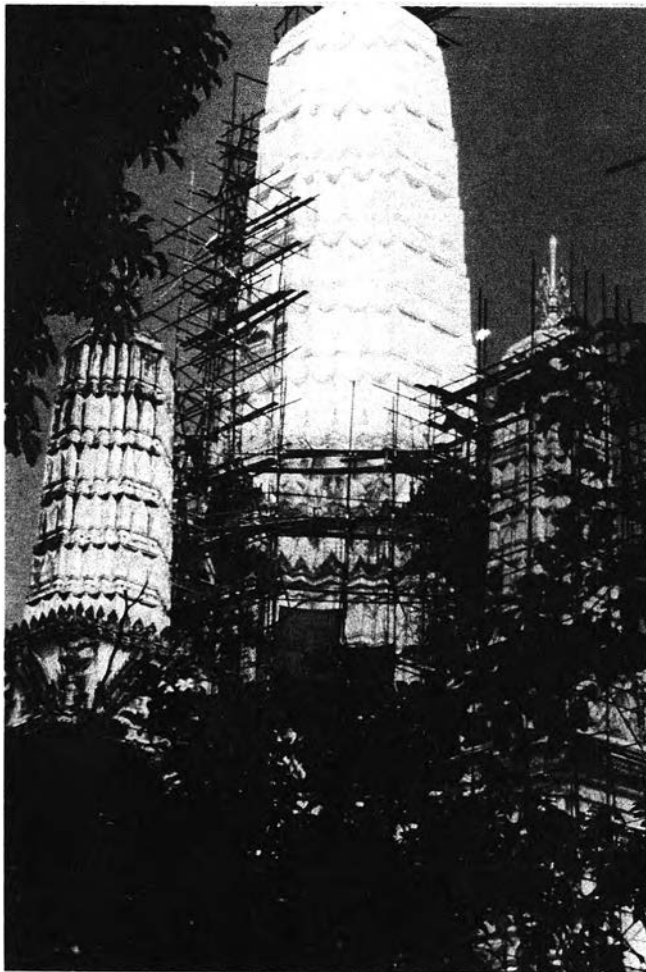
ภาพที่ 27 หน้าบันพระอุโบสถ วัดเกาะแก้วสุทธาราม

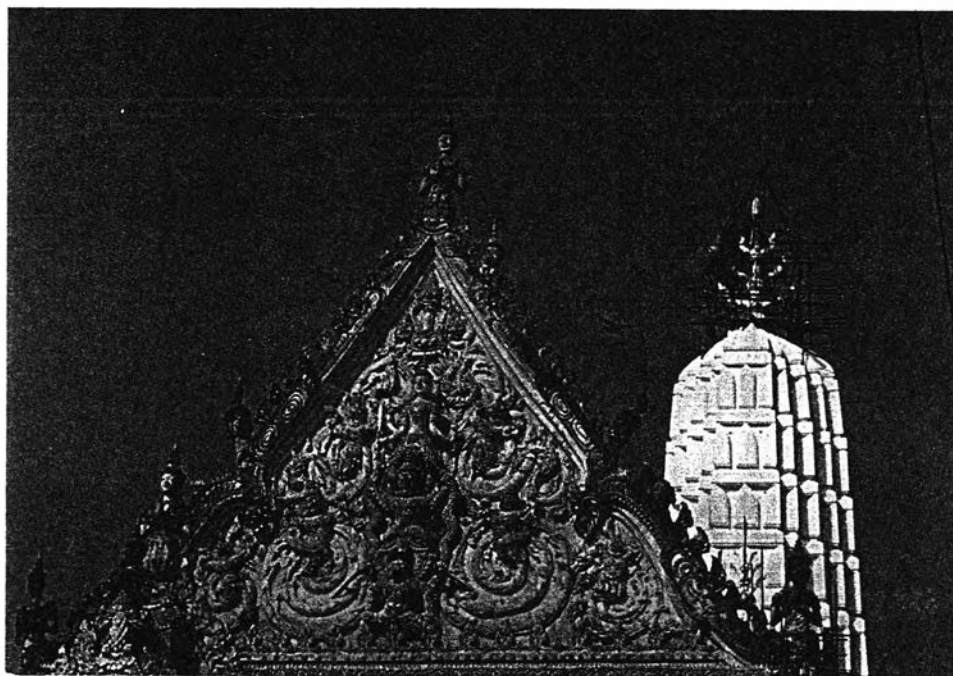
ภาพที่ 28 หน้าบันพระอุโบสถ วัดไผ่ล้อม

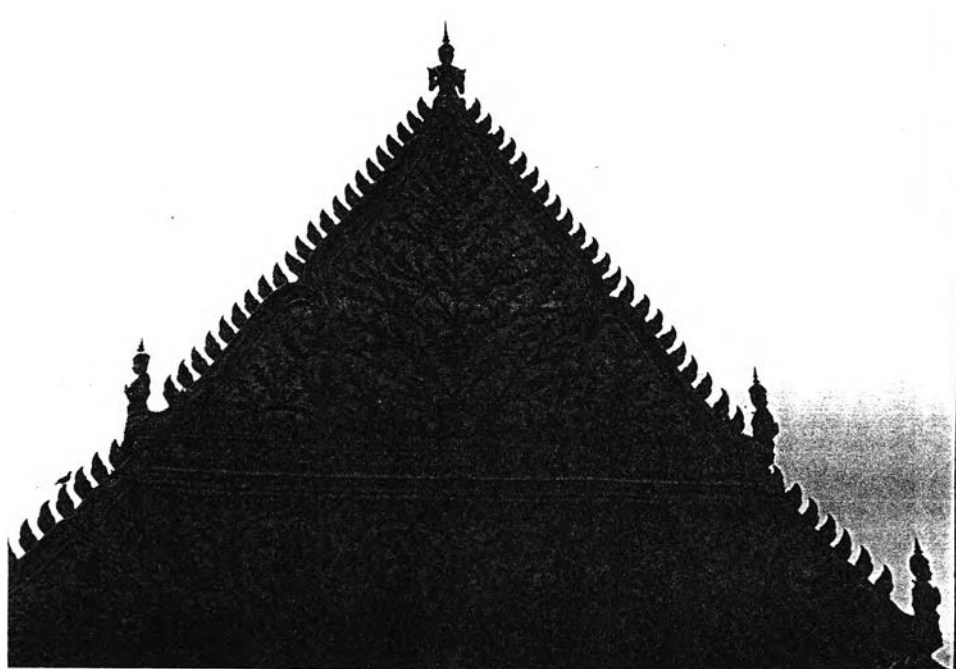
ภาพที่ 29 ภาพผนัง วัดไผ่ล้อม

ภาพที่ 30 พระปรางค์ วัดมหาธาตุฯ

ภาพที่ 31 หน้าบันพระวิหาร วัดมหาธาตุฯ ด้านตะวันออก

ภาพที่ 32 หน้าบันพระวิหาร วัดมหาธาตุฯ ด้านตะวันตก

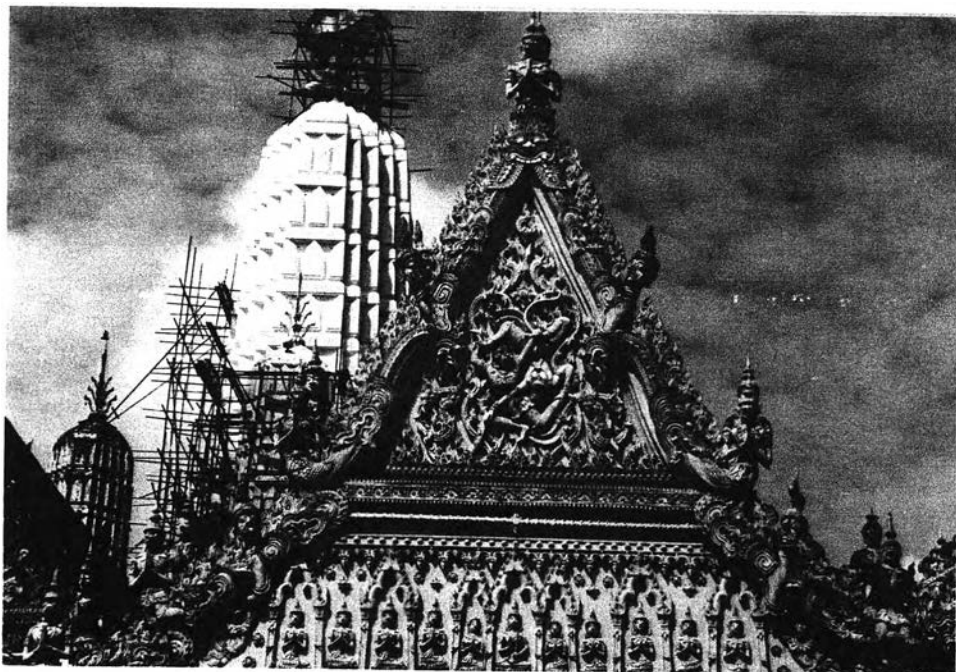
ภาพที่ 33 หน้าบันพระอุโบสถ วัดเขมา

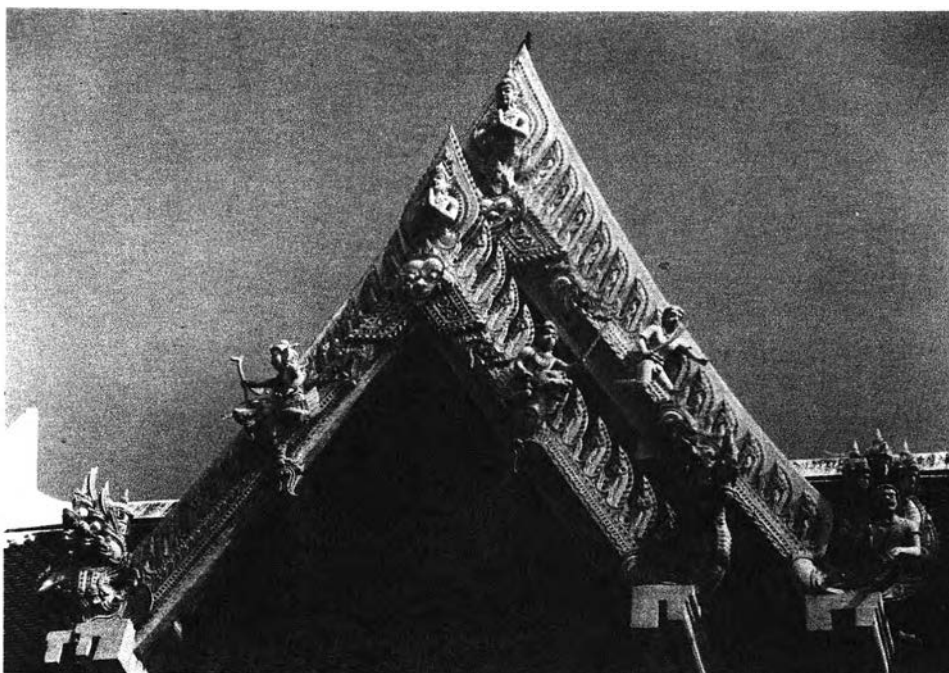
ภาพที่ 34 หน้าบันพระอุโบสถ วัดปากคลอง อำเภอยานแถม

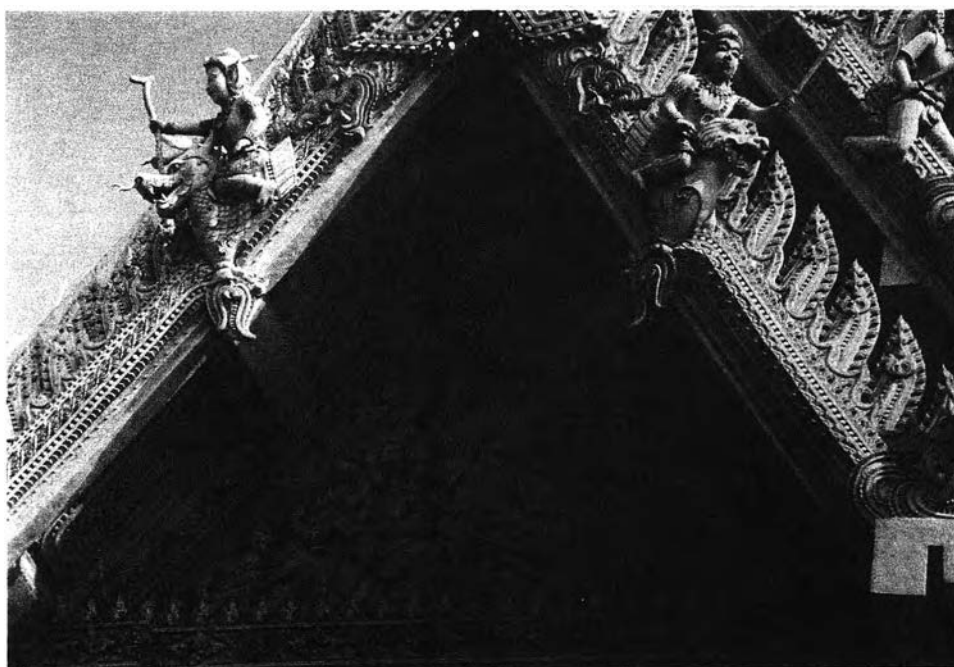
ภาพที่ 35 หน้าบันพระอุโบสถวัดทองนพคุณ

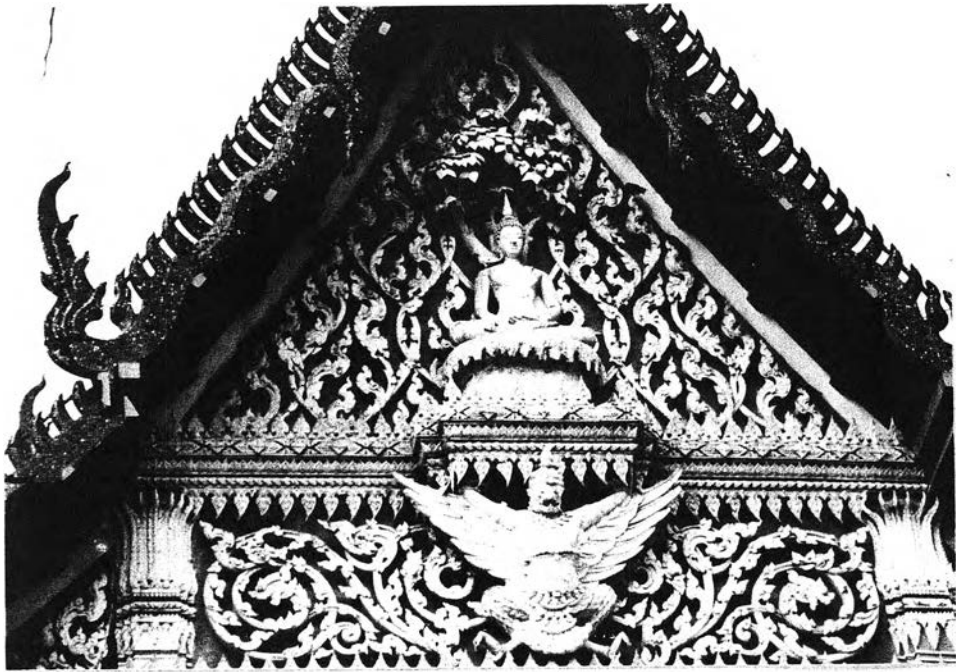
ภาพที่ 36 หน้าบันศาลาป่าเพียงกุศล วัดมหาธาตุฯ

ภาพที่ 37 หน้าบัน อาคาร อัมพร บุญประคอง วัดมหาธาตุฯ

ภาพที่ 38 หน้าบันอาคาร อัมพร บุญประคอง (ภาพถาวรเมือง)

ภาพที่ 39 หน้าบันพระอุโบสถ วัดท่าคอย

ภาพที่ 40 หน้าบันพระอุโบสถวัดเนรัญ ๗ อำเภอชะอำ

ภาพที่ 41 การปั้นตาอ้อย

ภาพที่ 42 การพิมพ์กระเจิง

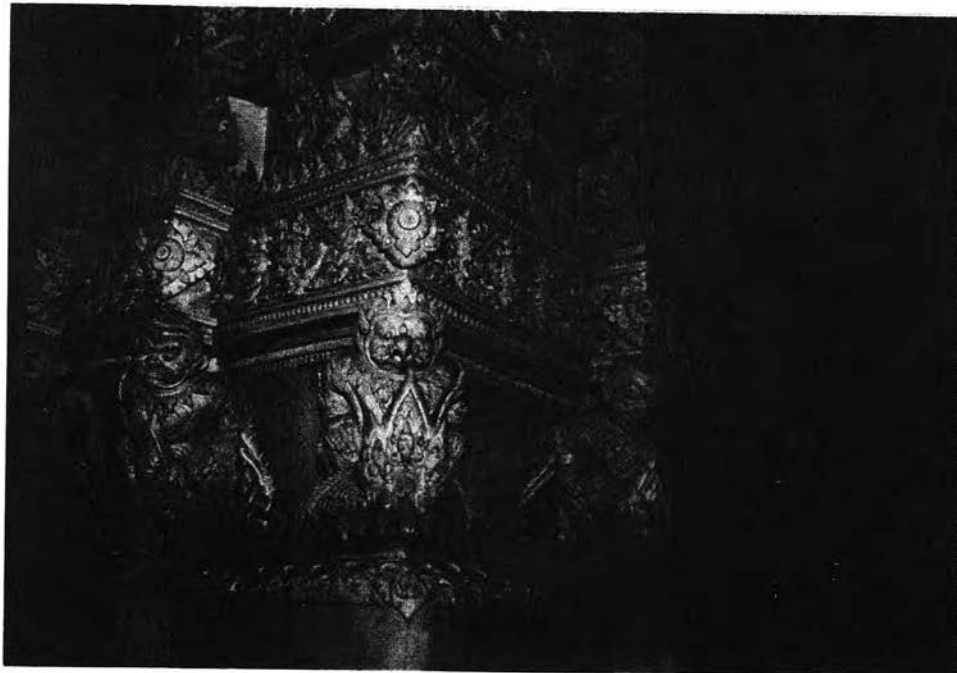

ภาพที่ 43 การเดินเส้นหน้ากระดาน

ภาพที่ 44 การโกสน

ภาพที่ 45 ฐานเสมาวัดสนามพราหมณ์

ภาพที่ 46 ฐานชุกชี วัดตำกั่ว

ภาพที่ 47 ภาพ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช วัดมหาธาตุฯ

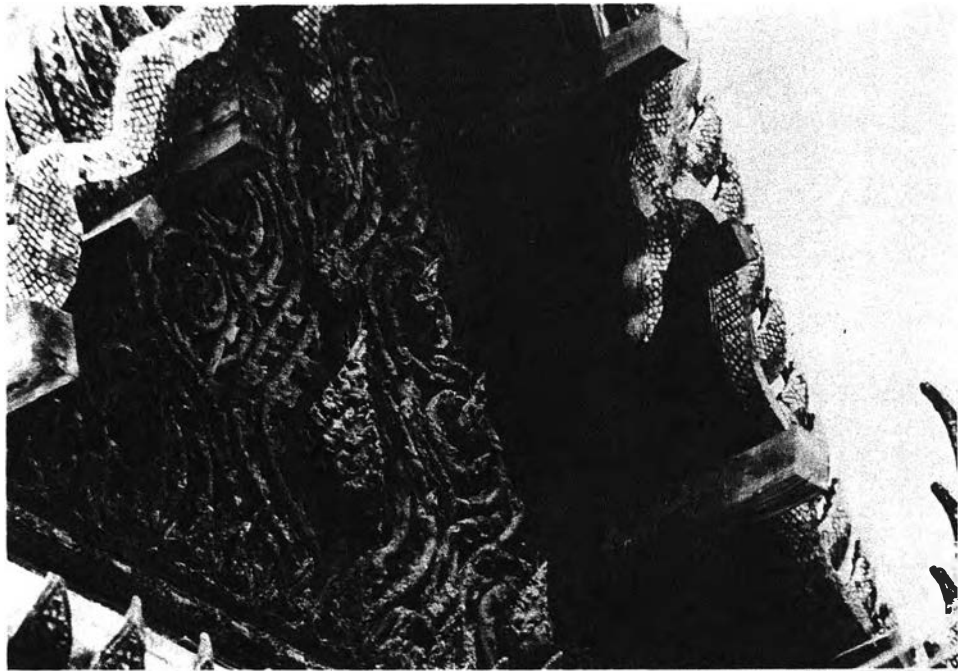
ภาพที่ 48 ภาพ าทณา พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ วัดสนามพรานนท์

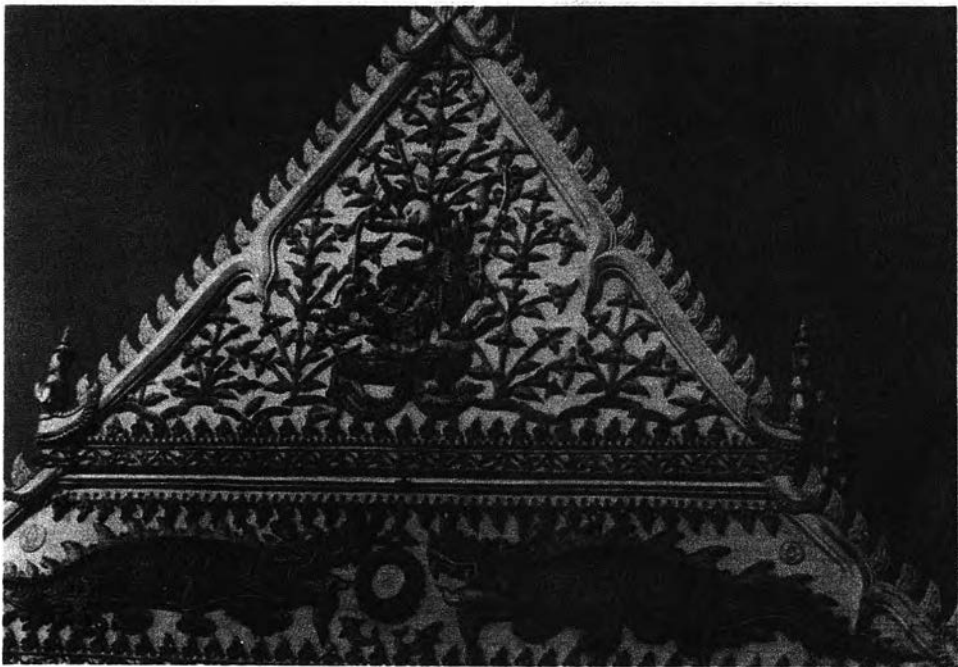
ภาพที่ 49 พระประธานวัดไผ่ล้อม

ภาพที่ 50 พระประธาน วิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรี

ภาพที่ 51 หน้าบันพระอุโบสถ วัดใหญ่สุวรรณาราม

ภาพที่ 52 หน้าบันพระอุโบสถ วัดมหาธาตุฯ

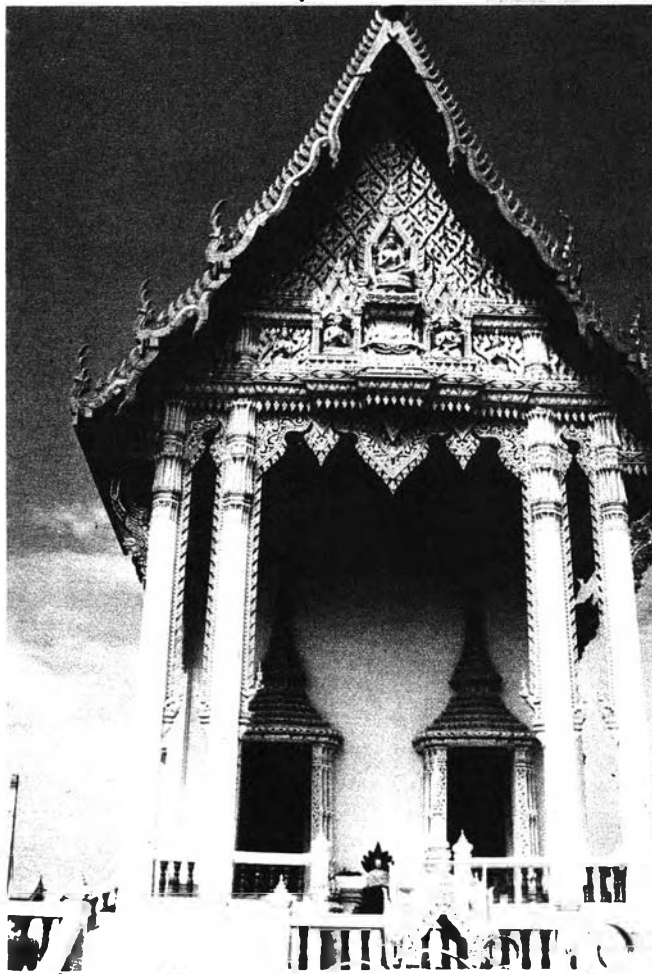
ภาพที่ 53 หน้าบันพระอุโบสถวัดคงคาราม

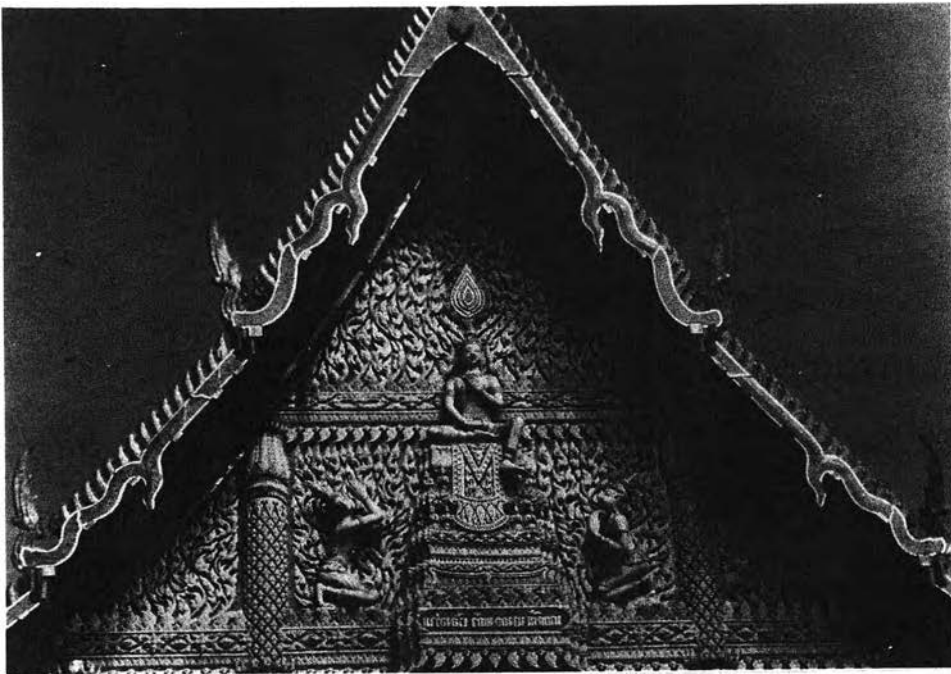
ภาพที่ 54 หน้าบันพระอุโบสถวัดโคก

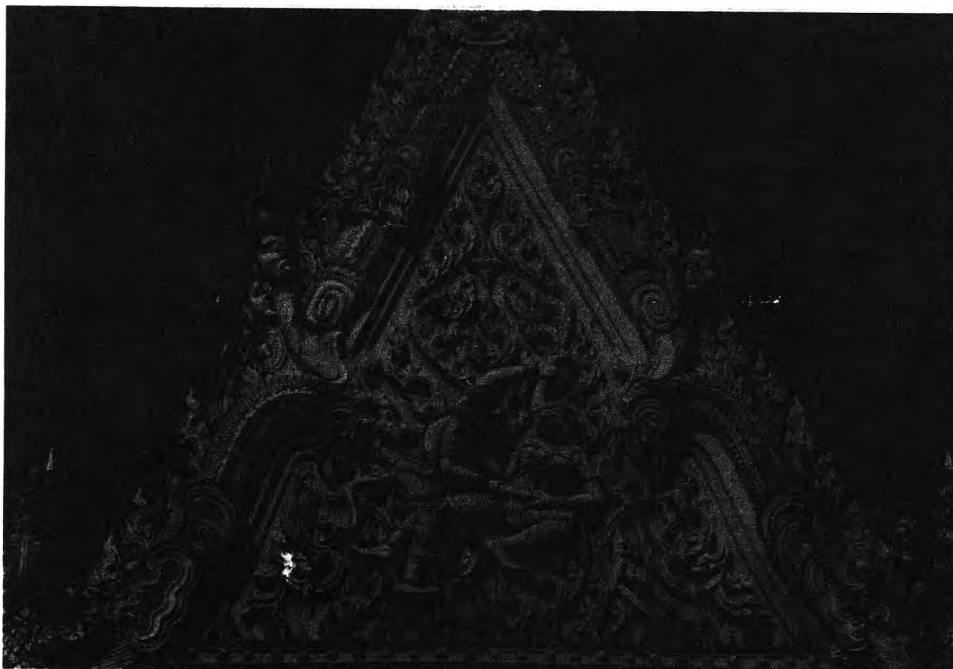
ภาพที่ 55 หน้าบันพระอุโบสถวัดเขมาฯ

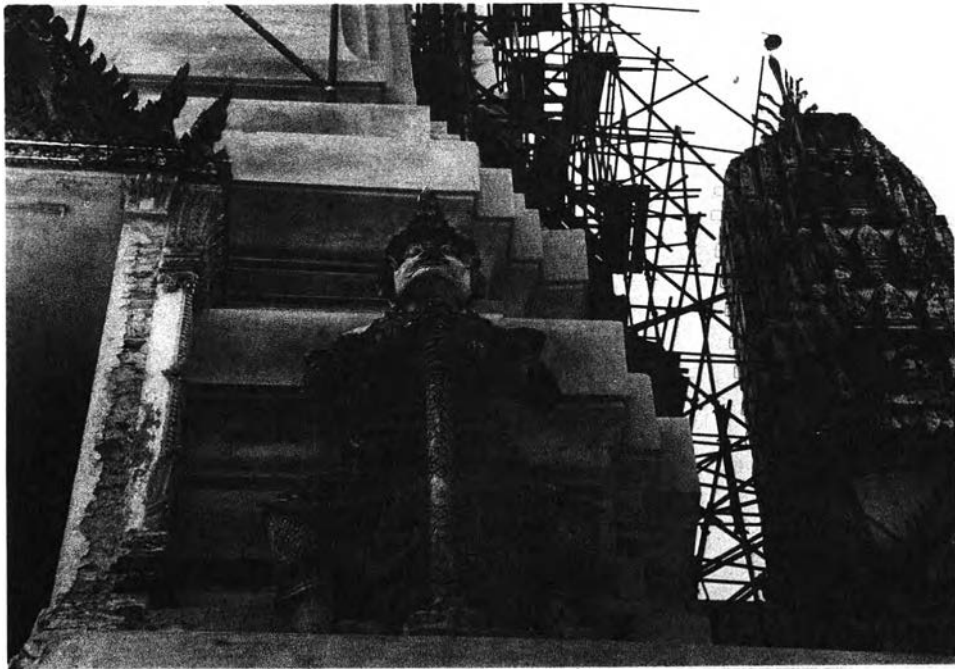
ภาพที่ 56 หน้าบันพระอุโบสถวัดในกลาง อำเภอยางชุมน้อย

ภาพที่ 57 หน้าบันพระอุโบสถวัดสนามพราหมณ์

ภาพที่ 58 หน้าบันวิหารหลวงวัดมหาธาตุฯ

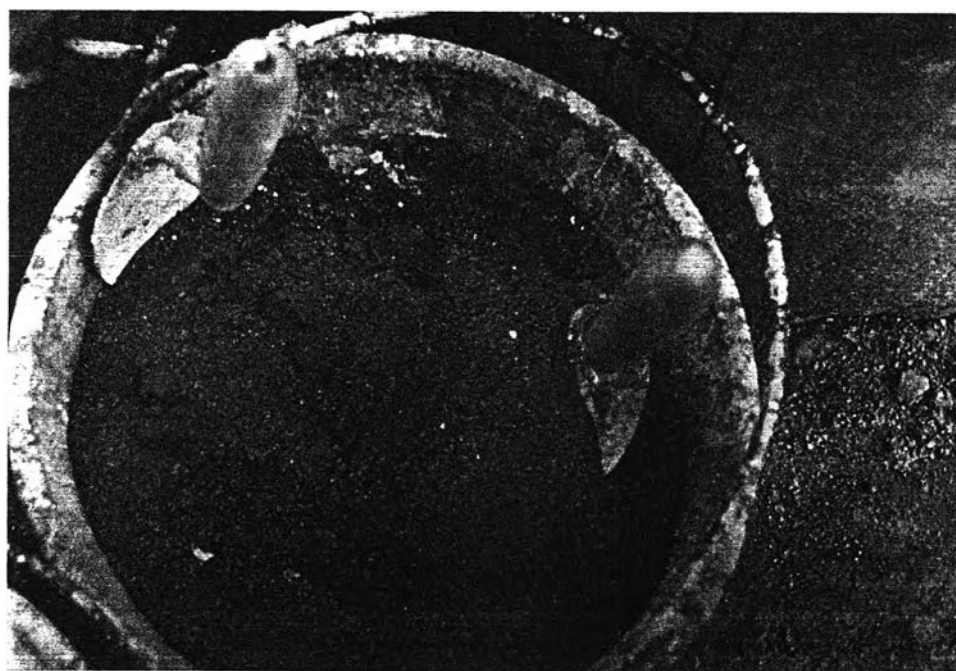

ภาพที่ 59 ภาพยักษ์ พระปรางค์วัดมหาธาตุฯ

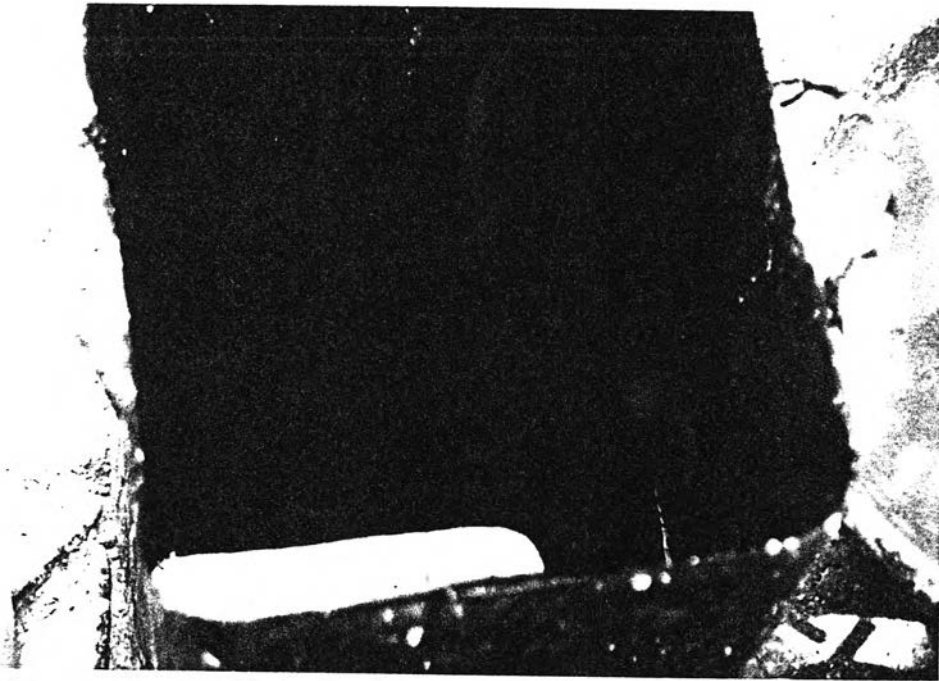

ภาพที่ 60 พระอุโบสถวัดสวนสันติ อำเภอลำปาง

ภาพที่ 61 ปูนขาว

ภาพที่ 62 พรายละเอียด

ภาพที่ 63 น้ำตาลผสมกา

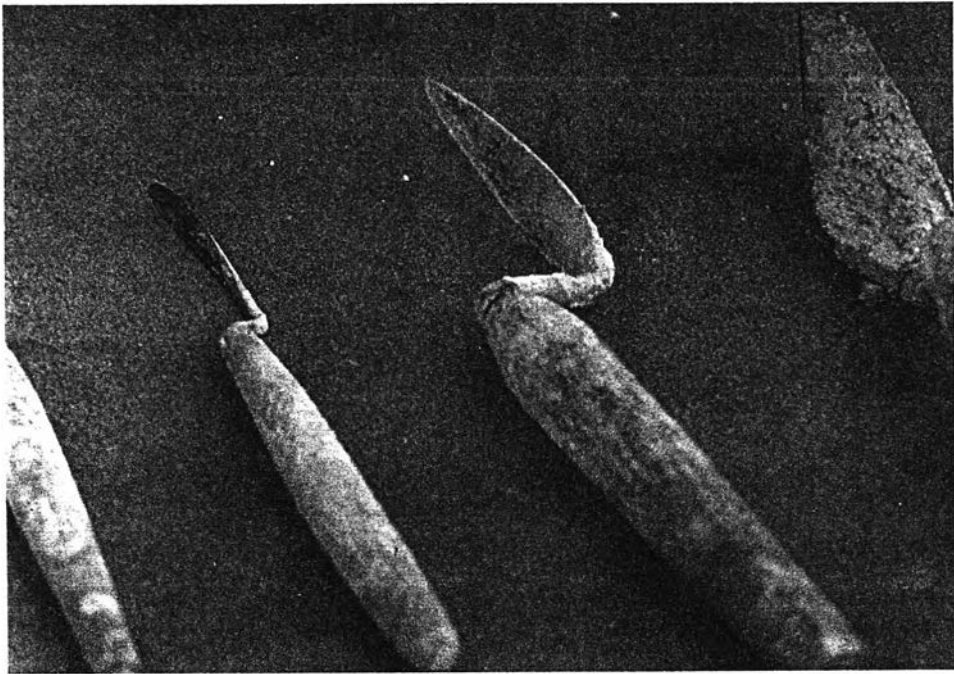
ภาพที่ 64 กระดาษฟางแช่น้ำ

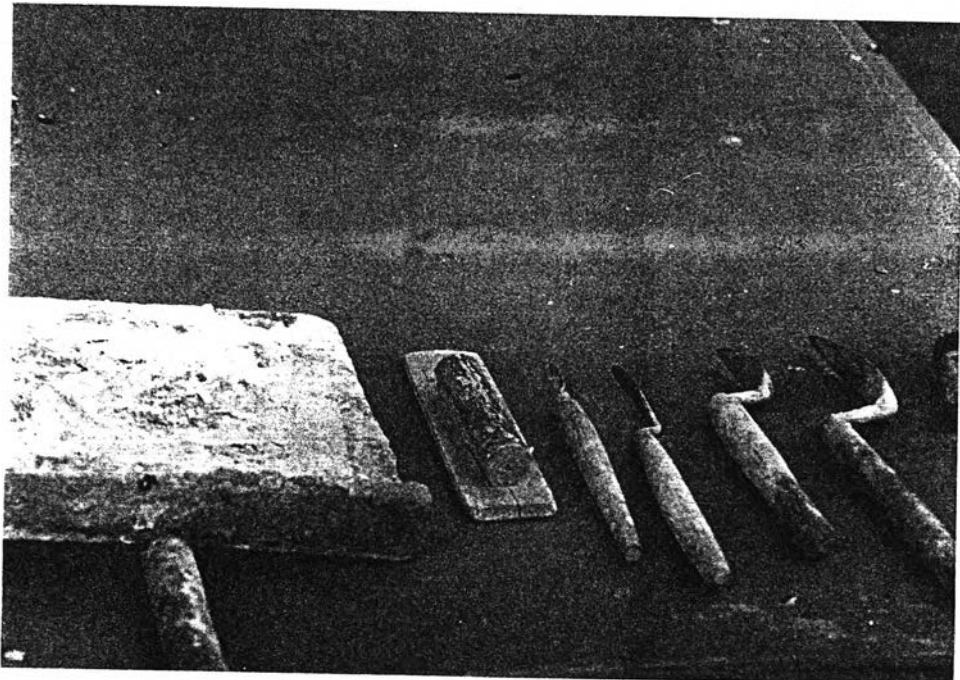
ภาพที่ 65 ครกตำปูน

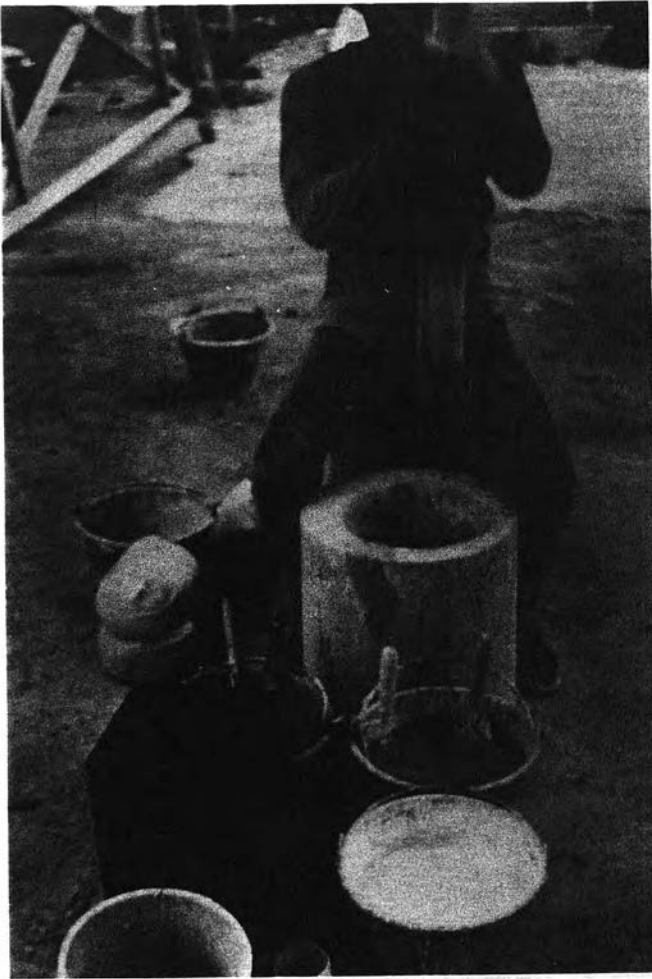
ภาพที่ 66 ตะลุมพุกตำปูน (สาก)

ภาพที่ 67 เกรียงขนาดต่าง ๆ

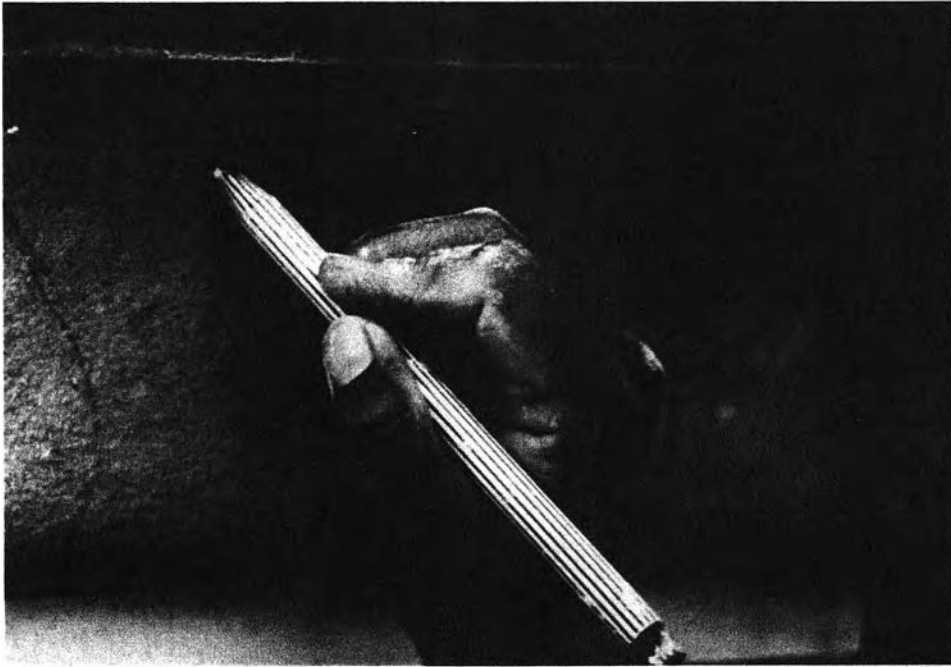
ภาพที่ 68 กระบะเคล้าปูน (กระบะปูน)

ภาพที่ 69 การทำปูน

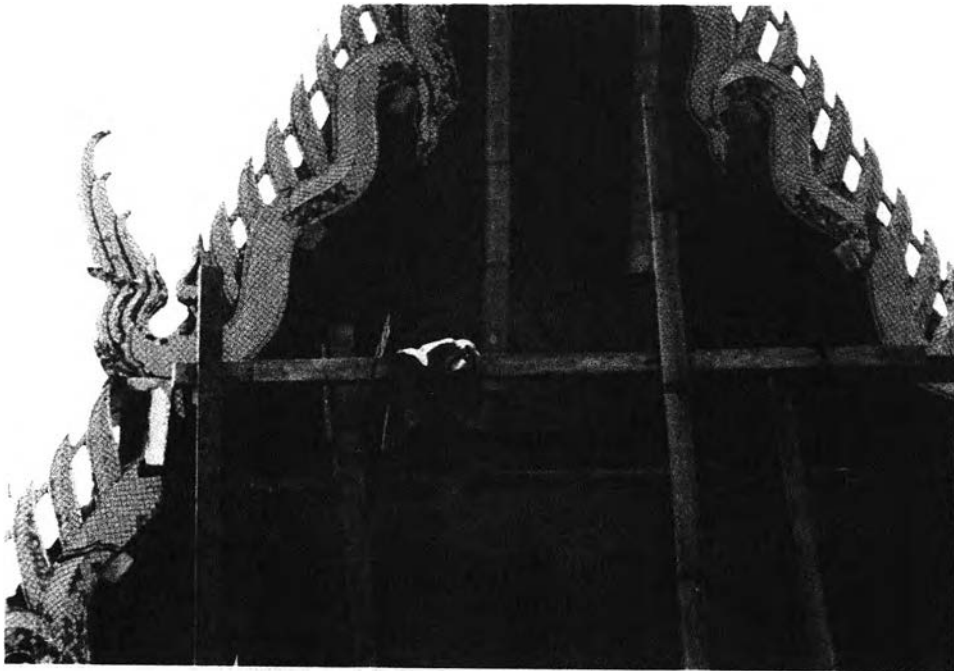
ภาพที่ 70 การเก็บปูน

ภาพที่ 71 การร่างแบบ (ร่างสาย)

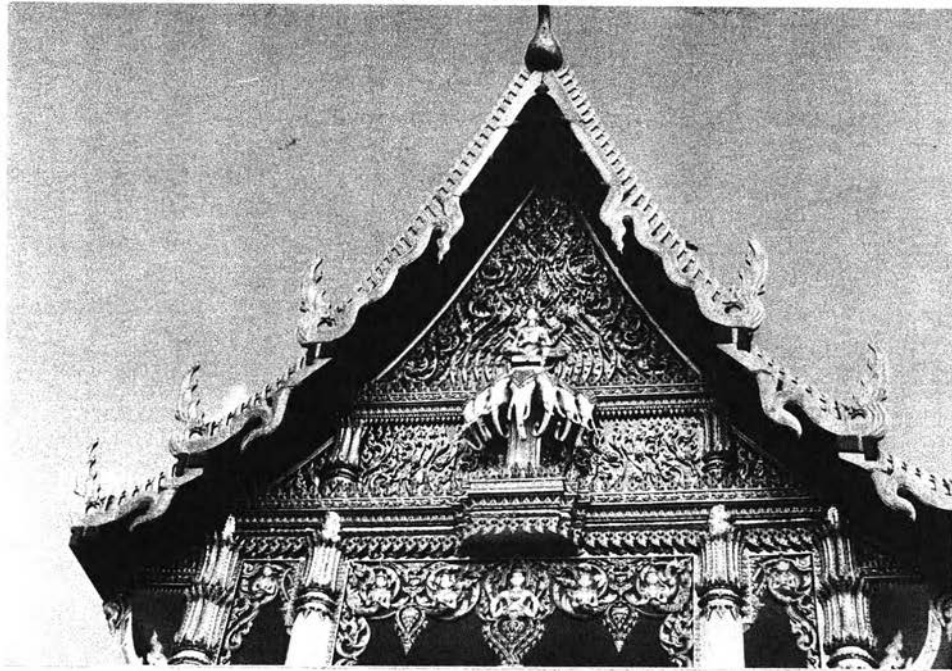
ภาพที่ 72 ไขปากกาเค็ม

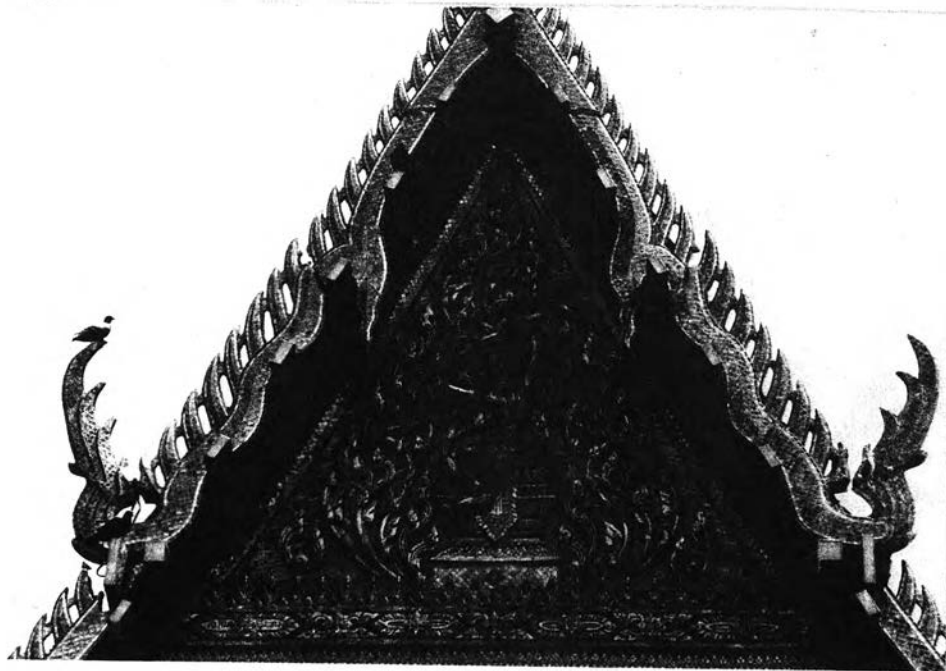
ภาพที่ 73 การโกสน

ภาพที่ 74 การตกแต่งงานปั้น (เก็บรายละเอียด)

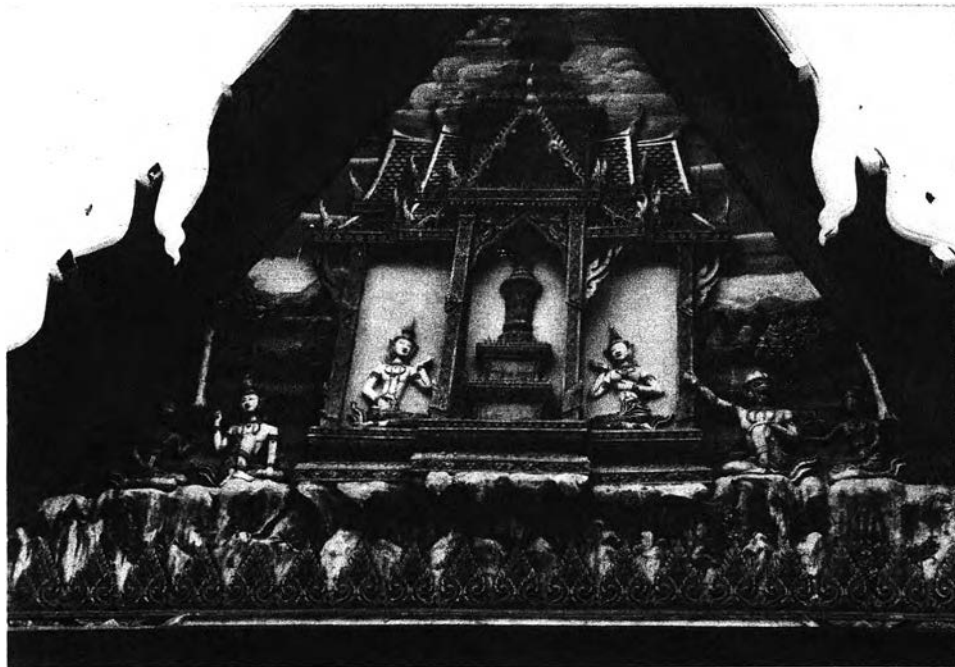
ภาพที่ 75 การตกแต่งงานปั้นด้วยการปิดทอง

ภาพที่ 76 การตกแต่งงานปั้นด้วยการปิดกระຈก

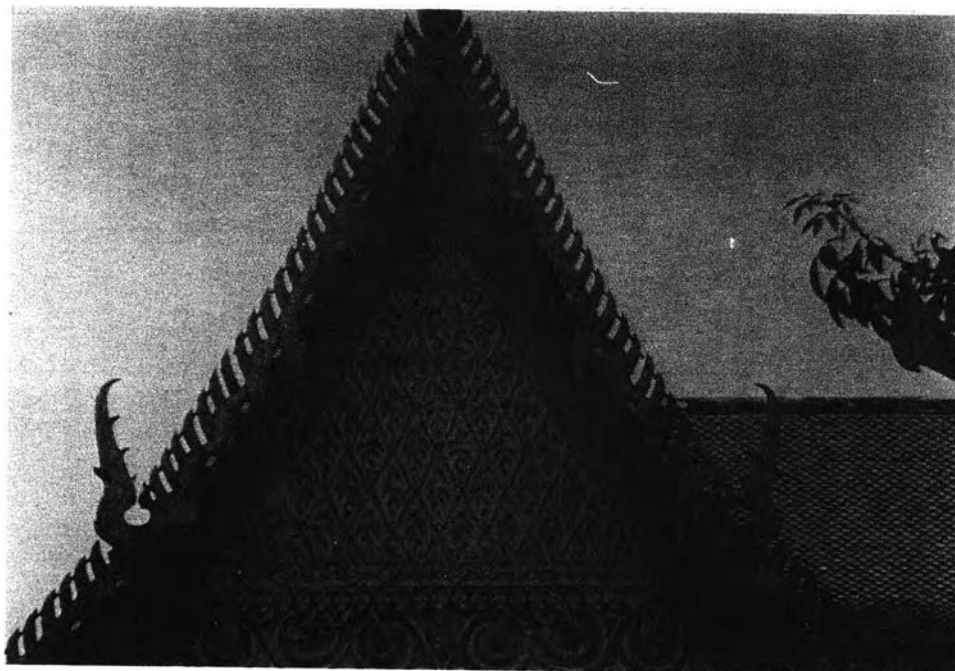
ภาพที่ 77 การตกแต่งงานปั้นด้วยกรรมพันธุ์

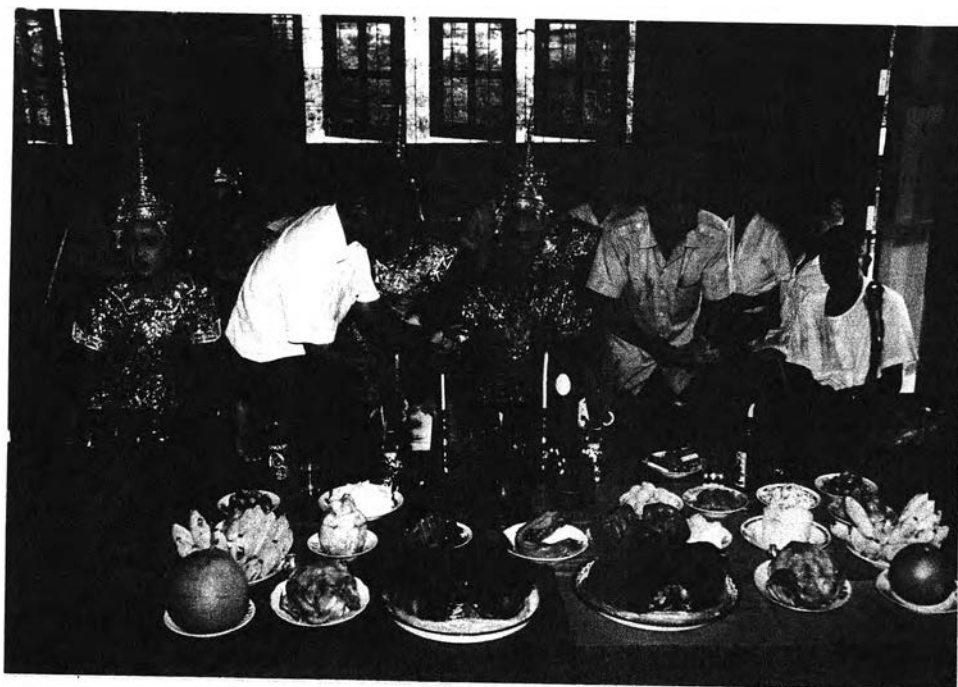
ภาพที่ 78 การระบายสีงานปูนปั้น

ภาพที่ 79 ภาพพระนารายณ์ทรงครุฑ

ภาพที่ 80 การเดินลาย

ภาพที่ 81 พิธีไหว้ครูทางบรูณ์ (ยกครู)

ภาพที่ 82 ลักษณะตาออย

แบบสัมภาษณ์

(สำหรับช่าง)

เรื่อง การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของการถ่ายทอดงานปูนปั้น โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดเพชรบุรี

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....
 บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดเพชรบุรี
 วันที่สัมภาษณ์...../...../.....

ตอนที่ 1 ภูมิหลังทั่วไป

1. เพศ.....
2. อายุ.....ปี
3. เชื้อชาติ.....
4. ภูมิลำเนาเดิม.....เลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....
 อำเภอ.....จังหวัด.....
5. สถานภาพสมรส โสด สมรส หม้าย แยกกันอยู่
6. บุตร.....คน ชาย....คน หญิง....คน ผู้อาศัยอยู่ในบ้านท่าน....คน รวมทั้งสิ้น.....คน
7. ในบ้านท่านมีผู้ทำงานปูนปั้น.....คน(รวมทั้งท่านด้วย)ชาย....คน หญิง....คน
8. ระดับการศึกษา.....
9. อาชีพหลัก.....
10. อาชีพรอง.....
11. อาชีพของญาติ พ่อ.....แม่.....
 ปู่.....ย่า.....
 ตา.....ยาย.....
 พี่หรือน้องที่มีอาชีพช่างปูนปั้น.....คน

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

ตอนที่ 3 การถ่ายทอดความรู้วิชาชีพช่างปูนปั้น

(ใช้ร่วมกันทั้ง ผู้รู้ ช่าง และผู้เรียน)

18. ใครเป็นครูช่างปูนปั้นคนแรกของท่าน.....
19. เพศ.....อายุ.....ปี
20. เชื้อชาติ.....
21. ภูมิลำเนา (ที่อยู่).....
.....
22. อาชีพที่นอกเหนือจากช่างปูนปั้น.....
23. วิธีการถ่ายทอดของท่าน (ครูของท่าน)
 - 23.1 การถ่ายทอดโดยตรง.....
 - 1).....
 - 2).....
 - 23.2 การถ่ายทอดโดยอ้อม
 - 1).....
 - 2).....
 - 3).....
24. ท่านคิดว่างานปูนปั้นมีกี่แบบ (แบบลอยตัว แบบปูนสูง แบบปูนต่ำ)
25. แต่ละแบบใช้ในสถานที่ใด.....
26. มีหลักเกณฑ์อย่างไรที่จะพิจารณาว่าที่ใดควรใช้แบบใด
27. ทำไมถึงต้องทำแบบนั้น
28. แบบหรืองานปูนปั้นประเภทใด ปั้นง่ายหรือยากกว่ากัน (แบบลอยตัว แบบปูนสูง แบบปูนต่ำ)
29. ตรงไหนควรทำอะไร เพราะอะไร
 - 29.1 ชும்ประตู..... เพราะ.....
 - 29.2 ชும்หน้าต่าง..... เพราะ.....
 - 29.3 หน้าบัน..... เพราะ.....

30. เมื่อเริ่มทำงานปูนปั้น
- 30.1 ใครเขียนแบบ..... (บางครั้งผู้ว่าจ้างจะออกแบบมาให้)
 - 30.2 ใครผสมปูน.....
 - 30.3 วัสดุที่ใช้ใครเป็นผู้เลือก..... (บางครั้งผู้ว่าจ้างจะจัดหามาให้)
31. ถ้าทำตามทีผู้ว่าจ้างสั่ง จะแก้ปัญหาอย่างไร (กรณีมีปัญหา)
32. ราคาคิดกันอย่างไร
33. หลักการทางช่างมีว่าอย่างไร เช่น ในสมัยโบราณกล่าวว่า "โค้งให้โค้ง ตรงให้ได้เส้น" หมายความว่าอย่างไร
34. ลงมือในวันแรกของแต่ละงานมีพิธีกรรมอะไรหรือไม่.....
35. วันที่ลงมือนั้นต้องเลือกวันหรือไม่
36. วันที่มีแสงแดดกับวันที่ไม่มีแสงแดด นั้นต่างกันอย่างไรหรือไม่
37. วันฝนตกนั้นเป็นอย่างไร (อิทธิพลจากดินฟ้าอากาศ)
38. อารมณ์มีส่วนในการทำงานมากน้อยเพียงใด
39. ขณะทำงานชอบฟังวิทยุ หรือต้องการความสงบ
40. ขณะทำงานดื่มเครื่องดื่มบางอย่างเป็นประจำหรือไม่ (เครื่องดื่มบำรุงกำลัง สุรา เป็นต้น)
41. ปั้นลายแต่ละชนิดขึ้นต้นตรงส่วนใดก่อน เช่น
- 41.1 ลายไทย.....
 - 41.2 เทวดา.....
 - 41.3 ยักษ์..... (ช่างเขียนเขาชั้นจุ่มก่อน)
 - 41.4 มนุษย์.....
 - 41.5 สัตว์.....
42. อวัยวะแต่ละส่วนปั้นตรงไหนก่อน เพราะอะไร
43. ระดับความสูง มีส่วนในการกำหนด ขนาด ลักษณะ หรือไม่เพียงใด
44. ทำอย่างไรจึงจะไม่ให้ลมกิน (ลมกินหมายถึง มองแล้วไม่ได้สัดส่วน บางแห่งเรียกว่ากินตา)
45. ต้องมีความรู้ในเรื่องราวที่ปั้นเพียงใด เช่นปั้นตัวละครในวรรณคดี หรือสัตว์ทมิฬ
46. เท่าที่พบเห็นส่วนมากงานปูนปั้นหน้าบ้านมักจะมีรูปครุฑจับนาค หมายความว่าอย่างไร

47. งานปูนปั้นส่วนมากมักจะปั้นไว้ที่พระอุโบสถ เป็นเพราะเหตุใด
48. ปัจจุบันเป็นที่น่าสังเกตว่า คนหนุ่มคนสาวเข้ามาสนใจงานปูนปั้นมากกว่าแต่ก่อน ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุใด
49. มีคนงาน(ลูกมือ)ทำงานอยู่ด้วยกัน (ยกเว้นผู้เรียน)
50. ขณะนี้ลูกมือที่มาหัดเพื่อที่จะเป็นช่างปั้นก็คน (ยกเว้นผู้เรียน)
51. กรุณาช่วยสรุปได้ไหมว่า ถ้าจะสอนให้เขาเป็นช่างปูนปั้น น่าจะเริ่มต้นอย่างไร จนกระทั่งเขาสามารถปั้นเองได้ (ยกเว้นผู้เรียน ให้ถามว่า ได้รับการถ่ายทอดในลักษณะใดบ้าง)

1) การถ่ายทอดโดยตรง

ก. ชั้นเตรียมการ

.....

ข. ชั้นดำเนินการถ่ายทอด(สอน)

.....

ค. ชั้นประเมินผล

.....

2) การถ่ายทอดโดยอ้อม

ก. ให้อ่านจากตำรา.....

.....

ข. ให้อ่านจากแบบ.....

.....

ค. อื่น ๆ.....

52. ผู้เรียนควรมีลักษณะพิเศษอย่างไรหรือไม่

53. ผลงานปูนปั้นที่ทําที่ไหนบ้าง.....

54. เคยได้รับรางวัลอะไรบ้าง.....

55. ผลงานของท่านที่ประทับใจและพอใจมากที่สุด.....

56. ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับโลกภายนอก เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ท่านคิดว่ามีผลกระทบต่องานปูนปั้นของท่านหรือไม่ อย่างไร

57. ท่านคิดว่าวิชาช่างปูนปั้นน่าจะมีสอน ในสถานศึกษาบ้างหรือไม่
58. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาวิชาชีพนูนปั้นมีอะไรบ้าง
59. การไหว้ครู ทำวันอะไร ทำทุกปีหรือไม่ มีพิธีกรรมอย่างไร
60. ท่านเคยได้รับเชิญให้ไปบรรยาย หรือสอน ในเรื่องปูนปั้นที่ไหนบ้าง
61. ทำไมงานปูนปั้นจึงเป็นที่นิยมในปัจจุบัน
62. ที่กล่าวกันว่า งานปูนปั้นของ "สกุลช่างเพชรบุรี" เป็นเอกในเชิงศิลปะในปัจจุบันท่านเข้าใจว่าอย่างไร

ตอนที่ 4 การใช้วัตถุดิบ

63. ปูนปั้นเมืองเพชรมีส่วนผสมอะไรบ้าง
 - 1).....
 - 2).....
 - 3).....
64. วัสดุเหล่านี้ได้มาอย่างไร ถ้าซื้อ หาซื้อได้ที่ไหน

ปูน ได้จาก.....

ส่วนผสมอื่น ๆ ได้จาก.....
65. ขั้นตอนการผสมปูนปั้น
 - 1).....
 - 2).....
 - 3).....
66. เครื่องมือเครื่องใช้ในการผสมปูน มีอะไรบ้าง
 - 1).....
 - 2).....
 - 3).....

67. เครื่องมือเครื่องใช้ในการปั้นลายนูนปั้นมีอะไรบ้าง

1).....

2).....

3).....

แบบสัมภาษณ์

(สำหรับเจ้าอาวาสหรือผู้รู้)

เรื่อง การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของการถ่ายทอดงานปูนปั้น โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดเพชรบุรี
 ชื่อวัด.....สถานที่ตั้ง.....
 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์...../...../.....

1. ภูมิหลัง

ชื่อ.....นามสกุล.....
 อายุ.....ปี พรรษาที่.....อุปสมบทมาตั้งแต่ [] เป็นสามเณร [] เป็นพระ
 วัดสามัญ.....วัดทางสงฆ์.....
 อยู่วัดนี้มาแล้ว.....ปี ตั้งแต่เริ่มบวช
 ย้ายมาอยู่ เดิมอยู่ที่.....

2. สภาพทั่วไปในสมัยที่สนใจวิชาชีพนูนปั้น

- 2.1 เริ่มสนใจวิชาตั้งแต่.....
- 2.2 เพราะอะไร.....
- 2.3 สภาพสังคมตอนนั้นเป็นอย่างไร เช่น เช่นอยู่ในภาวะสงคราม หรือว่าสงบสุข ใคร
เป็นผู้นำ (หัวหน้ารัฐบาล)
- 2.4 ทางการส่งเสริมอะไรเป็นพิเศษหรือไม่
- 2.5 ด้านการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- 2.6 ด้านการศาสนาเป็นอย่างไร
- 2.7 อาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ ทำอะไร (ประชาชนรอบ ๆ วัด)
- 2.8 ใครเป็นผู้สอนวิชาปูนปั้นให้กับท่าน
- 2.9 มีคนอื่นร่วมเรียนด้วยหรือไม่

(ตอนที่ 3 และ 4 ใช้ร่วมกัน)

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

ตอนที่ 2 สภาพทั่วไป

10. ชาวบ้านที่อยู่หมู่บ้านเดียวกัน ส่วนมากมีอาชีพอะไร
 11. ก่อนทำอาชีพนี้เคยประกอบอาชีพอะไร
 12. ทำไมถึงสนใจอาชีพนี้
 13. คิดว่าจะยึดอาชีพนี้ต่อไปอีกนานเท่าไร
 14. รายได้เป็นอย่างไร
 15. ใครเป็นครูคนแรกของท่าน
-

ประวัติผู้เขียน

นายสัมฤทธิ์ ทองเถื่อน เกิดเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2490 ที่ตำบลบางเก่า อำเภอลำดวน จังหวัดเพชรบุรี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอก เทคโนโลยีทางการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อปี พ.ศ.2520 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ 6 ทำหน้าที่หัวหน้าฝ่ายบริการทางการศึกษา หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบุรี

ศึกษาต่อในระดับปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา สาขาวิชาพจนานุกรมการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2534